

วารสาร วิธีวิทยาการวิจัย

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY

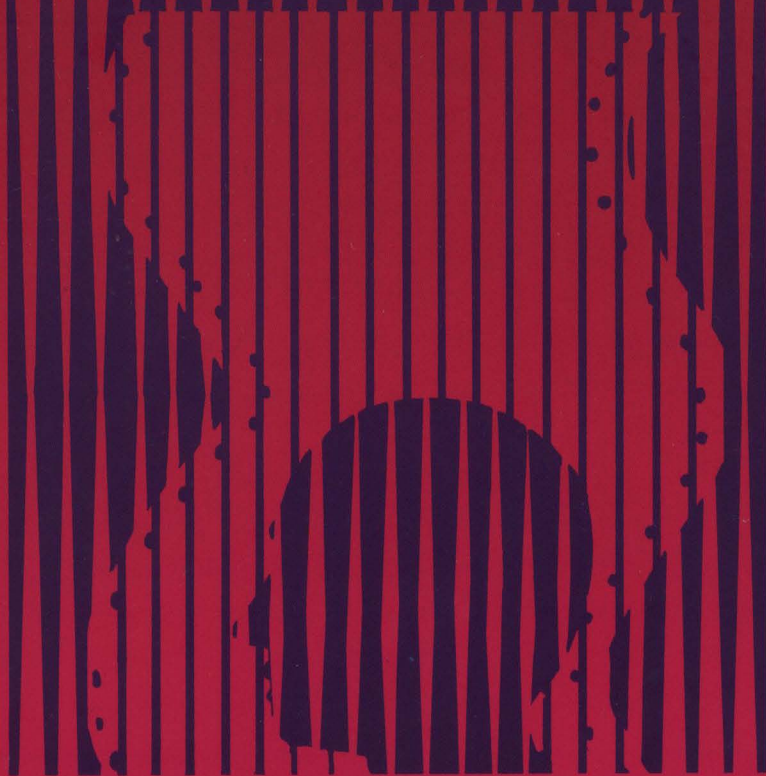
ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒

พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๓๐

ภาควิชาวิจัยการศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิชาการด้านสังคมศาสตร์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
หลักการเบื้องต้นของการอ่านตาราง
แบบสอปโคลช และการประยุกต์ใช้
การวิจัยสังคมศาสตร์

แนะนำผู้เขียน

สมศักดิ์ ชูโต Ph.D.

อธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อุทัย ดุลยเกษม Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

สุวัฒน์ สุขมณลันต์ ค.ค.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองผู้อำนวยการ
สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิชิต พัทธ์เทพสมบัติ Ph.D.

ผู้อำนวยการ สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ Ph.D.

ศาสตราจารย์ และหัวหน้าภาควิชาวิจัย
การศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุ้นตา นพคุณ M.A.

รองศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จักรกฤษณ์ สำราญใจ ค.ม.

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยครูลำปาง
กรมการฝึกหัดครู

วันดี จงคงคา ค.บ.

นิสิตปริญญาโท
ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารวิธีวิทยาการวิจัย

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2

ISSN 0857-2933

เจ้าของ	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วัตถุประสงค์	• เสนอบทความที่เกี่ยวกับความก้าวหน้าและเนื้อหาความรู้ด้านวิธีวิทยาการวิจัย สถิติ การวัดและการประเมิน • ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษา • เป็นศูนย์กลางในการอภิปราย ถกเถียงทางวิชาการ และเสนอบทความที่น่าสนใจทางด้านวิธีวิทยาการวิจัย, สถิติ การวัดและการประเมิน
ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.ประชุมสุข อาชวอำรุง รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ประคอง กรรณสูต
คณะผู้จัดทำ	บรรณาธิการ : ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ บรรณาธิการผู้ช่วย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม ผู้จัดการ : อาจารย์จรรยา กลางณรงค์ ผู้จัดการผู้ช่วย : นางสาววันดี จงคงคา กองบรรณาธิการ : รองศาสตราจารย์ สุภาพ วาดเขียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วชิราพร อัศจรรย์โกศล อาจารย์ ดร. ดิเรก ศรีสุขโข อาจารย์เพียงใจ ศุขโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศักดา บุญยไวโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพัฒน์ สุขมลสันต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิคม ดังคะพิภพ อาจารย์ ดร. ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ อาจารย์ ดร. ฉัตรนภา พรหมมา อาจารย์จักรกฤษณ์ สำราญใจ อาจารย์ ดร. พิเศษฐ ด้มทวนิช นายประพัฒน์ จำปาไทย นายบุญทวี วิทยาคูณ นางสาวสนธยาพร พรจินดา นายสุพัตร์ พิบูลย์
กำหนดออก	ปีละ 3 ฉบับ (มกราคม พฤษภาคม และกันยายน)
การบอกรับ	ค่าสมาชิก ปี 2530 ปีละ 65 บาท สมัครงสองปี (2530-2531) เพียง 100 บาท จำหน่ายปลีกฉบับละ 25 บาท ติดต่อบอกรับเป็นสมาชิก โดยส่งใบสมัครและ ชานาณัติสั่งจ่าย ปณ. จุฬาลงกรณ์ ไปที่ผู้จัดการวารสารวิธีวิทยาการวิจัย (อาจารย์จรรยา กลางณรงค์) ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร. 2153638

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง	สมหวัง พิธิยานุวัฒน์	ก
วิชาการด้านสังคมศาสตร์กับ การพัฒนาคุณภาพชีวิต	สมศักดิ์ ชูโต	1
การวิจัยสังคมศาสตร์	อุทัย ดุลยเกษม	7
แบบทดสอบโคลซและการประยุกต์ใช้	สุวัฒน์ สุขมณีนันท์	15
หลักเบื้องต้นของการอ่านตาราง	พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ	28
การประเมินการฝึกอบรมตามโครงการ ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน การสอนของครูประถมศึกษา : อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ	36
การประเมินผลทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียนในประเทศไทย : ในทัศนะนักประเมินผลฝรั่ง	อุ้นตา นพคุณ	59
แนะนำหนังสือ : การสู่มตัวอย่างสำหรับ การวิจัยแบบสำรวจ	จักรกฤษณ์ สำราญใจ	67
ข่าวสารน่ารู้	วันดี จงคงคา	71

บรรณาธิการแถลง

สวัสดีครับท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านวารสารวิธีวิทยาการวิจัยที่รักและเคารพทุกท่าน วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ซึ่งนับว่าเป็นเล่มที่ 5 ของวารสารวิธีวิทยาการวิจัย ที่ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอบริการวิชาการในด้านนี้แก่ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่าน กองบรรณาธิการมีความมุ่งมั่นที่จัดทำวารสารวิธีวิทยาการวิจัยเพื่อนักวิธีวิทยาการวิจัยและผู้สนใจทุกท่าน พวกเราในกองบรรณาธิการได้เตือนสติกันเองและถามคำถามในหมู่พวกเรากันว่า “เราได้ทำอะไรให้กับสมาชิกและท่านผู้อ่านของเราอย่างคุ้มค่าหรือยัง?” กองบรรณาธิการพยายามเสมอที่จะสรรหาบทความและผลงานวิจัยอันจะเป็นประโยชน์แก่ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่มีศรัทธาต่อการวิจัย และใช้การวิจัยเป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิต

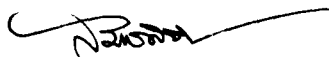
ในฉบับนี้กองบรรณาธิการได้นำเสนอบทความตามที่ได้ประชาสัมพันธุ์ไว้คือ บทความแรกว่าด้วยวิชาการด้านสังคมศาสตร์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ติดตามด้วยการวิจัยสังคมศาสตร์ที่เขียนวิเคราะห์ชี้ประเด็นตลอดจนอธิบายแนวคิดเบื้องหลังที่สำคัญอย่างกระจ่าง บทความที่สามเกี่ยวข้องกับแบบสอบถามและการประยุกต์ใช้ที่กำลังนิยมใช้กันมากในการประเมินการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ในฉบับนี้มีบทความที่สมาชิกวารสารของเราส่งมาเพิ่มเติมคือ บทความเกี่ยวกับหลักเบื้องต้นในการอ่านตาราง ซึ่งมักจะไม่มีใครเขียนไว้อย่างกระจ่างในเรื่องที่จำเป็นในการแปลผลวิจัย สำหรับบทความที่เป็นผลประเมินโครงการอบรมครูประถมศึกษา ก็นำเสนอผลประเมินต่อเนื่องจากฉบับที่แล้ว ซึ่งในฉบับนี้จะนำเสนอการอภิปรายผลประเมินและข้อเสนอแนะ ซึ่งนับว่าเป็นหัวใจของการเขียนรายงานการประเมิน นอกจากนี้แล้วในฉบับนี้ยังมีการแนะนำเชิงวิจารณ์บทความเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย ในทัศนะฝรั่ง ที่แนะนำและวิจารณ์โดยนักวิชาการไทย และแนะนำหนังสือการสุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยแบบสำรวจ ในหนังสือเล่มนี้ได้ให้ความสว่างกับนักวิจัยเชิงสำรวจอย่างมากว่า ควรจะใช้กลุ่มตัวอย่างเท่าใด จึงได้ทำให้ผลสำรวจเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการวิธีวิทยาการวิจัย ขนาดของกลุ่มตัวอย่างและวิธีสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงสำรวจกำลังเป็นปัญหาร่วมสมัยของวงวิชาการวิจัยของไทยในปัจจุบัน และสุดท้ายเป็นคอลัมน์ปกติคือ ข่าวสารน่ารู้ในแวดวงวิธีวิทยาการวิจัย

ขอเชิญท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านเลือกอ่านบทความที่ท่านสนใจได้ หากมีข้อสังเกตประการใด ทางกองบรรณาธิการยินดีน้อมรับไว้ด้วยความเต็มใจยิ่ง ท่านผู้ใดประสงค์จะเผยแพร่บทความหรือผลงานวิจัยในวารสารฉบับนี้กรุณาส่งมายังกองบรรณาธิการ เพื่อจักได้พิจารณาดำเนินการอย่างเหมาะสมต่อไป

สวัสดิ์ครับจนกว่าจะพบกันใหม่ในวารสารวิธีวิทยาการวิจัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 ฉบับส่งท้ายปีเก่า 2530

วิชาการด้านสังคมศาสตร์ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*

สมศักดิ์ ชูโต

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นคำที่ใช้กันแพร่หลายและเป็นเรื่องที่มีการพูดกันมาก นอกเหนือจากเป็นคำที่กำลังได้รับความนิยมแล้ว การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นคำประเภทที่สร้างให้เกิดความเห็นพ้องร่วมกันในแง่เป้าหมายที่น่าปรารถนาทำนองเดียวกับคำบางคำ เช่น “คุณธรรม” “ความจริงใจ” หรือแม้แต่ “ความมั่นคง” ซึ่งคงไม่มีใครเถียงว่าไม่ดี ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้ใช้กันได้พร้อมๆ กันขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่าต้องการใช้เพื่ออะไร ในด้านเนื้อหาสาระ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการรวมเรื่องใหญ่ๆ 2 เรื่องเข้าไว้ด้วยกัน คือ เรื่องการพัฒนา และเรื่องคุณภาพชีวิต แต่ละเรื่องมีทั้งความใหญ่โตและกว้างขวาง ความยุ่งยากและสลับซับซ้อนอันเป็นผลให้เกิดการศึกษา วิจัย วิเคราะห์ ประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนความเห็นและถกเถียงกันได้ไม่รู้จบ ยิ่งกว่านั้น ทั้งในเรื่องการพัฒนาและเรื่องคุณภาพชีวิต คำถามและปัญหาต่าง ๆ ได้สะสมและเพิ่มพูนขึ้นในอัตราส่วนที่สูงมากกว่าความสามารถในการหาคำตอบเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมสำหรับนักวิชาการ

นักปรัชญาผู้หนึ่งเคยถือเป็นหลักปฏิบัติว่าก่อนจะมีการพูดจากันไม่ว่าจะเรื่องอะไรจะต้องมาตกลงกันเกี่ยวกับความหมายของเรื่องนี้เสียก่อน มิฉะนั้นแล้วอาจจะพูดกันไม่รู้เรื่อง หลักปฏิบัติอันนี้ควรอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้กับเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้

เพราะเรื่องนี้ถือได้ว่าแต่ละคนอาจกำหนดความหมายที่ตนพอใจได้ เมื่อเกิดความหมายเฉพาะตัวขึ้นเช่นนั้น โอกาสของความเข้าใจร่วมกันและในแนวทางเดียวกันก็คงจะลดลงไป สาเหตุสำคัญประการแรกที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตมักทำให้เกิดความหมาย

* บทความเสนอในการประชุมสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ณ ห้องคอนเวนชัน โรงแรมแอมบาสเดอร์ 28-29 พฤศจิกายน 2528

เฉพาะส่วนบุคคลขึ้นก็เพราะเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วยค่านิยม คำว่า “การพัฒนา” ก็ดี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า “คุณภาพ” จะมีความหมายอย่างไรขึ้นอยู่กับค่านิยมของผู้ใช้เสียเป็นส่วนใหญ่ ในประการที่สอง เรื่องการพัฒนาและเรื่องคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องเปรียบเทียบ จึงขึ้นอยู่กับจะเปรียบเทียบกับอะไร และพิจารณาจากจุดเริ่มต้นที่ไหน เช่น กลุ่มคนหรือแม้แต่สังคมที่ต้องต่อสู้เพื่อให้อยู่รอดวันต่อวัน คำว่า คุณภาพชีวิต หรือแม้แต่คำว่า การพัฒนาคงไม่มีความหมายอะไรนักท้ายที่สุด แม้ว่าความหมายและความเข้าใจในแนวทางที่พอจะไปด้วยกันได้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังเป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องสะสางความสับสนให้ลดลงไป ความยุ่งยากนี้ยิ่งเพิ่มขึ้นอีกมากในด้านการกำหนดและดำเนินนโยบาย ยุทธวิธีและมาตรการอันเหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคมเป็นส่วนรวม

ดังนั้น ถ้าพิจารณาบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรืออาจเรียกเสียใหม่ได้ว่าบทบาทของวิชาการเพราะมหาวิทยาลัยต่างก็มุ่งไปสู่ความดีเลิศทางวิชาการด้วยกันทั้งนั้น เรื่องแรกที่มีความจำเป็นมากและเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับนักวิชาการ ก็คือการเสริมสร้างและสะสมความรู้เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้เกิดความหมายและความเข้าใจที่พอจะยอมรับกันได้อย่างน้อยในวงวิชาการ ทั้งนี้เพราะความเห็นพ้องในเรื่องดังกล่าวจะนำไปสู่การศึกษาเพื่อให้เกิดแนวความคิด ปรัชญา ทฤษฎี

และหลักการอันเป็นเครื่องมือสำคัญของการศึกษาเชิงวิชาการที่มีทั้งความกว้างขวางและความลึกซึ้ง ในเรื่องนี้คงต้องอาศัยความร่วมมือของทุกสาขาวิชา มิเพียงเฉพาะด้านสังคมศาสตร์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม สภาพความเป็นจริงขณะนี้ยังห่างไกลกับความปรารถนานี้อยู่มากแม้ว่าความร่วมมือระหว่างสาขาวิชาการต่าง ๆ ดีขึ้นกว่าในอดีตมากก็ตาม

นักวิชาการมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง มีผลงานและสนใจเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องมีบทบาทเป็นผู้นำในการชี้ให้เห็นความสำคัญ เพิ่มความสนใจและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้มากขึ้นและกว้างขวางขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ บทบาทดังกล่าวมีความจำเป็นและความเร่งด่วนค่อนข้างมากในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะ “คุณภาพชีวิต” กำลังเป็นคำที่นิยมใช้กันมากจนใกล้ที่จะเป็นคำติดปากที่ไร้ความหมาย เป็นคำทันสมัยซึ่งถ้าความนิยมผ่านพ้นไปก็คงหมดไปด้วย ที่น่าวิตกกังวลประการหนึ่งก็คือเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องประเภทที่ทุกคนเห็นพ้องว่าเป็นเรื่องดี เรื่องสำคัญ เรื่องน่าปรารถนา จึงมีโอกาสมากที่จะกลายเป็นเรื่องที่เพียงเกิดการยอมรับทั่วไปแต่ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาเรื่องหนึ่งเท่านั้น

เมื่อต้องการให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นแต่ยังไม่มีความเห็นพ้องว่าคืออะไร ยกเว้นเรื่องเป้าหมายที่น่าพึงปรารถนา ถ้าเช่นนี้จะตั้งคำถามใหม่ว่าการไม่พัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นเป็นอย่างไร จะช่วยให้เกิดความรู้ความ

เข้าใจดีขึ้นหรือไม่? ในแง่บทบาทของวิชาการ อาจมีการศึกษาสภาพและเครื่องชี้แสดงการไม่พัฒนา ทำนองเดียวกับที่ได้มีการสร้างดัชนีของความจน ของความจำเป็นพื้นฐาน ฯลฯ อย่างที่ได้มีการศึกษาและทำกันอยู่ขณะนี้ ทางสังคมศาสตร์ใช้แนวทางความร่วมมือระหว่างสาขาวิชาซึ่งน่าจะมียุทธศาสตร์ได้ นอกจากนั้น ก็ยังมีคำถามเพิ่มเติมซึ่งบทบาทของวิชาการจะมีส่วนสำคัญในการหาคำตอบ เช่น คุณภาพชีวิตสำหรับทุกคนเป็นไปได้หรือไม่? ประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีปัญหาความยากจนมากควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร มากน้อยแค่ไหนในเมื่อความจำเป็นพื้นฐานยังต้องทำอยู่เป็นอันมาก? คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องของทุกคนหรือเป็นเรื่องชนชั้น คือ เกี่ยวข้องและสำคัญเฉพาะคนกลุ่มน้อยที่มาตรฐานความเป็นอยู่พอที่ “คุณภาพ” เป็นเรื่องสำคัญ? คุณภาพชีวิตพัฒนาเพื่อใครและใครเป็นผู้กำหนด? จะค้นหาเกณฑ์ของคุณภาพชีวิตสำหรับปวงชนได้หรือไม่? การศึกษาเพื่อแสวงหาคำตอบต่อคำถามเหล่านี้ วิชาการ โดยเฉพาะด้านสังคมศาสตร์ คงจะช่วยให้มาก ในสภาพการที่ยังมีความสงสัย ความไม่รู้ และไม่เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งเป็นผลให้เกิดคำถามเหล่านี้ขึ้น ความพยายามในแง่วิชาการที่จะศึกษาคำตอบจะช่วยสร้างให้เกิดความเข้าใจอย่างน้อยก็คงช่วยลดข้อสงสัยต่าง ๆ เหล่านี้ลงได้บ้าง

สังคมศาสตร์เป็นวิชาการเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ พยายามศึกษาสังคมระดับต่าง ๆ ทั้งในแง่ของความเป็นจริงเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และในแง่ของสังคมอุดมคติที่พึงปรารถนา เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตย่อมเป็นเรื่องสังคมซึ่งสังคมศาสตร์ต้องสนใจอยู่แล้ว ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าสังคมศาสตร์ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแง่ใด เจาะจงด้านไหน และใช้วิธีอย่างไรในการศึกษา เนื่องจากเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่ยอมรับกันว่าน่าปรารถนา จึงควรเน้นการศึกษาไปในแง่ของความเป็นจริงเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากกว่าในแง่อุดมคติ

เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่แม้ในวงวิชาการ และด้วยเหตุนี้ โอกาสที่จะศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสภาพการที่เป็นจริง ตลอดจนจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีอยู่มากจนเกินกำลังความสามารถของนักสังคมศาสตร์ขณะนี้ ดังนั้น นักสังคมศาสตร์เห็นจะต้องเจาะจงเลือกบางด้านที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในเรื่องนี้ คงต้องถือหลักให้ความสำคัญแก่สังคมของเราเองก่อน แม้ว่าความรู้ความเข้าใจในระดับสังคมโลก และสังคมอื่น ๆ จะละเอียดได้ก็ตาม สังคมของเราเป็นสังคมกำลังพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพราะพลังแรงของการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การพัฒนาด้านอื่น ๆ มีเพียงแต่ติดตามการพัฒนาเศรษฐกิจไม่ทันแล้วแต่ยังเปรียบเสมือนเป็นปฏิกริยาโต้ตอบและอ้อมชอมกับอำนาจและอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลของการพัฒนา

ซึ่งเศรษฐกิจเป็นฝ่ายทั้งนำและกำหนดที่มีต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่สังคมศาสตร์จะมีบทบาทในการให้ข้อเท็จจริงและความรู้ความเข้าใจได้มาก การเร่งพัฒนาเศรษฐกิจก็ได้เกิดผลกระทบซึ่งประจักษ์ชัดขึ้นทุกวัน เช่น ต่อทรัพยากรทั้งธรรมชาติและและมนุษย์รวมตลอดถึงสิ่งแวดล้อมที่ทรุดโทรมลงจนเกิดความจำเป็นแล้วที่จะต้องมีการศึกษาติดตามการเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะผลบางอย่างที่ติดตามมา เช่น มลภาวะของอากาศ น้ำ และปัจจัยอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นเครื่องชี้เตือนให้เห็นถึงอันตรายที่มีเพียงมีต่อคุณภาพชีวิตเท่านั้นแต่อาจคุกคามต่อการมีชีวิตของมนุษย์ด้วย สังคมศาสตร์จะมีส่วนช่วยได้มากในการศึกษาเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ในทำนองเดียวกับ “ระบบเตือนอันตราย” ซึ่งได้มีการสร้างขึ้นและใช้กันอยู่ในเรื่องอื่น ๆ การศึกษาอีกด้านหนึ่งซึ่งสังคมศาสตร์มีประสบการณ์และผลงานอยู่มาก คือการศึกษาเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะกรณี เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีขอบเขตกว้างขวาง และมีเรื่องประเภทนี้อยู่มากซึ่งเปิดโอกาสให้นักสังคมศาสตร์ได้เข้าไปมีส่วนร่วม

วิธีการในการศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างสาขาวิชาเป็นหลักซึ่งไม่เฉพาะแต่สาขาวิชาต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์เท่านั้น เพราะเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความกว้างขวางมาก ปัญหาหลักของความร่วมมือ

ระหว่างสาขาวิชามีความคล้ายคลึงกับปัญหาหลักของเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต กล่าวคือ มีการยอมรับว่าดี นำปรารถนา แต่ความก้าวหน้าของการปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนานี้มีอยู่น้อยมาก แม้ว่านักสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ มีความร่วมมือกันมากขึ้นในด้านวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ใกล้ชิดขึ้นระหว่างมหาวิทยาลัยหรือแม้เป็นส่วนบุคคล แต่ก็หาวิธีการศึกษาวิจัยร่วมสาขาวิชาที่แท้จริงและที่เป็นผลยังไม่พบ เรื่องนี้เห็นจะต้องทดลองกันต่อไป อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นของความร่วมมือเห็นได้ชัดและยอมรับกันทั่วไป ผลงานอันเกิดขึ้นจากความร่วมมือทางวิชาการจึงน่าจะหวังได้ว่าจะค่อย ๆ ดีขึ้นเป็นลำดับ

เรื่องการพัฒนา -ไม่ว่าเป็นการพัฒนาด้านใด -แม้จะศึกษาเป็นเรื่องวิชาการบริสุทธิ์ได้แต่ก็คงหลีกเลี่ยงการศึกษาประเภทประยุกต์ไปไม่พ้น เท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้การศึกษาประยุกต์เรื่องการพัฒนา มีมากกว่าการศึกษาบริสุทธิ์เพราะเข้าใจกันว่าจะเกิดประโยชน์ในด้านการปฏิบัติ

การศึกษาประยุกต์นี้มักเริ่มโดยการกำหนดและการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาแล้วเสนอแนะทางออกในรูปของนโยบายและมาตรการ การศึกษาเช่นนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อแต่อาจเรียกรวม ๆ ได้ว่าเป็น “การศึกษานโยบาย” ในปัจจุบัน การศึกษานโยบายได้รับความนิยมนิยมและกระทำกันมากในหมู่นักวิชาการมหาวิทยาลัย ได้มีการจัดตั้งสถาบัน

และหน่วยงานขึ้นหลายแห่งในแต่ละมหาวิทยาลัย สมาคมวิชาการที่น่าสนใจและดำเนินการด้านการศึกษานโยบายก็มีอยู่ไม่น้อย นักวิชาการที่เกี่ยวข้องมีจำนวนมากขึ้นและผลงานที่ได้กระทำไปแล้วและกำลังกระทำอยู่มีปริมาณมากจนอาจจำเป็นที่จะต้องมีศูนย์ทำหน้าที่ติดตามและเผยแพร่ให้ทราบกันในวงวิชาการว่าใครได้ทำอะไรไปแล้วและกำลังทำอะไรอยู่

แม้ว่าความก้าวหน้าด้านปริมาณมีอยู่ค่อนข้างมาก ปัญหาของการศึกษานโยบายเป็นปัญหาด้านคุณภาพ โดยทั่วไป คุณภาพของการศึกษาวิเคราะห์เชิงวิชาการมักมีสูงกว่าคุณภาพด้านการเสนอแนะทางออกในรูปของนโยบาย ที่เป็นเช่นนี้ก็น่าเห็นใจนักวิชาการ เพราะย่อมมีความรู้และประสบการณ์ด้านนโยบายน้อยกว่าด้านวิชาการ ดังนั้น ทางออกในรูปนโยบายที่เสนอแนะจึงมักเป็นนโยบายที่น่าปรารถนามากกว่านโยบายที่มีความเป็นไปได้สูงในการปฏิบัติ ถ้ายอมรับข้อจำกัดดังกล่าว การศึกษานโยบายที่เน้นเฉพาะวิชาการโดยให้ความสำคัญแก่การวิเคราะห์เรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากทางออกในรูปของนโยบาย ก็น่าจะทำได้และจะเป็นประโยชน์ด้วย

เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่เหมาะสมต่อการศึกษานโยบาย แต่ก็สร้างความยุ่งยากมากขึ้นด้วยเช่นกัน ที่เหมาะสมเพราะเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถพิจารณาได้หลายแง่หลายมุมและมีปัญหาให้

ศึกษาวิเคราะห์ได้มาก อย่างไรก็ตามโอกาสที่เปิดกว้างแก่นักวิชาการดังกล่าวอาจเป็นการทำให้มีการศึกษาเฉพาะเรื่องมากเกินไปจนไม่เกิดความเข้าใจในภาพรวม ทำนองเดียวกับคำพังเพยที่ว่า “เห็นต้นไม้แต่ไม่เห็นป่า” ยิ่งการจำกัดขอบเขตของเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังคงเป็นปัญหาอยู่ การมองเห็นภาพรวมดังกล่าวก็ยิ่งเพิ่มความยุ่งยากมากขึ้น การศึกษานโยบายเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังสร้างปัญหาเพิ่มเติมในแง่การเสนอทางออกในรูปของนโยบาย เหตุผลสำคัญก็คือเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐเกือบทุกด้าน ไม่เฉพาะด้านนโยบายสังคมเท่านั้นซึ่งเท่าที่เป็นอยู่ก็มีปัญหาอยู่ไม่น้อย ดังนั้น ความชัดเจนของแต่ละนโยบาย ความเกี่ยวข้องและการประสานซึ่งกันและกันเพื่อไปสู่เป้าหมายรวมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นปัญหาท้าทายนักวิชาการที่สนใจศึกษาด้านนโยบายมากที่สุดทีเดียว

เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังเป็นเรื่องที่สาธารณชนจำเป็นต้องรู้และเข้าใจอีกมาก ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการจึงมีทั้งภาระและบทบาทที่สำคัญในด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้กว้างขวางออกไป มหาวิทยาลัยมีหน้าที่หลักในด้านการเรียนการสอนซึ่งถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการให้ความรู้ความเข้าใจ เนื่องจากเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความกว้างขวางเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเกือบทุกสาขา การสอดแทรกเรื่องนี้เข้าไปในหลักสูตรของการเรียนการสอนก็น่าที่จะทำได้ทันทีอย่างน้อย

ที่สุดก็ควรจะช่วยเพิ่มความรู้สำนึกให้แก่นิสิต นักศึกษา บางมหาวิทยาลัยซึ่งมีนักวิชาการที่มีความรู้และความสนใจเป็นจำนวนมาก อาจมีการปรับปรุงหลักสูตร สร้างโครงการ การเรียนการสอนประเภทร่วมสาขาวิชาการ เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมตลอดถึงความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ และองค์การนอกมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมหาวิทยาลัยของเราที่เป็นของรัฐ เป็นมหาวิทยาลัยราชการประเภทไม่มีใครเหมือนและไม่เหมือนใคร ในเรื่องที่มีความสำคัญแต่ค่อนข้างใหม่ เช่น เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวังและรอบคอบต่อแนวโน้มที่มักเกิดขึ้นเสมอ ๆ คือสร้างโครงการระดับปริญญาขึ้นใหม่ และสร้างคณะวิชาหรือสถาบันการศึกษาขึ้นใหม่เพื่อการนี้

แต่การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่สำคัญที่สุดก็คือการเผยแพร่ต่อสาธารณชน มหาวิทยาลัยทุกแห่งต่างก็กำหนดการให้บริการ สังคมเป็นวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนั้น การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตย่อมถือได้ว่าเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ผลของการดำเนินบทบาทดังกล่าวของมหาวิทยาลัย -ไม่เฉพาะแต่มหาวิทยาลัยของเราเท่านั้น - มักมีน้อยกว่าความคาดหวัง ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็น

เพราะว่ามหาวิทยาลัยจำเป็นต้องหมกมุ่นในด้านการผลิตความรู้ความคิดมากกว่าการเผยแพร่ในขณะที่เรื่องการเผยแพร่โดยเฉพาะต่อสาธารณชนมีความยุ่งยากสับสน ต้องการความรู้ ประสบการณ์และเทคนิคซึ่งนักวิชาการมหาวิทยาลัยไม่ค่อยมีความคุ้นเคยมากนัก ดังนั้น การเผยแพร่ต่อสาธารณชนจึงต้องเป็นการกระทำร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ นอกมหาวิทยาลัย เช่น สื่อมวลชน กลุ่มบุคคลและองค์การสาขารณกิจอื่น ๆ เป็นต้น นักวิชาการมหาวิทยาลัยอาจมีบทบาทสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการเผยแพร่ดังกล่าวรวมถึงเสนอแนะแนวทางของการจัดการเพื่อให้เกิดผลในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ในปัจจุบัน แม้แต่ในวงวิชาการมหาวิทยาลัย ความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ยังมีอยู่ค่อนข้างจำกัด ผู้เกี่ยวข้องมักเป็นนักวิชาการด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ประชากร และการพัฒนาสังคมเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงน่าจะให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่เพื่อนร่วมวงวิชาการด้วยกัน ที่สำคัญก็คือ สามารถชี้ให้เห็นได้ว่าเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องร่วมสาขาวิชาและแต่ละสาขามีความรู้และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อบทบาทร่วมกัน

การวิจัยสังคมศาสตร์*

อุทัย ดุลยเกษม

ความนำ

จากข้อเท็จจริงที่ว่านักวิทยาศาสตร์กายภาพ (physical scientist) โดยปรกติแล้วจะมีให้เป็นผู้เข้าร่วมในปรากฏการณ์ที่ตนทำการศึกษาค้นคว้า ในขณะที่นักสังคมศาสตร์นั้นมีส่วนร่วมในปรากฏการณ์ที่ตนศึกษาค้นคว้า ทำให้นักวิจัยจำนวนไม่น้อยตั้งคำถามว่า การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นจะสามารถกระทำได้แบบเดียวกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์กายภาพหรือไม่ (ดูข้อโต้แย้งนี้ในข้อเขียนของ ชัยนันทน์ วรรณะภุติ 2527) แต่ข้อกังขาดังกล่าวนี้นี้มิได้มีข้อยุติแต่อย่างใดไม่

ข้อโต้แย้งในเรื่องความแตกต่างระหว่างการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์กายภาพและการวิจัยสังคมศาสตร์นั้นอยู่ที่ระเบียบวิธีวิจัย (methodology) มิใช่อยู่ที่วิธีการ (method) คำว่าวิธีการ (method) นั้นหมายถึง เทคนิคการวิจัยหรือเครื่องมือที่นักวิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งวิธีการ (methods) นี้ในทางวิทยาศาสตร์กายภาพเองก็มีความแตกต่างกันหลายแบบ และดูเหมือนว่าจะมีมากกว่าทางสังคมศาสตร์ด้วยซ้ำไป

สำหรับคำว่า ระเบียบวิธีวิจัย (methodology) นั้น หมายถึงปรัชญาของกระบวนการ

ทำวิจัย (philosophy of research process) เสียทีเดียว ซึ่งกินความถึงฐานคติ (assumptions) และระบบคุณค่า (values) ที่นำมาใช้ในการทำวิจัยตลอดถึงเกณฑ์หรือแนวคิดที่นักวิจัยนำมาใช้ในการคิดรวมข้อมูลที่เก็บได้เพื่อหาข้อสรุปอีกด้วย เพราะฉะนั้นระเบียบวิธีวิจัยจึงกำหนดขึ้นจากคำถาม (ทางการวิจัย) ที่นักวิจัยต้องการศึกษานั้นเอง

กล่าวโดยสรุปก็คือ ระเบียบวิธีวิจัยที่นักวิจัยนำมาใช้นั้นจะต้องเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างตรงความจริงที่สุดนั่นเอง

*เอกสารประกอบคำบรรยายในการสัมมนาเรื่อง Alternative Methods, ณ วิทยาลัยครูเชียงใหม่

คำถามการวิจัย (Research Question)

ในการทำวิจัยด้านสังคมศาสตร์นั้น เราสามารถทำได้เกือบทุกเรื่อง เพราะฉะนั้นคำถามที่มักจะได้ยินกันบ่อย ๆ ว่า “ควรจะทำวิจัยเรื่องอะไรดี” จึงไม่ควรถาม เราอยากรู้เรื่องอะไรก็ทำวิจัยเรื่องนั้น ผมเห็นว่าประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะตั้งคำถามการวิจัยอย่างไรต่างหากเล่าที่สำคัญ (และดูเหมือนว่านี่คือปัญหาที่แท้จริงของผู้ที่ต้องการทำวิจัย) ทั้งนี้เพราะว่าการตั้งคำถามการวิจัยที่ไม่ถูกต้องชัดเจนนั้น นอกจากจะทำให้นักวิจัยไม่สามารถหาคำตอบที่ต้องการได้แล้ว ยังเป็นเหตุให้การเลือกระเบียบวิธี (methodology) เป็นปัญหาอีกด้วย

ไม่ว่านักวิจัยจะทำการวิจัยในเรื่องอะไร ผมคิดว่าเป้าประสงค์ของนักวิจัยก็คือ ต้องการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ปรากฏการณ์ (Phenomenon) ที่ตนศึกษาหรือวิจัยนั้น “เกิดขึ้น” ได้อย่างไรมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เกื้อหนุนให้ปรากฏการณ์ดังกล่าวนั้น “เกิดขึ้น” คำว่า “เกิดขึ้น” นี้เป็นเพียงคำกลาง ๆ นำมาใช้เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงแล้ว ปรากฏการณ์ที่เราต้องการศึกษาวิจัยนั้นอาจจะมีใช้ภาวะการเกิดขึ้นแต่ประการเดียว แต่หมายรวมถึง ภาวะการดำรงอยู่ ภาวะการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนจนภาวะการล่มสลายไปของปรากฏการณ์นั้น ๆ และปรากฏการณ์ที่กล่าวถึงนี้ ก็หมายถึงปรากฏการณ์ทางสังคม ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์ทางการเมืองและปรากฏการณ์ด้านอื่น ๆ ที่

เกี่ยวกับมนุษย์หรือสังคมมนุษย์

เพราะฉะนั้นคำถามการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์จึงต้องตั้งในทำนองว่า “เพราะเหตุใดปรากฏการณ์ ก. จึง “เกิดขึ้น”” หรือ “ปรากฏการณ์ ก. “เกิดขึ้น” ภายใต้เงื่อนไขอะไรบ้าง” หรือ “มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เกื้อหนุนให้ปรากฏการณ์ ก. “เกิดขึ้น””

เมื่อเป็นเช่นนี้ภาระของนักวิจัยก็คือ ต้องหาทางที่จะค้นหาคำตอบ “สาเหตุ” หรือ “เงื่อนไข” ที่ทำให้ปรากฏการณ์ ก. “เกิดขึ้น”

ถึงจุดนี้แหละที่ประเด็นเรื่องระเบียบวิธี (methodology) จะเข้ามาให้เราพิจารณาเราจะต้องเลือกระเบียบวิธี (methodology) และวิธีการ (method) ที่จะช่วยให้เราค้นพบสิ่งที่เราต้องการได้ดีที่สุด ตรงที่สุด คำถามก็มีว่า เราจะรู้ได้อย่างไรว่า ระเบียบวิธี (methodology) และวิธีการ (method) ดีที่สุด (หมายถึงระเบียบวิธีและวิธีการที่จะช่วยตอบคำถามการวิจัยของเราได้ดีที่สุด) ความยากอยู่ตรงนี้เอง เพราะระเบียบวิธีนั้นมีมากกว่าหนึ่งระเบียบวิธี พุดง่าย ๆ ก็คือ มีทางเลือกมากกว่าหนึ่งทางนั่นเอง (alternative methodologies) และนี่คือที่มาของระเบียบวิธีวิจัยแบบหลากหลาย ทั้งที่เป็นแบบเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative)

เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ควรเสียเวลาและพลังงานในการโต้แย้งกันว่าระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative) ดีกว่าระเบียบ

วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative) หรือระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative) ดีกว่าระเบียบวิธีแบบเชิงปริมาณ (Quantitative)

เลือกระเบียบวิธีแบบใดก็ได้ ขอแต่เพียงว่าเป็นระเบียบวิธีที่สามารถจะตอบคำถามการวิจัยได้ตรงและถูกต้องที่สุด เป็นดีที่สุด

การ “เกิดขึ้น” ของปรากฏการณ์ทางสังคม (Social phenomena)

การ “เกิดขึ้น” ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมย่อมมีสาเหตุหรือเงื่อนไขที่แตกต่างกัน และสาเหตุหรือเงื่อนไขที่เกื้อหนุนให้ปรากฏการณ์แต่ละปรากฏการณ์ “เกิดขึ้น” นั้น ก็มีได้มากกว่าหนึ่งสาเหตุ หรือหนึ่งเงื่อนไข และในบรรดาสาเหตุหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ช่วยกันเกื้อหนุนให้ปรากฏการณ์นั้น ๆ “เกิดขึ้น” ก็มีได้มีความสำคัญเท่าเทียมกัน เงื่อนไขหรือสาเหตุบางอย่างมีความสำคัญต่อการ “เกิดขึ้น” ของปรากฏการณ์นั้น ๆ มากกว่าเงื่อนไขหรือสาเหตุอีกหลาย ๆ อย่าง แต่ทว่าเมื่อเงื่อนไขหรือสาเหตุทั้งหมดรวมกันแล้วจึงทำให้ปรากฏการณ์นั้น “เกิดขึ้น”

การอธิบายถึงภาวะการ “เกิดขึ้น” ของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ตรงและชัดเจนที่สุดก็คือ การอธิบายด้วยหลักอิทัปปัจจยตา (อิทัปปแปลว่า นี้ ปัจจยตา แปลว่า เป็นปัจจัยให้เกิด) ซึ่งมีความหมายว่า “นี้เป็นปัจจัยของนี้” หรือพูดให้ฟังง่ายเข้าก็คือว่า ธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายจะเป็นกระแสแห่งปัจจัยหนุนเนื่องกัน

เกิดเช่นนี้ ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่อยู่โดด ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งอื่น หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ การ “เกิดขึ้น” ของสิ่งใดหรือปรากฏการณ์ใดก็ตามย่อมมีเหตุ และมีปัจจัยหนุนเนื่อง

เพราะฉะนั้นสิ่งที่นักวิจัยจะต้องกระทำก็คือ พยายามค้นหาสาเหตุและปัจจัยหนุนเนื่องที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ตนศึกษาวิจัย

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ปรากฏการณ์อย่างหนึ่ง “เกิดขึ้น” ก็คือว่า ในบรรดาเงื่อนไขหรือปัจจัยทั้งหลายเหล่านั้นนอกจากจะมีความสำคัญไม่เท่าเทียมกันแล้ว เงื่อนไขหรือปัจจัยบางอย่างอาจเป็นเงื่อนไขที่เป็นสากล (Universal) กล่าวคือ เป็นเงื่อนไขที่สามารถพบได้ในการ “เกิดขึ้น” ของปรากฏการณ์ชนิดเดียวกันในท้องที่และเวลาที่ต่างกัน และเงื่อนไขหรือปัจจัยบางอย่าง เป็นเงื่อนไขเฉพาะ (Unique) กล่าวคือ เป็นเงื่อนไขที่เกื้อหนุนให้เกิดปรากฏการณ์นั้น ๆ ในบางท้องที่หรือบางเวลาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปก็คือ ในบรรดาเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นสองระดับคือ

1. เงื่อนไขที่จำเป็น (Necessary Conditions) ซึ่งถ้าขาดเงื่อนไขดังกล่าวนี้แล้ว ปรากฏการณ์ดังกล่าวนั้นอาจจะไม่ “เกิดขึ้น” ก็ได้
2. เงื่อนไขที่พอเพียง (Sufficient Conditions) หมายถึง เงื่อนไขที่เป็นแรงผลักดัน

ที่สำคัญที่ทำให้ปรากฏการณ์นั้น ๆ “เกิดขึ้น” แต่เงื่อนไขนี้ก็จำต้องอาศัยเงื่อนไขที่จำเป็นเป็นพื้นฐานประกอบด้วย

เงื่อนไขหรือปัจจัยทั้ง 2 ประเภทนี้ยังสามารถแยกย่อยออกไปได้อีกว่า ในแต่ละประเภทนั้น ยังมีลักษณะที่เป็นสากล (Universal) กับลักษณะที่เป็นเฉพาะ (Unique) หมายความว่า เงื่อนไขที่เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นและเงื่อนไขที่พอเพียงนั้น ก็มีทั้งที่เป็นแบบสากลและแบบเฉพาะพื้นที่เฉพาะเวลาเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้นักวิจัยสังคมศาสตร์จึงต้องค้นหาเงื่อนไขทั้งสองประเภทนี้ ในทั้งสองลักษณะให้พบ จึงจะทำให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ปรากฏการณ์ที่เราศึกษาวิจัยนั้น “เกิดขึ้น” ได้อย่างไร

ลักษณะธรรมชาติของปรากฏการณ์ทางสังคม

ปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นมีได้อยู่ในลักษณะสถิตนิ่ง (Static) แต่มีความเคลื่อนไหว (dynamic) อยู่ตลอดเวลา พุทธภาษชาธรรมก็ต้องว่า “สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง” (อนิจจัง) แต่การเปลี่ยนแปลงจะมีมากหรือน้อยก็ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุและปัจจัย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง

เมื่อธรรมชาติของปรากฏการณ์ทางสังคมมีลักษณะดังกล่าวนี้ก็ย่อมประจักษ์ชัดอยู่เองว่า การทำความเข้าใจ (ด้วยการศึกษาวิจัย)

ปรากฏการณ์ทางสังคม เราจะต้องเลือกระเบียบวิธี (methodology) และวิธีการ (method) ที่ต่างจากการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่อยู่ในลักษณะสถิตนิ่ง (Static) เช่น วิธีการทดลองในห้องทดลอง เป็นต้น

นอกจากนี้ความแตกต่างในฐานคติ (assumption) เกี่ยวกับการ “เกิดขึ้น” ของปรากฏการณ์ที่มีมนุษย์เกี่ยวข้องหรือการ “เกิดขึ้น” ของพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นส่วน “หนึ่ง” ของระเบียบวิธี (methodology) ก็จะทำให้การเลือกใช้วิธีการ (method) ในการศึกษาวิจัยแตกต่างกันด้วย เช่น นักวิจัย (สังคมศาสตร์) ที่มีฐานคติ (assumption) ว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งถือว่าเป็น reality นั้น มีเพียงมิติเดียวคือ Objective reality (หมายถึงความเป็นจริงที่สามารถสัมผัสได้ หรือสามารถวัด ชั่ง ตวง ได้) วิธีการที่จะนำมาใช้ในการศึกษาก็ย่อมจะแตกต่างกับผู้เชื่อว่า reality (หรือปรากฏการณ์) มีทั้งที่เป็น objective และที่เป็น Subjective มิติที่เป็นอัตวิสัย (Subjective dimension ของ reality) นี้หมายถึง สิ่งที่ผู้แสดงพฤติกรรมหรือผู้กระทำในปรากฏการณ์นั้นเท่านั้นที่เข้าใจได้ดี เพราะตัวผู้กระทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้ถูกหล่อหลอมจากสภาพแวดล้อมที่ตัวเขาดำรงอยู่ ทั้งที่เป็นอดีตและปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการที่นักวิจัยจะสามารถทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขหรือสาเหตุที่ก่อหนุนให้เกิดปรากฏการณ์ (หรือพฤติกรรม) นั้น ๆ ขึ้น ก็จำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการ (method) ที่ต่างจากนักวิจัยกลุ่มแรกซึ่งเชื่อว่า reality มีเพียงมิติเดียวคือ Objective reality

ในทางสังคมศาสตร์นั้นในปัจจุบันได้มีการยอมรับกันค่อนข้างกว้างขวางขึ้นว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์นั้น มีทั้งสองมิติคือ มิติที่เป็นภาวะวิสัย (Objective) และมิติที่เป็นอัตตวิสัย (Subjective) เพราะฉะนั้นระเบียบวิธีและวิธีการที่จะนำมาใช้ในการวิจัยสังคมศาสตร์จึงมีลักษณะหลากหลายดังกล่ามาแล้ว

เป้าประสงค์ของการทำการศึกษาวิจัย

จุดประสงค์ของการทำวิจัยของนักวิจัยก็มีส่วนกำหนดเหมือนกันว่าระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการ (method) ใดที่จะถูกนำมาใช้

ถ้าจุดประสงค์ของการทำวิจัยเป็นไปเพื่อต้องการแสวงหากฎเกณฑ์ (laws) ของการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เราศึกษา เช่น ต้องการที่จะรู้ถึงขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อว่าจะได้สามารถทำนายถึงการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ได้ในอนาคต และมุ่งหวังว่าจะได้พบกฎเกณฑ์ที่สามารถนำไปทำนายปรากฏการณ์อย่างเดียวกัน โดยไม่จำกัดทั้งเวลาและสถานที่ การเลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยก็ย่อมไม่เหมือนกับการวิจัยที่มุ่งทำความเข้าใจถึงความสลับซับซ้อนของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมในช่วงเวลาหนึ่งและในสถานที่หนึ่ง ๆ โดยไม่หวังจะค้นหากฎเกณฑ์สากล (เพราะไม่คิดว่าปรากฏการณ์ทางสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์นั้น มีกฎเกณฑ์ตายตัวเหมือนสาขาวิทยาศาสตร์)

ในทางสังคมศาสตร์นั้น ผมคิดว่าจุดประสงค์ของการวิจัยอยู่ที่การทำความเข้าใจในปรากฏการณ์และพฤติกรรมในลักษณะที่เรียกในภาษาเยอรมันว่า Verstehen หรือตรงกับภาษาอังกฤษว่า Interpretive understanding

ความหมายของคำว่า Verstehen นั้น ยากที่จะพูดให้ชัดเจนได้แต่คิดว่าหมายถึงความพยายามที่จะทำให้เข้าใจถึงความหมายที่ผู้อื่นได้ให้แก่สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เขาเหล่านั้นเกี่ยวข้องผ่านทาง การตีความจากภาษาและรูปแบบอื่น ๆ ในการสื่อสารของพวกเขา

ซึ่งโดยนัยก็หมายความว่า เรา (นักวิจัย) จะเข้าใจถึงปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของกลุ่มคนที่เราศึกษาวิจัยได้ก็ด้วยวิธีการที่เราจะต้อง “เอาใจเขาใส่ใจเรา” และโดยวิธีนี้เองทำให้วิธีการศึกษาวิจัยของสาขาสังคมศาสตร์แตกต่างไปจากวิธีการของสาขาวิทยาศาสตร์ เพราะเราถือว่า สิ่งที่เรากำลังศึกษาวิจัยนั้นมิได้แยกออกจกกันอย่างเด็ดขาดจากกระบวนการการทำวิจัยของเรา

ธรรมชาติของการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์

นักสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยามีความเชื่อในแนวคิดที่ว่า การแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ (ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม) ในลักษณะใด ๆ ก็ตาม ส่วนหนึ่งได้ผ่านการคิดหรือพิจารณาอย่างมีเหตุผลของผู้แสดงพฤติกรรมมาแล้ว แต่เหตุผลของผู้แสดงพฤติกรรมอย่าง

เดียวกันอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้ และ “เหตุผล” ของแต่ละคนก็ยังคงถูกกำหนด โดยบริบทของประวัติศาสตร์ (Historical Context) ของตนอีกด้วย แต่ที่มีลักษณะตรงกันในทุกกรณีคือ พฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกจะต้องมีความหมาย (Meaningful) กับตัวเขาเอง และความหมาย (Meaning) ของแต่ละคนก็อาจจะเหมือนหรือต่างกันได้

กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือว่า สิ่งที่ นาย ก. แสดงออก (ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด) มาให้สังเกตได้นั้น ส่วนหนึ่ง นาย ก. จะต้องเห็นแล้วว่ามันมีความหมายหรือคุณค่าสำหรับตัวเขาและสิ่งที่นาย ก. มองเห็น (perceive) ว่ามีความหมายหรือมีคุณค่าสำหรับตัวเขาตัวเองที่เราเรียกว่าเป็นมิติด้านอัตตวิสัย (Subjective dimension) ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

และส่วนนี้เองที่จะช่วยอธิบายให้เราทราบว่าอะไรคือเงื่อนไขที่ทำให้ นาย ก. แสดงพฤติกรรมดังกล่าวออกมา นอกเหนือจากเงื่อนไขอื่น ๆ ที่สัมผัสได้ ชั่ง ตวง วัด (Objective dimension) แต่การที่นักวิจัยจะสามารถค้นพบเงื่อนไขที่เป็น Subjective dimension นั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ไม่ถ่วงน้ำหนักทั้งนี้เพราะผู้แสดงพฤติกรรมอาจจะไม่ต้องการเปิดเผยให้ผู้อื่นรู้ว่า “เหตุผล” ที่ตนใช้ในการแสดงพฤติกรรมอย่างนั้นคืออะไร

ในเรื่องนี้นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Erving Goffman ได้กล่าวเป็นอุปมาอุปมัยไว้ว่าธรรมชาติของมนุษย์เราโดยทั่วไปนั้น มีลักษณะคล้ายกับบ้านเรือน กล่าวคือ บ้านเรือน

โดยทั่วไปนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ใช้รับแขกซึ่งเรียกว่าเป็น Front Region กับส่วนที่เป็นส่วนตัวไม่ต้องการให้บุคคลภายนอกเข้าไปเห็นหรือรับรู้ ซึ่ง Goffman เรียกว่าเป็น Back Region เช่นห้องนอนหรือห้องครัว เป็นต้น

ในขณะที่เดียวกันเจ้าของบ้านโดยปรกติมักจะไม่ค่อยยอมให้แขกที่มาเยือนเข้าไปเห็นหรือรับรู้ถึงสภาพในห้องนอนและห้องครัวของตน เพราะในส่วนนั้นอาจจะมีลักษณะไม่เรียบร้อย สะอาด สวยงามเท่ากับห้องรับแขกของบ้าน กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า เจ้าของบ้านไม่ต้องการให้แขกเกิดภาพพจน์ (Image) ที่ไม่ดีกับตน อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้มาเยี่ยมเป็นบุคคลที่ชอบพอสนิทสนมรักใคร่กันกับเจ้าของบ้าน การพยายามปกปิดส่วนที่ไม่เรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่สวยงามของบ้านก็ไม่มี พุดง่าย ๆ ว่าเจ้าของบ้านยอมให้ผู้ที่ตนสนิทสนมไว้ใจเข้าไปถึง Back Region ได้นั่นเอง

Goffman กล่าวว่าขอให้สังเกตดูห้องรับแขกของบ้านโดยทั่วไปเถิด มักจะตกแต่งอย่างดี เป็นระเบียบ สวยงาม สะอาดสะอาด มีเครื่องประดับประดาหลายอย่าง และนี่เป็นส่วนที่เจ้าของบ้านต้องการให้แขกได้เห็นและรับรู้เพื่อจะได้เกิดภาพพจน์ (Image) ที่ดีต่อเจ้าของบ้าน และการที่เจ้าของบ้านกระทำเช่นนี้ก็เพราะ เจ้าของบ้านเห็นว่า “การเกิดภาพพจน์ที่ดีนั้น มีความหมายและมีคุณค่ากับตน”

มนุษย์ก็มีลักษณะเดียวกัน คือ มีทั้งส่วนที่ต้องการนำเสนอต่อสาธารณชนอย่างเปิดเผย

(Front Region) และส่วนที่ต้องการปกปิด (Back Region)

เพราะฉะนั้นนักวิจัยใช้วิธีการในการหาข้อมูลเพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมบางอย่างด้วยวิธีสอบถาม (ไม่ว่าจะถามปากเปล่าหรือให้กรอกแบบสอบถาม) ก็อาจจะได้แต่ข้อมูลที่ผู้ตอบต้องการนำเสนอ (Front Region) เท่านั้น แต่อาจไม่ได้ข้อมูลที่เป็นความจริง (Back Region)

ถ้าเรายอมรับแนวคิดของ Goffman วิธีการที่เราจะนำมาใช้เพื่อการแสวงหาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เราศึกษา ก็จำเป็นต้องเป็นวิธีการที่แยบคายและละเอียดอ่อนและจะต้องใช้เวลามากพอสมควรอีกด้วย

วิธีการในการหาข้อมูล

ในการหาข้อมูลเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้น มีวิธีการที่นิยมใช้กันอยู่หลัก ๆ ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งจะให้ผู้ให้ข้อมูลกรอกเองหรือผู้วิจัยช่วยกรอกก็ได้ วิธีการนี้ส่วนมากจะใช้เก็บข้อมูลที่เป็นสิ่งที่สัมผัสได้ ชั่ง ตวง วัด หรือนับได้ ไม่มีความซับซ้อนมากนัก

2. การสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและการสัมภาษณ์ (ซักถาม) อย่างไม่เป็นทางการ และในการสัมภาษณ์ปกติใช้การสังเกตตากับกิริยา ท่าทางของผู้ให้ข้อมูลด้วย เพื่อจะประกอบว่าข้อมูลที่ได้รับเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด

3. การสังเกต ซึ่งมีทั้งการเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมใกล้ชิดกับกลุ่มคนที่เรากำลังศึกษา และเป็นการสังเกตแบบห่าง ๆ แต่ทั้งสองแบบนี้ ก็เชื่อว่าจะไม่มีการพุดจา ซักถามด้วยการสังเกตก็ต้องอาศัยการซักถามประกอบด้วยเช่นกัน จึงได้ข้อมูลสมบูรณ์ขึ้น

4. การศึกษาเอกสารซึ่งอาจจะเป็นการหาหรือขอยืม หรือบันทึกส่วนตัว ก็ได้ทั้งสิ้นขอแต่ให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เรา กำลังศึกษาเป็นใช้ได้ อย่างไรก็ตามการหาข้อมูลที่ต้องการจากเอกสารมักจะเป็นข้อมูลในอดีตหรือในประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจจะหาไม่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถามจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

วิธีการเหล่านี้ยังมีรายละเอียดปลีกย่อย และกลเม็ดเด็ดพรายอีกมาก ซึ่งผมจะไม่ขอพูดในที่นี้ คิดว่าคงจะหาอ่านจากข้อเขียนของผู้อื่นได้ เช่น เทคนิคการสัมภาษณ์ เทคนิคการสังเกต เป็นต้น

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักวิจัยสังคมศาสตร์

นอกเหนือจากคุณสมบัติพื้นฐานทั่วไปของผู้ทำวิจัย เช่น ต้องเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ มีความรักในการทำวิจัย หรืออะไรทำนองนี้แล้ว ผมคิดว่าผู้ที่จะเป็นนักวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ หรือแม้แต่ทางการศึกษา จะต้องมีความรู้เพิ่มเติมจากนักวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการที่

นักวิจัยจะต้องนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล ผมคิดว่านักวิจัย ที่จะสามารถหาข้อมูลที่เป็น Subjective dimension ของปรากฏการณ์ได้ดี นั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีความ Sensitivity ค่อนข้างมาก กล่าวคือ เป็นผู้ที่ไวต่อการสังเกตหรือการจับประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะในการสัมภาษณ์หรือการสังเกตก็ตาม เพราะถ้าขาดคุณสมบัติข้อนี้ อาจจะทำให้ข้อมูลหลายอย่างหลุดหายไป

2. ต้องเป็นผู้ที่ซบซึ้งใจ และรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่ทำให้ข้อมูล “หลอกลวง” ได้ง่ายนัก ผู้ที่ไม่ชอบพูด ไม่ชอบซัก เอาแต่ยิ้มหรือพยักหน้า คงจะทำวิจัยประเภทนี้ลำบาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็ใครจะบอกว่า ผู้ที่พูดมาก หรือแย่งคนอื่นพูดตลอดเวลา ก็มีใช่เป็นคุณสมบัติที่ดีเช่นกัน

3. ต้องเป็นผู้ที่ชอบเรียน เพราะการแสวงหาข้อมูลจากการสังเกต หรือการสัมภาษณ์โดยไม่เป็นทางการนั้น หากไม่มีการบันทึกไว้ทันทีที่และอย่างละเอียดแล้ว ข้อมูลที่ได้มาจะถูกลืมหมดเมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ ผู้ที่คิดว่าไม่ควรขีดเขียน จึงไม่ควรทำวิจัยประเภทนี้

4. ต้องเป็นผู้ที่ปรับตัวได้ดีในทุกสถานการณ์ สามารถสร้างความสนิทสนมไว้วางใจให้เกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่เข้าไปศึกษา เพราะมิฉะนั้นแล้วจะไม่มีใครให้ข้อมูลหรือถ้าได้ข้อมูลมา

ก็คงเชื่อถือได้น้อย ในกรณีที่ไม่ได้รับความไว้วางใจ

5. ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดทางทฤษฎีทางสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ต้องเป็นผู้ที่มีโลกทัศน์กว้าง ทั้งนี้เพราะดังที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่าจุดประสงค์ของการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้น คือ Interpretive Understanding ในปรากฏการณ์ที่เราทำการศึกษาวิจัย

หากนักวิจัยขาดความรู้ ความเข้าใจในพื้นฐานทางทฤษฎีอย่างกว้างขวางแล้ว การทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมที่ศึกษาในลักษณะดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นได้ยากจะได้ก็เพียงแต่ข้อมูลดิบ ๆ เท่านั้น การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับเงื่อนไขของการเกิดปรากฏการณ์ก็กระทำได้อย่างจำกัดมาก

ผมคิดว่าคุณสมบัติทั้ง 5 ประการนี้มีความสำคัญมากทีเดียวหากนักวิจัยขาดคุณสมบัติเหล่านี้แล้ว งานวิจัยที่ทำก็ย่อมไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

แม้ว่าคุณสมบัติดังกล่าวเหล่านี้ฟังดูจะยากมากที่ทุกคนจะมีได้ แต่ผมเชื่อว่าคุณสมบัติเหล่านี้สร้างได้ ฝึกฝนได้ เพราะฉะนั้นถ้าเราต้องการจะทำงานวิจัยสังคมศาสตร์ให้ผลงานเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสากล การฝึกฝนหรือเสริมสร้างคุณสมบัติเหล่านี้ก็เป็นสิ่งจำเป็นทีเดียว

แบบทดสอบโคลซ และ การประยุกต์ใช้

สุวัฒน์ สุขมลสันต์

คุณลักษณะที่สำคัญของแบบทดสอบ 2 อย่างที่นักทดสอบต้องการมากที่สุดคือ ความตรง (validity) และความเที่ยง (reliability) คุณลักษณะทั้ง 2 อย่างนี้มีความสัมพันธ์กันในเชิงทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และปัจจัยที่มีผลต่อค่าดังกล่าวมากที่สุดคือการกระจายของคะแนนสอบและความยาวของแบบทดสอบ (Magnusson, 1966: 66) ดังนั้นในทางปฏิบัติ นักทดสอบมักนิยมสร้างแบบทดสอบให้มีความยาวมาก และประกอบด้วยข้อทดสอบที่มีระดับความยากง่ายแตกต่างกันเพื่อให้แบบทดสอบมีคุณลักษณะทั้งสองดังกล่าวแล้ว แต่แบบทดสอบดังกล่าวนี้ถ้าหากว่ามีความยาวมากก็มักจะมีผลทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผลเสียต่อการทดสอบด้วย เช่น ความเบื่อหน่าย หงุดหงิด ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้นนักทดสอบในปัจจุบันนี้จึงพยายามทำแบบทดสอบให้มีความยาวที่เหมาะสม ให้มีจำนวนตัวเลือกที่เหมาะสม และใช้ข้อทดสอบจำนวนน้อยให้เหมาะสมกับความแตกต่างของแต่ละบุคคล (Ebel, 1972: 107; Lord, 1977: 33; Urry, 1977: 81) เป็นต้น

นอกจากนี้ นักทดสอบโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักทดสอบทางภาษา จึงหันมานิยมใช้แบบทดสอบโคลซ (Cloze Test) ซึ่งมีความตรงและความเที่ยงสูง แต่ความยาวไม่มากและสามารถสร้างได้ง่ายมาก

ลักษณะเฉพาะของแบบทดสอบโคลซ

แบบทดสอบโคลซ คือ แบบทดสอบที่ละ (delete) คำอย่างเป็นระบบ ซึ่งปกติจะละคำทุกคำที่ 5-8 ยกเว้นประโยคแรกและประโยคสุดท้ายของเรื่อง เช่น

A cloze test consists simply of a passage of language from which certain words are deleted and must be supplied by the learner. The words to be deleted ..... chosen at random and leaving ..... for them. Originally, this procedure ..... developed to assess the “readability” ..... a given passage i.e. how ..... or difficult it is for ..... native speaker to read and ....., but its potential as a ..... of overall language proficiency was ..... noted. Oller (1973) claims that ..... tests of L₂ proficiency have ..... following characteristics:

1. Internal consistency,
  2. Reliability,
  3. Validity,
  4. Ease of construction and administration,
- and
5. Ease of standardization

แบบทดสอบโคลซันนี้ W.L. Taylor (Taylor, 1953 : 414) เป็นผู้คิดค้นขึ้นในปี 1953 เพื่อใช้ในการวัดระดับความยากง่าย (readability) ของข้อความ (passage) ที่ใช้สำหรับการอ่าน โดยการละคำทุกคำที่ 5 ของข้อความ แต่ต่อมาแบบทดสอบโคลซันนี้ได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วไป สำหรับการทดสอบความยากง่ายของข้อความ และการวัดความเข้าใจในการอ่าน (reading comprehension) ในปัจจุบันนี้ ได้มีผู้นำแนวคิดของการทดสอบนี้ เพื่อการทดสอบความสามารถในการฟัง และการเขียนด้วย และมีรูปแบบแตกต่างไปจากแนวคิดเดิม ซึ่ง

จะได้กล่าวต่อไป

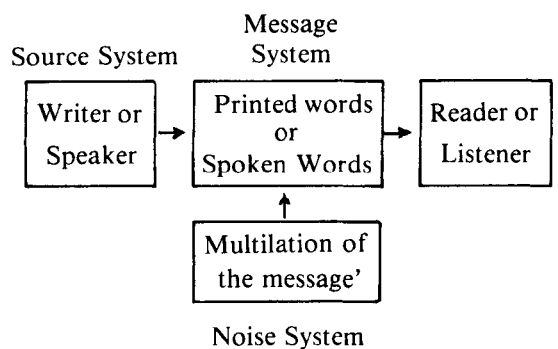
ทฤษฎีและแนวคิดของแบบทดสอบโคลซัน

แบบทดสอบโคลซันนี้ มีแนวคิดเชิงทฤษฎีสนับสนุน 3 แนวคิด คือ

1. หลักของการปิดของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt Principle of closure)

คำว่า Cloze มาจากคำว่า closure ซึ่งตามหลักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์เชื่อว่า ในการเรียนรู้ นั้น บุคคลสามารถรับรู้ (perceive) รูปแบบหรือเหตุการณ์ หรือสารสนเทศที่ไม่สมบูรณ์ให้เป็นรูปภาพ เหตุการณ์หรือสารสนเทศที่สมบูรณ์ได้ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ได้ ซึ่งจะทำให้ได้มากหรือน้อยแล้วแต่ความสามารถและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (อ้างจาก Soniano, 1973:6) ซึ่งในการสื่อความหมายทางภาษานั้น ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้สื่อความหมายได้สมบูรณ์ คือ ความรู้ด้าน 1) โครงสร้างทางภาษา (grammatical structure) 2) คำศัพท์ (lexical items) และ 3) ความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม (social-cultural meanings) ซึ่งการสื่อสารทางภาษานี้มีระบบดังนี้

แผนภาพที่ 1 ระบบการสื่อสาร

จากแผนภาพที่ 1 จะสังเกตเห็นได้ว่าการสื่อสารนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารด้วยคำพูดหรือไม่ก็ตาม ก็จะมีการแทรกแซงสารสนเทศด้วยตัวแปรต่าง ๆ ที่พร้อมที่จะทำให้อารมณ์แตกต่างกัน ผู้ที่รับข่าวสารนั้นมักได้รับสารสนเทศที่แตกต่างไปจากความเป็นจริง แต่ว่าความรู้ความสามารถและประสบการณ์เดิมของผู้รับสารสนเทศ จะทำให้เขาารู้ได้ว่าสารสนเทศที่แท้จริงคืออะไร

2. ทฤษฎีสารสนเทศ (Information Theory)

Goodman (Goodman, 1970 อ้างจาก Soniano, 1973:7) กล่าวว่าสารสนเทศในการอ่านเกิดจากความสัมพันธ์ของตัวอักษรและเสียง (grapho-phonetic) การเรียงคำ (syntactic) และความหมายของคำ (semantic) และการเข้าใจความหมายของข้อความนั้นจากการอ่านของบุคคลนั้น จะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ในการสุ่ม (sampling) การพยากรณ์ (predicting) และการคาดหมาย (expecting) ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว มีความสัมพันธ์กันอย่างไร การเลือกคำมาเติมในแบบทดสอบโคลซันนั้นมีลักษณะเหมือนการพยากรณ์ การสุ่ม และการคาดหมาย ส่วนต่าง ๆ ของประโยคเช่นเดียวกับการสื่อความหมายในการอ่านของทฤษฎีดังกล่าวแล้ว

3. ทฤษฎีลำดับชั้นการตอบสนอง (Response Hierarchy Theory)

Osgood (Osgood, 1962:197) กล่าวว่า ในการสื่อสารนั้น บุคคลสื่อสารสารสนเทศทุก ๆ

อย่างรวมกัน (total language context) คือระหว่างผู้ส่งและผู้รับข่าวสารนั้นใช้ความรู้ความสามารถด้าน 1) ทักษะทางไวยากรณ์ของภาษา 2) การใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและ 3) การใช้สื่อต่าง ๆ ด้าน non-verbal เช่น ประสบการณ์และความสามารถ และในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างผู้ส่งและผู้รับนั้น จะได้สาระมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 2 อย่างคือ

1. ความซ้ำซ้อนของสาระ (redundancy)

ในการสื่อสารนั้น ข้อความที่สื่อสารนั้น มักมีความซ้ำซ้อนของสาระแฝงอยู่เสมอไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น “man coming” มีความหมายเช่นเดียวกับ “a man is coming this way now? คำว่า “a, man, is” แสดงว่าประธานของประโยคเป็นเอกพจน์ คำว่า “is, coming, now” แสดงว่าเป็นปัจจุบันกาล และคำว่า “coming, this way” เป็นการบอกทิศทาง จะเห็นได้ว่า ความหมายแต่ละอย่างมีค่าชี้แสดงมากกว่า 1 คำ ดังนั้น คำที่ใช้สื่อความหมายกันนั้น มักมีความหมายซ้ำซ้อนกันอยู่เสมอ ผู้รับสารสนเทศไม่จำเป็นต้องรับรู้ทุกคำก็อาจสามารถเข้าใจความหมายได้

2. ความน่าจะเป็นในการถ่ายโอนสาระ (Transitional probabilities)

คำบางคำเกิดขึ้นบ่อยในบางสถานการณ์มากกว่าคำอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม (context) ของผู้ส่งข่าวสาร (message sender) ผู้รับข่าวสาร (message receiver) และสภาพของจิตสังคมนิติศาสตร์ด้วย เช่นเมื่อมี

ข้อความว่า “Merry .....” คนจะได้ยิน คำว่า Christmas มากกว่า Birthday และ “ทุกเช้าฉันได้ยิน.....ทำให้ต้องรีบลุกจากเตียงนอน” คำที่จะเดิมอาจจะเป็นคำว่า “เสียงไก่ขัน นกร้อง รถวิ่ง ระฆัง แตรรถ หรือเสียงนาฬิกาปลุก” ก็ได้แล้วแต่ว่าประโยคนี้ใครใช้ ใครเป็นผู้รับข่าวสาร และใช้ในสถานการณ์ใด เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แบบทดสอบโคลซนั้น มีแนวความคิดและทฤษฎีหลายอย่างที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาสนับสนุน จึงทำให้นักทดสอบมีความสนใจที่จะทำแบบทดสอบชนิดนี้ไปใช้หลายอย่างในเรื่องที่เกี่ยวกับการสื่อสารทางภาษา และอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการทดสอบทักษะหรือความรู้อื่น ๆ ได้ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

การสร้างแบบทดสอบโคลซ

การสร้างแบบทดสอบโคลซนั้น Taylor (อ้างจาก Porter, 1968:2) เสนอแนะไว้ 5 ขั้นตอนคือ

1. เลือกข้อความที่ต้องการทดสอบมาละคำอย่างเป็นระบบ โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นคำชนิดใด ยกเว้นประโยคแรกและประโยคสุดท้าย

2. แทนที่คำที่ละออกด้วยช่องว่างด้วยความยาวที่เท่ากันทุกช่อง

3. นำแบบทดสอบโคลซนั้นไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากร

4. ให้กลุ่มตัวอย่างเติมคำลงในช่องที่ว่างช่องละ 1 คำ โดยอาศัยเนื้อหาสาระของเรื่องที่เหลืออยู่

5. นำแบบทดสอบนั้นมาตรวจให้คะแนน

คุณลักษณะของแบบทดสอบโคลซ

ความตรง (Validity)

ได้มีงานวิจัยจำนวนมากที่หาความสัมพันธ์ระหว่างผลการสอบการอ่านเข้าใจความที่จัดด้วยแบบทดสอบเลือกตอบกับแบบทดสอบโคลซที่สร้างจากข้อความเดียวกัน ผลปรากฏว่าความสัมพันธ์ของคะแนนดังกล่าวสูงมาก เช่นผลการวิจัยของ Jenkinson (1957) ในระดับมัธยมศึกษา พบว่า มีค่าสหสัมพันธ์ = .73-.75 และผลการวิจัยของ Flechner (1959) ในระดับมหาวิทยาลัยพบว่า มีค่าสหสัมพันธ์ = .55-.63 (อ้างจาก Potter, 1968 : 6) สำหรับในประเทศไทย นั้น จากผลการวิจัยในระดับมหาวิทยาลัยของสุพัฒน์ (สุพัฒน์, 2518 : 46) พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนของแบบทดสอบแบบเลือกตอบเพื่อวัดโครงสร้างทางภาษาอังกฤษกับคะแนนของแบบทดสอบโคลซที่สร้างขึ้นเพื่อวัดสิ่งเดียวกัน มีค่า = .56-.70 อย่างมีนัยสำคัญและลำดับที่ของคะแนนของแบบสอบทั้ง 2 ชุดนี้ ไม่แตกต่างกัน และในปี 2519 เตือนใจ (เตือนใจ, 2519 : 39) ได้เปรียบเทียบคะแนนของแบบทดสอบแบบเลือกตอบเพื่อวัดความเข้าใจในการอ่านเข้าใจความ กับคะแนนที่ได้จากการวัดด้วยแบบทดสอบโคลซ ปรากฏว่า มีค่าสหสัมพันธ์กัน .82 และ .85 เมื่อมีการละคำทุกคำที่ 5 และทุกคำที่ 10 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยอีกมากที่แสดงว่า ผลของการทดสอบของแบบทดสอบโคลซมีความสัมพันธ์ในระดับสูง กับผลการทดสอบ

โดยแบบทดสอบแบบเลือกตอบ หรือผลของการใช้สูตรต่าง ๆ เช่น สูตรของ Dale and Chall และสูตรของ Flesch เพื่อวัดระดับความยากง่ายของเนื้อเรื่อง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าแบบทดสอบโคลซมีค่าความตรงในการวัดสูงในระดับที่น่าพอใจ

ความเที่ยง (Reliability)

ในแต่ละช่องว่างของแบบทดสอบโคลซในเรื่องที่อ่านเรื่องเดียวกัน มีทั้งช่วงที่อาจเติมคำที่ยากและง่ายได้ ดังนั้น จึงทำให้การกระจายของคะแนนการสอบมิได้มาก จึงมีผลทำให้แบบทดสอบโคลซมีค่าความเที่ยงสูงได้ เช่น จากการศึกษารายงานของ Dentsch ในปี 1964 (อ้างจาก Porter, 1968:11) พบว่า แบบทดสอบโคลซมีค่าความเที่ยงแบบ split-halves = .33-.85 และในปี 1965 Ruddell ได้หาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบโคลซแบบ Split-halves ปรากฏว่ามีค่า .85-.90 เป็นต้น ส่วนในประเทศไทยนั้น จากการศึกษารายงานของ ดาราวดี ในปี 2518 (ดาราวดี, 2518 : 31) พบว่า แบบทดสอบโคลซที่ละทุกคำที่ 5, 6, 7, 8 และ 9 มีค่าความเที่ยงแบบ KR_{21} = .85, .88, .82, .73 และ .48 ตามลำดับ และในปี 2528 สุทธิ (สุทธิ 2528 : 48) ได้สร้างแบบทดสอบโคลซจำนวน 4 แบบ ที่มีความยาว 30 ช่องว่าง (ข้อ) เพื่อการวิจัย ปรากฏว่า แบบทดสอบดังกล่าวมีค่าความเที่ยงแบบ Cronbach's Alpha = .74-.83

นอกจากนี้แล้วยังมีผลการศึกษารายงานอีกจำนวนมากที่แสดงว่า แบบทดสอบโคลซมีค่าความเที่ยงในการทดสอบในระดับสูงที่น่าพอใจ

อนึ่ง การที่ค่าความตรงและค่าความเที่ยงของแบบทดสอบโคลซจะสูงมากน้อยเพียงใดนั้น ปัจจัยที่สำคัญคือ 1) วิธีการให้คะแนนว่าผู้ทำการทดสอบใช้วิธีใด และ 2) การละคำที่เท่าใด

วิธีการให้คะแนน

การให้คะแนนแบบทดสอบโคลซ มีอยู่ 2 วิธีคือ

1. การให้คะแนนโดยยึดถือคำเดิมเป็นเกณฑ์ (exact-word method) ได้แก่ การให้คะแนนถูกเมื่อผู้ตอบสามารถเติมคำที่เป็นคำเดิมก่อนการละได้อย่างถูกต้อง

2. การให้คะแนนโดยการอนุมานใช้คำที่อาจยอมรับได้ (contextually acceptable method) ได้แก่ การให้คะแนนคำที่อาจอนุมานใช้คำอื่นแทนคำเดิมได้ใน context นั้น ๆ รวมทั้งการยอมรับความผิดพลาดในการสะกดคำ หรือความผิดพลาดต่าง ๆ ที่อาจยอมรับได้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงว่า ผลการให้คะแนนทั้ง 2 วิธีนี้ มีความสัมพันธ์กันสูงมาก เช่น ผลการวิจัยของ Hinofotis (อ้างจาก Oller, 1980:121) พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของผลการให้คะแนนทั้ง 2 วิธี = .97 และพบว่า วิธีการให้คะแนนแบบอนุมานยอมรับคำที่ยอมรับได้ ทำให้แบบทดสอบโคลซมีค่าความเที่ยงสูงกว่าการให้คะแนนที่ยึดถือแต่คำเดิมเท่านั้นเช่น วิธีที่ 1 ให้ค่าความเที่ยง .61 วิธีที่ 2 ให้ค่าความเที่ยง .85 เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษารายงานของ Oller and Conrad ในปี 1972 (Oller and Conrad, 1972:151) ก็พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของผลการให้คะแนน 2 แบบดังกล่าว

มีค่าสูงระหว่าง .71-.80 ซึ่งก็นับว่าสูงมาก และในปี 1974 Stubbs and Tucker (Stubbs and Tucker, 1974:239) ก็พบว่า การให้คะแนน 2 วิธี ก็มีค่าสหพันธ์กันสูงระหว่าง .71-.76 อย่างมีนัยสำคัญ เป็นต้น

อนึ่ง สำหรับการทดสอบทางภาษาต่างประเทศนั้น Oller (1972) แนะนำการให้คะแนนแบบการอนุโลมใช้คำที่อาจยอมรับได้ เป็นวิธีที่เหมาะสมกว่าการให้คะแนนแบบยึดคำเดิมเป็นเกณฑ์เพียงอย่างเดียว

การละคำ

แบบทดสอบโคลซที่ Taylor พัฒนาขึ้นใช้เพื่อวัดระดับความยากง่ายของข้อความ (readability) นั้น ละทุกคำที่ 5, ทุกคำที่ 7 ทุกคำที่ 10 และละคำ 10% ของจำนวนคำทั้งหมด (Taylor, 1953 อ้างจาก Porter, 1968:21) ผลปรากฏว่า แบบทดสอบโคลซใช้วัดระดับความยากง่ายได้ผลดีเท่ากับวิธีการวัดแบบอื่นที่ยุ่งยากกว่า เช่น วิธีของ Flesch และ Dale-Chall เป็นต้น ต่อมาได้มีนักทดสอบพยายามวิจัยหาว่า ควรจะละทุกคำที่เท่าใดจึงจะให้ผลดีที่สุด

ในปี 1963 Fillenbaum (อ้างจาก Porter, 1968:27) ได้ศึกษาผลของการละคำทุกคำที่ 2, 3, 4, 5 และ 6 และให้มีช่องว่างเพื่อเติมแบบละ 200 แห่ง ผลปรากฏว่าเขาค้นพบว่า ถ้าละคำที่ขึ้นเท่าใด แบบทดสอบจะยิ่งยากขึ้นแต่ในทางปฏิบัตินั้น สำหรับการทดสอบภาษาที่หนึ่ง (ภาษาแม่) นิยมสร้างแบบทดสอบโคลซที่ละทุกคำที่ 5 สำหรับในประ

เทศไทยนั้น จากการศึกษาของ ดาราวดี (ดาราวดี, 2518 : 43) พบว่า การละคำทุกคำที่ 8 สำหรับการทดสอบภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ผลดีว่าการละทุกคำที่ 5, 6, 7 และ 9 อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 นั้น พิมพรรณ (พิมพรรณ, 2516 : 45) พบว่า การละข้อความทุกคำที่ 5 และ 8 ได้ผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและสามารถใช้วัดการอ่านเข้าใจความแทนแบบทดสอบแบบเลือกตอบได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ มีผลการวิจัยอีกหลายชิ้นที่ได้ทำการศึกษาผลของการละคำชนิดต่าง ๆ ว่ามีผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการสอบมากน้อยเพียงใด เช่น Luke (Luke, 1964 อ้างจาก Porter, 1968:26) พบ แบบทดสอบโคลซที่ละแต่เฉพาะคำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำทั้ง 3 ชนิดรวมกันให้ผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ แบบทดสอบที่ละแต่เฉพาะคำกริยา มีความง่ายที่สุด และแบบทดสอบที่ละคำทั้ง 3 ชนิดรวมกัน มีความง่ายกว่า แบบทดสอบที่ละแต่เฉพาะคำนาม หรือคำคุณศัพท์เท่านั้น และ Green (Green, 1965 อ้างจาก Porter, 1968:26) พบว่าสำหรับการทดสอบความสามารถในการอ่านแบบทดสอบโคลซที่ละคำ “เกี่ยวกับเนื้อหา” (content words) คือ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำวิเศษ ได้ผลดีกว่าแบบทดสอบที่ละอย่างเป็นระบบ ซึ่งละคำหลาย ๆ ประเภท

การประยุกต์ใช้แบบทดสอบโคลซ

จากการศึกษาพัฒนาการของแบบทดสอบโคลซ และการนำแบบทดสอบนี้มาประยุกต์ใช้พบว่า มีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. การประยุกต์รูปแบบของแบบทดสอบโคลซ

เนื่องจากแบบทดสอบโคลซตามความหมายเดิมนั้น มีปัญหา 1) ในการให้คะแนน และ 2) การควบคุมสิ่งที่ต้องการวัด จึงมีผู้ดัดแปลงรูปแบบของแบบทดสอบโคลซต่าง ๆ ดังนี้

1. แบบทดสอบโคลซชนิดมีคำเลือกตอบ (multiple-choice cloze test)

ได้แก่ แบบทดสอบโคลซที่แต่ละช่องว่างมีตัวเลือกให้ผู้สอบเลือกตอบเช่นเดียวกับแบบทดสอบแบบเลือกตอบ เช่น

He was born	a. on	June 6, 1946
	b. in	
	c. at	
	d. during	

2. แบบทดสอบโคลซชนิดมีตัวชี้แนะ

ได้แก่ แบบทดสอบโคลซที่ให้ตัวชี้แนะซึ่งจะทำให้ผู้ตอบแบบทดสอบนึกคำที่จะมาเติมได้ ตัวชี้แนะนี้อาจได้แก่ 1) จำนวนขีดในช่องว่าง หรือ 2) อักษรตัวแรกหรืออักษรในตำแหน่งอื่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำที่จะนำมาเติม เช่น

He was ---- on June 6, 1946
They are going h--- tomorrow

3. แบบทดสอบโคลซที่เลือกคำที่ต้องการ (rational deletion cloze test)

เนื่องจากนักทดสอบสงสัยว่า การที่ละคำอย่างเป็นระบบนั้น แบบทดสอบโคลซวัดอะไรแน่ เพราะว่าผลการวิจัยพบว่าข้อความเดียวกันเมื่อละคำต่างกัน แม้ว่าจะละด้วยวิธีเดียวกัน แต่ผลของการสอบก็แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะว่า (Bachman, 1985 : 537)

1. คำทุกคำมีความยากง่ายแตกต่างกัน และให้สารสนเทศแตกต่างกัน
2. คำแต่ละคำในประโยคทำหน้าที่แตกต่างกัน

3. ในอัตราส่วนของคำที่เท่ากันข้อความประกอบด้วยคำที่ทำหน้าที่แตกต่างกัน

ดังนั้น นักทดสอบในปัจจุบันนี้จึงนิยมละคำที่ต้องการทดสอบ หรือละคำที่เชื่อว่ามีผลต่อสิ่งที่ต้องการทดสอบ ทั้งนี้เพื่อให้แบบทดสอบมีความตรงมากขึ้น เช่น ถ้าใช้แบบสอบโคลซวัดความรู้ด้านการใช้ preposition ก็ละแต่เฉพาะคำ preposition ต้องการวัด subject-verb agreement ก็ละแต่เฉพาะคำนามและคำกริยา เป็นต้น

4. แบบทดสอบโคลซที่ละคำที่คิดว่าควรต้องทดสอบ

นอกจากแนวคิดที่ว่านักทดสอบควรละคำที่ต้องการทดสอบแล้ว นักทดสอบควรต้องรู้ด้วยว่าคำที่จะละนั้นควรอยู่ที่ใดของเรื่อง เพราะว่าแหล่งที่อยู่ของคำเดียวกันในเรื่องเดียวกัน แต่ต่างแหล่งกัน ก็สามารถทำให้ระดับความยากง่ายของเรื่องแตกต่างกันด้วย Bachman (Bachman, 1985:539) ได้ให้แนวคิดในการ

ละคำเพื่อทดสอบความเข้าใจในการอ่านดังนี้

1. การละคำที่สามารถหาคำตอบได้ภายในอนุประโยคเดียวกัน (within-a-clause deletion) จะทำให้คำที่ละนั้นหาคำตอบได้ง่ายที่สุด

2. การละคำที่สามารถจะหาคำตอบได้ในอนุประโยคที่ต่างกันแต่อยู่ในประโยคเดียวกัน (across-clause-in-a-sentence deletion) ทำให้คำที่ละนั้น หาคำตอบได้ง่ายมากเป็นลำดับที่สองรองจากการละแบบแรก

3. การละคำที่สามารถหาคำตอบได้จากประโยคอื่น (across-sentence deletion) ทำให้คำที่ละนั้นหาคำตอบได้ยาก

4. การละคำที่ไม่สามารถหาคำตอบได้จากการอ่านเรื่องแต่ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิม (extra-textual deletion) ทำให้คำที่ละนั้นหาคำตอบได้ยากที่สุด (ดูตัวอย่างในภาคผนวก)

อนึ่ง ในการพิจารณาการละคำต่าง ๆ นั้น นักทดสอบควรต้องพิจารณาด้วยว่า คำที่ละนั้นเป็นคำประเภทใด เช่น เป็นคำชนิดใช้ในการเชื่อมข้อความหรือประโยค (syntactic type) หรือว่าเป็นคำที่ให้ความหมายสำคัญของเรื่อง (semantic type) คำชนิดแรกทำให้คำที่ละมีความง่ายกว่าคำชนิดที่สอง

ดังนั้นในการสร้างแบบทดสอบโคลซผู้สร้างต้องพิจารณาว่าต้องการจะทดสอบอะไร และต้องการให้แบบทดสอบยากหรือง่ายเพียงใด แล้วพิจารณาว่าจะละคำใดบ้าง คำเหล่านั้นควรเป็นคำที่อยู่ ณ ที่ใดของเรื่อง และควรเป็นคำประเภทใด เป็นต้น เพื่อให้แบบทดสอบ

มีความเหมาะสมกับผู้รับการทดสอบและวัตถุประสงค์ของการทดสอบแต่ละครั้งด้วย

ข. การประยุกต์การใช้แบบทดสอบโคลซ

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เดิมนั้นแบบทดสอบโคลซได้รับการพัฒนาขึ้นใช้เพื่อวัดระดับความยากง่ายของข้อความ (readability) แต่ต่อมาได้มีการประยุกต์ใช้แบบทดสอบนี้เพื่อจุดประสงค์หลายอย่างเช่น

1. ใช้แบบทดสอบโคลซวัดการอ่านเข้าใจความ

การใช้แบบทดสอบเพื่อวัดความเข้าใจในการอ่านจะเป็นการประยุกต์ใช้ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ซึ่งจากการวิจัยหลายแหล่งพบว่า

1. แบบทดสอบไม่ควรจะน้อยกว่าทุกคำที่ 5

2. ถ้าแบบทดสอบละอย่างป็นระบบควรมีจำนวนช่องอย่างน้อย 50 ช่อง แต่ถ้าเป็นการเลือกละคำควรมีช่องเพื่อละคำอย่างน้อย 25-30 ช่อง

3. การตรวจให้คะแนนใช้วิธีให้คะแนนคำที่ถูกต้องเดิม หรือคำที่ยอมรับได้ ก็ได้

4. ถ้าเรื่องที่อ่านยาว อาจละคำทุกคำที่ 10-12 ก็ได้ ผลไม่แตกต่างกัน

5. ถ้าเลือกละคำ ควรละคำจาก 4 แหล่งดังได้กล่าวมาแล้ว

อนึ่ง การใช้แบบทดสอบโคลซวัดการอ่านเข้าใจความนี้ มักนิยมให้ 1) ผู้สอบอ่านเรื่องที่สมบูรณ์ก่อนเสร็จแล้วจึงให้ทำแบบทดสอบโคลซ หรือ 2) ให้ผู้สอบอ่านเรื่องที่

สมบูรณ์แล้วให้ทำแบบทดสอบโคลซจากเรื่องย่อ

จากการศึกษาของ Bormuth (Bormuth, 1967:291) พบว่า แบบทดสอบโคลซที่ใช้เพื่อวัดการอ่านเข้าใจความนั้น ถ้าผู้สอบทำถูก 43% จะเทียบเท่าการสอบจากแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 75% และถ้าทำได้ถูกต้อง 50% จะเทียบเท่าการสอบด้วยแบบสอบแบบเลือกตอบ 90%

2. ใช้แบบทดสอบโคลซวัดการฟังเข้าใจความ

ด้วยแนวคิดเดียวกับการทดสอบการอ่านเข้าใจความ แบบทดสอบโคลซอาจใช้เพื่อวัดการฟัง เข้าใจความได้ แต่ปกตินิยมใช้ 1) การละคำอย่างเป็นระบบ หรือ 2) ให้เติมคำหรือข้อความที่ต้องการทดสอบจากเรื่องที่ฟัง หรือ 3) ให้ฟังเรื่องที่สมบูรณ์แล้วให้ผู้สอบเติมคำหรือข้อความลงในเรื่องย่อให้สมบูรณ์

3. ใช้แบบทดสอบโคลซวัดทักษะการเขียน

มีผู้นำแบบทดสอบโคลซมาใช้ในการวัดทักษะการเขียน ดังนี้

1. ใช้บทสนทนาโต้ตอบมาละคำ หรือข้อความ หรือประโยค แล้วให้ผู้สอบเขียนส่วนที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์

2. เขียนเรื่องบางส่วนให้ผู้สอบอ่าน แล้วเว้นบางส่วนในระดับ paragraph ให้ผู้สอบทำ เช่น ให้เรื่องส่วนเริ่มต้น และ paragraph ที่ 2 และบทสรุปไว้ แล้วให้ผู้สอบเขียนเติม para-

graph ที่ 1 และ 3 เป็นต้น

4. ใช้แบบทดสอบโคลซวัดทักษะการพูดทางอ้อม

เท่าที่มีผู้นำแบบทดสอบโคลซมาใช้วัดทักษะการพูดนั้น โดยมากเป็นการวัดทางอ้อม เช่น ข้อสอบเข้ามหาวิทยาลัยวิชาภาษาอังกฤษ ก. ข. ค. ปี 2527 นั้น ละบางส่วนของบทสนทนา ระหว่าง 2 คนไว้ แล้วให้ผู้ตอบแบบทดสอบเติมคำ หรือข้อความที่คิดว่าผู้ตอบจะตอบว่าอย่างไรในการสนทนานั้น เช่น

Mr. Harris : "Very well. How well do you speak English?"

You : "....., but I am not good at writing"

----

5. ใช้แบบทดสอบโคลซวัดความรู้ทางโครงสร้างทางภาษา

ถ้าเรานำข้อความทางภาษามาละคำที่เกี่ยวข้องทางโครงสร้างทางภาษาที่ต้องการทดสอบ เช่น preposition, subject-verb agreement หรืออย่างอื่น ๆ ก็สามารถทำเป็นแบบทดสอบโคลซเพื่อวัดโครงสร้างทางภาษา (ไวยากรณ์) ได้ สุพัฒน์ (สุพัฒน์, 2517) ได้ทำการวิจัยแล้วพบว่า แบบสอบลักษณะดังกล่าวนี้มีความสามารถชี้วัดความสามารถทางภาษาได้ดีเช่นเดียวกับแบบทดสอบแบบเลือกตอบ

ค. การประยุกต์ใช้แบบทดสอบโคลซเพื่อ การทดสอบวิชาอื่น ๆ

นอกจากจะใช้แบบสอบโคลซวัดความรู้ ความสามารถทางภาษาอังกฤษแล้ว ก็อาจ นำแนวคิดและวิธีการมาประยุกต์ใช้เพื่อการ วัดอย่างอื่นได้อีก เช่น

1. วัดความรู้ความสามารถทางภาษาไทย โดยให้หลักการเกี่ยวกับการวัดความรู้ ความสามารถทางภาษาอังกฤษเราก็นำ แบบทดสอบโคลซมาใช้วัดความรู้ความสามารถ ทางภาษาไทยได้ด้วย แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย นัก เพราะว่าคำว่า “คำ” ในภาษาไทยมีนิยาม เชิงปฏิบัติการยังไม่ค่อยชัดเจน จึงมักมีปัญหา ในการเติมคำและการให้คะแนน

2. วัดความเข้าใจในการฟัง/การพูด/การ อ่าน/การเขียนวิชาต่าง ๆ

ผู้เขียนคิดว่าแบบทดสอบโคลซอาจใช้วัด ความเข้าใจในการฟัง/การพูด/การอ่าน การ เขียนรายวิชาต่าง ๆ ได้ โดยอาศัยแนวคิด เกี่ยวกับการใช้แบบทดสอบโคลซวัดทักษะ ต่าง ๆ ดังกล่าวทางภาษาอังกฤษ เช่น วิชา ประวัติศาสตร์ วิชาเคมี วิชานิติศาสตร์ และ วิชาคณิตศาสตร์ ผู้ออกข้อสอบก็นำข้อความ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาดังกล่าวนี้มาละอย่างเป็น ระบบ หรือละบางคำ หรือบางประโยค หรือ บางส่วน หรือบาง paragraph แล้วให้ผู้สอบ เติมให้เรื่องนั้นสมบูรณ์ ก็อาจใช้วัดความรู้ความ สามารถที่ต้องการได้

อนึ่ง สำหรับรายวิชาที่มีเนื้อหาที่จะทดสอบ มีมาก เช่น วิชาประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือนิติศาสตร์ ผู้ออกข้อสอบอาจจะย่อเนื้อหา มาให้มีความยาวที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นแบบ ทดสอบโคลซ หรือยกบางส่วนของเนื้อหา มา เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี แล้วทำเป็นแบบ ทดสอบโคลซก็ได้ เช่น ต้องการทดสอบความรู้ ทางชีววิทยาเกี่ยวกับขบวนการสังเคราะห์แสง ก็อาจยกเอาข้อความทั้งหมดหรือเรื่องย่อสรุป ของเรื่องดังกล่าวมาสร้างเป็นแบบทดสอบ โคลซ แล้วละศัพท์บางคำหรือบางประโยค แล้วให้ผู้สอบเติมให้สมบูรณ์ เป็นต้น หรือ ทำเป็นแบบทดสอบโคลซชนิดมีตัวเลือกก็ได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ถ้าผู้ใช้เข้าใจทฤษฎี และแนวคิดของวิธีโคลซ (cloze procedure) แล้วนอกเหนือจากการทดสอบทางด้านภาษา โดยตรงแล้วก็อาจนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้าง แบบทดสอบ สำหรับวัดความรู้ความสามารถ วิชาต่าง ๆ ได้ด้วย หรืออย่างน้อยก็อาจใช้ วัดระดับความยากง่ายของเนื้อหาของตำรา เรียน (ภาษาอังกฤษ) ได้ว่า เหมาะที่จะนำ มาใช้ในการเรียนการสอนหรือไม่ กล่าวคือ ถ้านำข้อความมาละทุกคำที่ 5 แล้ว ให้ผู้เรียน เติมโดยที่ยังไม่ได้อ่านเรื่องที่สมบูรณ์ ถ้านิสิต ทำได้โดยเฉลี่ย 44%-53% แสดงว่า เรื่องนั้น มีความยากง่ายพอดี ถ้าน้อยกว่า 43% แสดงว่า เรื่องนั้นยากมาก และถ้ามากกว่า 53% ขึ้นไป แสดงว่า เรื่องนั้นง่ายมาก (Anderson and Hunt, 1970 อ้างจาก Soniano, 1973:46) เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ดาราวัตติ นิตยศรี “ผลการละคำของแบบทดสอบโคลซห้ำาชนิดต่อคะแนนความเข้าใจการอ่านภาษาอังกฤษ” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517
- เดือนใจ วัฒนา “การเปรียบเทียบแบบทดสอบชนิดเลือกตอบและแบบทดสอบชนิดโคลซ ซึ่งละคำต่างกันในการวัดความเข้าใจในการฟังภาษาอังกฤษ” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519
- พิมพ์พรรณ สมหอม “การใช้วิธีการโคลซวัดความเข้าใจในการอ่าน” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516
- Atsawa-ekawanit, Supee “A Comparative Study of EFL Proficiency of First-Year General Science Students of Mahidol University in General English and in ESP Through Cloze Tests. ‘*Master’s Thesis*, Bangkok, Mahidol University, 1985
- Bachman, L.F. “Performance on Cloze Tests with Fixed-Ration and Rational Deletions.” *TESOL Quarterly* (September 1985): 535-551
- Bormuth, J.R. “Comparable Cloze and Multiple-choice Comprehension Test Scores.” *Journal of Reading* 10 (February 1967): 291-299
- Ebel, R.L. *Essentials of Educational Measurement*, New Jersey: Prentice-Hall, Inc. 1972.
- Lord, F.M. “Optimal Number of Choices per Item: A Comparison of Four Approaches, Lord, F.M. “Optimal Number of Choices per Item: A Comparison of Four Approaches,” *Journal of Educational Measurement* 14 (1977): 33-38
- Magusson, D. *Test Theory*. Stockholm: Stockholm University Press, 1966.
- Moolsun, Suphat “The Development and Validation of a Cloze Test of English Structure.” *Master’s Thesis*, Bangkok: Chulalongkorn University, 1973.
- Oller, J.W., Jr. *Language Testing at School*, London: Longman Group, 1979.
- Oller, J.W., Jr. and Conrad, C.A. “The Cloze Technique and ESL Proficiency.” *Language Learning* 21 (December 1971): 183-195.
- Osgood, C.E. “Studies of the Generality of Affective Meaning System.” *Journal of American Psychology*, 17 (1962): 10-28.

- Portten T.C. *A Taxonomy of Cloze Research, Part I: Readability and Reading Comprehension*. Calif: SW Regional Laboratory for Educational Research, 1968.
- Soniano, T.A. "The Cloze Procedure in Language Learning and Language Testing." Singapore: *RELC/Assignment*, 1973.
- Stubbs, J.B. and Tucker, G.R. "The Cloze Test as a Measure of English Proficiency." *Modern Language Journal* 58 (June 1974): 239-241.
- Taylor, W.L. "Cloze Procedure: A New Tool for Measuring Readability." *Jornalism Quarterly* 30 (Fall 1953): 415-433.
- Urry, V.W. "Tailored Testing: A Successful Application of Latent Trait Theory." *Journal of Educational Measurement* 14 (1977): 181-196.

ภาคผนวก

ตัวอย่างแบบทดสอบโคลซที่ละคำที่คิดว่าควรทดสอบ

Teaching is the process by which a person helps other people learn. It is one of our most important .....1..... . Teaching helps people gain the knowledge and attitudes .....2..... need to be responsible citizens, ...3..... a living, and lead .....4..... useful, rewarding life. ....5..... also provides the chief means of passing 5 knowledge on to the next generation. ....6..... there were no teachers, people would have to learn everything by .....7..... . Few people could learn enough on their own to get along in the world. The world itself would change greatly .....8..... mankind lost the knowledge, skills, and ideals inherited from past .....9..... .

Much teaching takes place informally--that is, ...10..... school. In the 10 home, for example, ...11..... teach their children everyday .....12....., as well as values and habits. Business and industries often teach their .....13..... necessary job skill. ....14....., when people speak of teaching, they usually mean formal teaching--the kind provided in school by professional teachers.

More people belong to the teaching profession than to any .....15..... . 15 Nearly 20 million men and women throughout the world are professional teachers. The U.S. ....16..... almost 3 million teachers, ...17..... Canada has more than 300,000.

The teaching .....18..... has developed mainly since the early 1,800's. ....19..... the first teacher-training schools began in western Europe. Before 20 .....20....., school teachers received .....21..... or no special training. Today most countries require .....22..... to complete a professional training program and to meet professional .....23..... .

คำเฉลยและชนิดของคำที่ควรเติมในช่องว่าง

Exact word	Type	Other accept. ans.
1. activities	4	tasks, jobs, career, occupations, profession
2. they	2	
3. earn	1	make
4. a	1	
5. Teaching	3	It
6. If	2	
7. themselves	2	
8. as	2	if
9. generations	3	
10. outside	3	
11. Parents	2	
12. skills	3	
13. employees	1	workers, staff
14. Nevertheless	3	However, But, Still
15. other	1	
16. has	1	which
17. and	1	where, whereas
18. profession	3	career, process, program
19. when	1	
20. then	3	that
21. little	1	inadequate, insufficient
22. teachers	2/3	them
23. standards	4	requirements

หลักการเบื้องต้นของการอ่านตาราง*

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ

โดยทั่วไปผู้วิเคราะห์ข้อมูลจะเริ่มการวิเคราะห์ด้วยตาราง 2 ตัวแปร (Two-variable table) ซึ่งเป็นตารางเบื้องต้นและง่ายที่สุด ตารางที่ 1 เป็นตาราง 2 ตัวแปร ซึ่งตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือศาสนา การที่จะลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคการเมืองเป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) ผู้วิเคราะห์ตั้งคำถามว่า ศาสนามีผลกระทบต่อการที่จะลงคะแนนเสียง หรือไม่ อย่างไร ข้อมูลในตารางที่ 1 เป็นตัวเลข (ดิบ) ไม่ใช่ร้อยละ เช่น ชาวโปรเตสแตนต์ลงคะแนนเสียงให้พรรคเดโมแครต 235 คน เป็นที่ทราบแล้วว่าผู้วิเคราะห์ไม่สามารถเปรียบเทียบตัวเลขของแต่ละ “ช่อง” (cell) ของตารางได้ ดังจะเห็นได้จากการที่มีชาวยิวเพียง 32 คนเท่านั้นที่จะลงคะแนนเสียงให้พรรคเดโมแครต เมื่อเปรียบเทียบกับชาวโปรเตสแตนต์ถึง 235 คน จึงไม่ได้หมายความว่าชาวโปรเตสแตนต์มีแนวโน้มที่จะลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคเดโมแครตมากกว่าชาวยิว จำนวนของแต่ละรายการรวมซึ่งเรียกว่า “ช่องรวมย่อย” (margin) ของแนวตั้ง (column) ซึ่งให้เห็นว่าจากตัวอย่างทั้งหมดมีจำนวนชาวยิวน้อยกว่าชาวโปรเตสแตนต์มาก (48 VS 624 คน) ด้วยเหตุนี้จึงมีชาวยิวจำนวนน้อยกว่าที่จะลงคะแนนเสียงให้พรรคเดโมแครตและพรรครีพับลิกัน ดูตารางที่ 1

* แปลเรียบเรียงและปรับปรุงจาก Roberta G. Simmons, “Basic Principles of Table Reading,” in Morris Rosenberg, *The Logic of Survey Analysis*. New York: Basic Books Inc., 1968, pp.251-58 เพื่อความชัดเจนเกี่ยวกับโครงสร้างของตาราง โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก - (ผู้แปล)

ตารางที่ 1 จำนวนของการลงคะแนนเสียง จำแนกตามศาสนา

ศาสนา	คิมอแครด	รีพับลิแกน	อื่น ๆ	รวม
โปรเตสแตนต์	235	249	140	624
คาทอลิก	274	92	113	479
ยิว	32	1	15	48

เพื่อขจัดปัญหาในเรื่องจำนวนรวมไม่เท่ากัน จึงจำเป็นที่จะต้องคำนวณเป็นร้อยละ หากกำหนดได้ว่าตัวแปรตัวหนึ่งเป็นตัวแปรอิสระ (นั่นคือ เป็นตัวกำหนดตัวแปรอื่น ๆ) วิธีปฏิบัติโดยทั่วไปก็คือใช้ตัวเลขรวมของแต่ละรายการ (ซึ่งเรียกว่าช่อง) ของตัวแปรอิสระ (ในกรณีนี้คือ โปรเตสแตนต์ คาทอลิก และยิว) เป็นฐานในการคำนวณร้อยละ (อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “คำนวณร้อยละไปในทางตัวแปรอิสระ”)* ชาวโปรเตสแตนต์ 624 ซึ่ง

เป็นตัวแทนชาวโปรเตสแตนต์ทั้งหมด ผู้วิเคราะห์หรือยากทราบว่าคนกลุ่มนี้จะลงคะแนนเสียงให้พรรคคิมอแครดและรีพับลิแกนอย่างไร ในทำนองเดียวกัน ผู้วิเคราะห์ก็อยากจะทำทราบว่าชาวคาทอลิก 479 คน และชาวยิว 48 คน ในฐานะที่เป็นตัวแทนของกลุ่มจะลงคะแนนเสียงอย่างไร การคำนวณร้อยละปรากฏในตารางที่ 2 ซึ่ง “ช่องรวมย่อย” ของแต่ละรายการของตัวแปรอิสระรวมเป็น 100

ตารางที่ 2 ร้อยละของการลงคะแนนเสียง จำแนกตามศาสนา

ศาสนา	คิมอแครด	รีพับลิแกน	อื่น ๆ	รวม
โปรเตสแตนต์	37.7(235)	39.9(249)	22.4(140)	100.0(624)
คาทอลิก	57.2(274)	19.2(92)	23.6(113)	100.0(479)
ยิว	66.7(32)	2.1(1)	31.2(15)	100.0(48)

ภารกิจเบื้องต้นในการอ่านตารางผลการวิจัยที่เสนอโดยนักวิจัยผู้อื่นก็คือการหาคำตอบว่าร้อยละถูกคำนวณไปในแนวใด เช่น คำนวณไปในทางแนวตั้ง แนวนอน ในกรณีของตาราง

ที่ 2 ร้อยละถูกคำนวณไปในแนวนอน ผู้อ่านตารางคงจะเห็นแล้วว่าร้อยละ 66.7 ของชาวยิวจะเลือกพรรคคิมอแครดเมื่อเปรียบเทียบกับชาวโปรเตสแตนต์ที่จะเลือกพรรคคิมอ-

*ผู้แปล

แครตมีเพียงร้อยละ 33.7 เท่านั้น ดังนั้นชาว ยิวจึงมีแนวโน้มที่จะเลือกพรรคเดโมแครตมากกว่า

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ เมื่อคำนวณร้อยละ ไปในแนวนอน การเปรียบเทียบหรือแปล ความหมายข้อมูลจากตารางจะต้องอ่านหรือ เปรียบเทียบร้อยละไปในแนวตั้ง ร้อยละของ ชาวโปรเตสแตนต์ที่จะลงคะแนนเสียงให้แก่ พรรคเดโมแครตจะถูกเปรียบเทียบกับร้อยละ ของชาวคาทอลิกและชาวยิว ที่จะลงคะแนน เสียงให้พรรคเดโมแครต นั่นคือร้อยละ 37.7 57.2 และ 66.7 ตามลำดับ ในทำนองเดียวกัน ก็สามารถเปรียบเทียบการลงคะแนนเสียง ให้แก่พรรครีพับลิกันของแต่ละกลุ่มศาสนา นั่นคือร้อยละ 39.9, 19.2 และ 2.1 ของชาว โปรเตสแตนต์ คาทอลิกและยิวจะลงคะแนน เสียงให้แก่พรรครีพับลิกัน โดยสรุปชาว คาทอลิก ชาวยิว จะลงคะแนนให้พรรคเดโม- แครตมากกว่าชาวโปรเตสแตนต์ และจะลง คะแนนให้พรรครีพับลิกันน้อยกว่าชาวโปร- เตสแตนต์

ผู้วิเคราะห์ไม่ควรจะเปรียบเทียบร้อยละ ของแต่ละช่องที่คำนวณร้อยละไปในแนวนอน

เพราะว่าการที่ชาวโปรเตสแตนต์ร้อยละ 37.7 จะลงคะแนนพรรคเดโมแครตกับอีกร้อยละ 39.9 จะลงคะแนนพรรครีพับลิกัน อาจจะ เป็นการชี้ให้เห็นว่าชาวโปรเตสแตนต์จะลง คะแนนเสียงให้พรรคเดโมแครตพอ ๆ กับที่ จะลงคะแนนเสียงให้กับพรรครีพับลิกัน แต่ ที่สำคัญที่สุด การอ่านหรือแปลความหมาย เช่นนี้ไม่ได้เป็นการแสดงถึงการวิเคราะห์ว่า ความแตกต่างในการนับถือศาสนามีผลต่อ การที่จะลงคะแนนเสียงเลย (เป็นการพรรณนา ไม่ใช่การวิเคราะห์-ผู้แปล) เพราะไม่ทราบ ว่าชาวโปรเตสแตนต์มีแนวโน้มที่จะลงคะแนน ให้แก่พรรคเดโมแครตมากกว่าหรือน้อยกว่า กลุ่มศาสนาอื่น ๆ โดยทั่วไป ผู้วิเคราะห์ต้อง การเปรียบเทียบร้อยละของกลุ่มหรือรายการ ต่าง ๆ ของตัวแปรอิสระว่ามีผลต่อรายการ ต่าง ๆ ของตัวแปรตามอย่างไร

การจะวางตัวแปรอิสระไว้ในแนวตั้งหรือ แนวนอนย่อมขึ้นอยู่กับความนิยม ตารางที่ 3 เป็นการแสดงการเปลี่ยนทิศทาง แต่การ คำนวณร้อยละก็ยังคงถือหลักเกณฑ์เดิม* เพราะฉะนั้นการคำนวณร้อยละก็จะไปในแนว ตั้ง การอ่านหรือแปลความหมายก็จะเปรียบเทียบร้อยละไปในแนวนอน

*1. ในกรณีที่ประมวลผลโดยใช้ SPSS Program ซึ่งจะให้ผลออกมาโดยการให้ตัวแปรอิสระอยู่ ในแนวตั้ง และตัวแปรตามอยู่ในแนวนอน (เช่น ตารางที่ 3) จะเป็นการสะดวกและลดความผิดพลาดในการ ลอกตัวเลขจาก computer output ถ้าจะกำหนดรูปแบบตารางดังตารางที่ 3

2. ผู้แปลใคร่ขอปรับปรุงตารางนี้เพื่อให้ได้ข่าวสารเพิ่มมากขึ้น และความสะดวกในการพิมพ์ และความสวยงามของตาราง โปรดดูตารางที่ 3 ที่ปรับปรุงแล้วในภาคผนวก ก.

ตารางที่ 3 ร้อยละการจะลงคะแนนเสียง จำแนกตามศาสนา

การจะลงคะแนนเสียง	โปรเตสแตนต์	คาทอลิก	ยิว
ดีมอแครต	37.7(235)	57.2(274)	66.7(32)
รีพับลิกัน	39.9(249)	19.2(92)	2.1(1)
อื่น ๆ	22.4(140)	23.6(113)	31.2(15)
รวม	100.0(624)	100.0(479)	100.0(48)

บางครั้งผู้เสนอผลการวิเคราะห์อาจจะย่อตารางให้เหลือเพียงบางส่วนของตารางที่ 4 ซึ่งเสนอผลเฉพาะการจะลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคดีมอแครตเท่านั้น ผู้อ่านจะต้องเข้าใจว่าร้อยละที่เหลือจะเป็นการลงคะแนนเสียงให้แก่พรรครีพับลิกันและพรรคอื่น ๆ และเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องเข้าใจว่า ร้อยละของทั้งสามรายการนี้รวมกันแล้วไม่ได้เท่ากับ 100.0

ตารางที่ 4 ร้อยละของการที่จะลงคะแนนเสียง ให้แก่พรรคดีมอแครต จำแนกตามศาสนา

ศาสนา	ร้อยละ
โปรเตสแตนต์	37.7(624)
คาทอลิก	57.2(479)
ยิว	66.7(48)

ตาราง 3 ตัวแปร

ในกรณีที่ผู้วิจัยต้องการทราบความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ตารางเดิมที่มี 2 ตัวแปร ก็จะมีตัวแปรเพิ่มขึ้น

มาอีก 1 ตัวหรือมากกว่า เมื่อมีการนำตัวแปรตัวที่สามเข้ามา* ผู้วิจัยหรือวิเคราะห์ก็สามารถที่จะตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเดิม ภายใต้เงื่อนไขของตัวแปรตัวที่สามที่นำเข้ามา แท้ที่จริงแล้วตาราง 3 ตัวแปรก็คือตาราง 2 ตัวแปรหลาย ๆ ตารางนั่นเอง นั่นคือแต่ละรายการหรือเงื่อนไขของตัวแปรตัวที่สาม ผู้วิจัยก็จะเสนอผลของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังที่ปรากฏในตารางที่ 2 หรือ 3

ในตารางที่ 5 ได้เพิ่มตัวแปรเพิ่มขึ้นมาอีกตัวหนึ่งคือ ชนชั้นทางสังคมซึ่งสมมติว่ามี 2 รายการคือ ชนชั้นผู้ใช้แรงงานและชนชั้นกลาง ผลก็คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการที่จะลงคะแนนเสียงฯ ในชนชั้นกลาง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการที่จะลงคะแนนเสียงฯ ในชนชั้นผู้ใช้แรงงาน

ความสัมพันธ์เดิม (Total relationship หรือ Original relationship) ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม (ซึ่งปรากฏในตารางที่ 2 หรือ

*เรียกว่า "การคุม" (control)-ผู้แปล

3) เป็นสองกลุ่ม (Contingent หรือ Partial relationship ในตารางที่ 5) ผู้วิเคราะห์สามารถจะตั้งคำถามว่า ความสัมพันธ์เดิมระหว่างศาสนาและการที่จะลงคะแนนเสียง ยังเหมือนเดิมหรือคงอยู่ ลดลง เพิ่มขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไป เมื่อนำตัวแปรตัวที่สามเข้ามา ผลจากตารางที่ 5 พบว่า ในชนชั้นกลาง ความสัมพันธ์เดิมยังคงเหมือนเดิมหรือคงอยู่ นั่นคือชาวโปรเตสแตนต์ยังมีแนวโน้มที่จะลงคะแนนเสียงให้พรรคเดโมแครตน้อยกว่ากลุ่มศาสนาอื่น ๆ ชาวยิวจะลงคะแนนเสียงพรรคเดโมแครตมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ นั่นคือในกลุ่มชนชั้นกลาง

เพียงร้อยละ 23 ของชาวโปรเตสแตนต์ที่จะลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคเดโมแครต เปรียบเทียบร้อยละ 40 และ 64 ของชาวคาทอลิกและยิว ที่จะลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคเดโมแครต

ในทำนองเดียวกันในกลุ่มชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ความสัมพันธ์เดิมระหว่างศาสนาและการที่จะลงคะแนนเสียงยังคงเหมือนเดิม นั่นคือร้อยละ 48 ของชาวโปรเตสแตนต์ เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 67 ของชาวคาทอลิก และร้อยละ 75 ของชาวยิวจะลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคเดโมแครต ดูตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ร้อยละของการจะลงคะแนนเสียง จำแนกตามศาสนาและชนชั้นทางสังคม

การจะลง คะแนน เสียง ^a	ชนชั้นกลาง			ชนชั้นผู้ใช้แรงงาน		
	โปร เตสแตนต์	คาทอลิก	ยิว	โปร เตสแตนต์	คาทอลิก	ยิว
เดโมแครต	23	40	64	48	67	75
รีพับลิกัน	54	30	3	30	13	0
อื่น ๆ	23	30	33	32	20	25
รวม	100.0(259)	100.0(172)	100.0(41)	100.0(365)	100.0(307)	100.0(12)

- หมายเหตุ 1. ตารางที่ 5 อาจแบ่งได้เป็น 2 ตาราง นั่นคือตารางความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการจะไป (ผู้แปล) ลงคะแนนเสียงของ ชนชั้นกลาง 1 ตาราง และของชนชั้นผู้ใช้แรงงานอีก 1 ตาราง แต่เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์จึงควรวางอยู่ในตารางเดียวกัน
2. ผู้แปลไม่ได้ใส่จำนวนในแต่ละช่องเพื่อความสะดวก ดังข้อเสนอแนะในภาคผนวก ก.
3. ในกรณีที่รายการของตัวแปรที่สามมีหลายรายการ อาจจะนำเอารายการของตัวแปรที่สามมาไว้ในแนวนอนก็ได้ ดูภาคผนวก ข.

ผลจากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์เดิมยังคงเหมือนเดิมหรือคงอยู่ในกรณีที่มีความสัมพันธ์เดิมๆ ของชนชั้นกลางหรือชนชั้นผู้ใช้แรงงานหรือทั้งสองชนชั้นหายไป ผู้วิเคราะห์ก็อาจจะสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์เดิมๆ เป็นผลของตัวแปรที่สาม ตัวอย่างเช่นในชนชั้นกลางประมาณร้อยละ 30 ของแต่ละกลุ่มศาสนาจะลงคะแนนเสียงให้พรรคดีโมแครต และในกลุ่มชนชั้นผู้ใช้แรงงานประมาณร้อยละ 60 ของแต่ละกลุ่มศาสนาจะลงคะแนนเสียงให้พรรคดีโมแครต จากการศึกษาในแต่ละชนชั้นทางสังคม กลุ่มศาสนาต่างก็จะลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคดีโมแครตเท่า ๆ กัน ผู้วิจัยก็สามารถสรุปได้ว่าความสัมพันธ์เดิมระหว่างศาสนาและการลงคะแนนเสียงๆ เป็นผลมาจากชนชั้นทางสังคม ไม่ใช่เรื่องของความแตกต่างในศาสนาแต่อย่างใด ในกรณีเช่นนี้ ผู้วิจัยอาจจะกล่าวได้ว่า จากข้อเท็จจริงที่ว่าชาวคาทอลิกมักจะเป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงานมากกว่าชาวโปรเตสแตนต์ ผนวกกับข้อเท็จจริงที่ว่า กลุ่มผู้ใช้แรงงานมักจะลงคะแนนเสียงพรรคดีโมแครตมากกว่า จึงทำให้ชาวคาทอลิกชอบที่จะลงคะแนนให้แก่พรรคดีโมแครต ดังในตารางที่ ๒ หรือ ๓ ซึ่งชาวคาทอลิกที่เป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ไม่ใช่ศาสนาที่เป็นตัวกำหนดการลงคะแนนเสียงๆ

การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ตามรายการของตัวแปรที่สามแล้วเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์เดิมในตารางที่ 2 หรือ 3 อาจเป็นการเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ ผู้อ่านควรจะตระหนัก

ให้ตีว่ามีข้อมูลหรือข่าวสารมากมายในตาราง 3 ตัวแปร นั่นคือ

1. มีข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและการที่จะลงคะแนนเสียงๆ ของตัวอย่างทั้งหมด
2. มีข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นทางสังคมและการที่จะลงคะแนนเสียงๆ ของตัวอย่างทั้งหมด
3. มีข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นทางสังคมและศาสนาของตัวอย่างทั้งหมด

ความสัมพันธ์ดังกล่าวเรียกว่า “Marginal relationship” เพราะเป็นตัวเลขที่ไม่ปรากฏในตารางแต่คำนวณได้โดยใช้ตัวเลขของ “รวมย่อย” ความสัมพันธ์เหล่านี้แตกต่างจาก Partial relationship ซึ่งปรากฏในตารางที่ 5 จากการศึกษาจะพบว่าชนชั้นทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการที่จะลงคะแนนเสียงๆ นั่นคือเพียงร้อยละ 32 ของชนชั้นกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 57 ของชนชั้นผู้ใช้แรงงานจะลงคะแนนเสียงให้พรรคดีโมแครต ในทางตรงกันข้าม ร้อยละ 41 ของชนชั้นกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 22 ของชนชั้นผู้ใช้แรงงานจะลงคะแนนเสียงให้พรรครีพับลิกัน ชนชั้นที่ต่ำกว่ามีแนวโน้มจะเลือกพรรคดีโมแครต

การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับศาสนา ผู้วิจัยสามารถใช้ตัวเลขของแต่ละ “ช่องรวมย่อย” มาสร้างเป็นตาราง

2 ตัวแปร ตารางที่ 6 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นทางสังคมกับศาสนา ในบรรดาทั้งสามกลุ่ม ชาวฮิวจะอยู่ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานน้อยที่สุด แต่ชาวคาทอลิกจะมากที่สุด นั่นคือ

เพียงร้อยละ 25 ของชาวฮิวอยู่ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานเมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 58 และ 64 สำหรับชาวโปรเตสแตนต์และชาวคาทอลิกตามลำดับ

ตารางที่ 6 ร้อยละของชนชั้นทางสังคม จำแนกตามศาสนา

ชนชั้นทางสังคม	โปรเตสแตนต์	คาทอลิก	ฮิว
ชนชั้นกลาง	42(259)	36(172)	75(36)
ชนชั้นผู้ใช้แรงงาน	58(365)	64(307)	25(12)
รวม	100.0(624)	100.0(365)	100.0(48)

การมองหรือวิเคราะห์ในลักษณะเช่นนี้เป็นเรื่องพื้นฐาน ยังมีวิธีการอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลของตาราง 3 ตัวแปร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแง่มุมของการวิเคราะห์ วิธีหนึ่งเรียกว่า “ความสัมพันธ์ภายใต้เงื่อนไข” (Conditional relationship) ตัวอย่างผู้วิเคราะห์อาจจะสนใจว่า ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและ

การจะลงคะแนนเสียงในชนชั้นกลางจะมีมากกว่าหรือน้อยกว่าในชนชั้นผู้ใช้แรงงานหรือไม่ อีกวิธีหนึ่งคือการมอง “อิทธิพลร่วม” (Conjoint influence) เช่น ผู้วิเคราะห์อาจต้องการทราบอิทธิพลร่วมระหว่างศาสนาและชนชั้นทางสังคมที่มีต่อการจะลงคะแนนเสียงฯ เป็นต้น

ภาคผนวก

ก. ตารางที่ 3 ปรับปรุง

การจะลงคะแนนเสียงฯ	“รายการ”			รวม
	โปรเตสแตนต์	คาทอลิก	ฮิว	
ดีมอแครต	37.7	57.2	66.7	47.0(541)
รีพับลิแกน	39.9	19.2	2.1	29.7(342)
อื่น ๆ	22.4	23.6	31.2	23.3(268)
รวม	54.2(624)	41.6(479)	4.2(48)	100.0(1,151)

1. ข้อสังเกตในการปรับปรุง คือ

1. ได้มีการคำนวณร้อยละในรายการของช่องรวมย่อยของทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

2. ได้เอาตัวเลข (ดิบ) ในแต่ละช่องออก การปรับปรุงนี้ให้ประโยชน์ทั้งในด้านการให้ข้อมูลหรือข่าวสารเพิ่มเติม และในทางปฏิบัติ นั่นคือ การปรับปรุงในข้อ 1 ทำให้ผู้วิเคราะห์และผู้อ่านทราบรายละเอียดของการกระจายของข้อมูลของตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นข่าวสารเบื้องต้นที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน เช่น ทำให้ทราบว่าจากตัวอย่างทั้งหมด 1,151 ราย ร้อยละ 47.0 จะลงคะแนนเสียงให้พรรคเดโมแครต เป็นต้น การปรับปรุงในข้อ 2 ทำให้เกิดความสะดวกในการพิมพ์ ซึ่งจะทำให้ลดความผิดพลาดที่จะเกิดจากการพิมพ์ได้อีก นอกจากนี้จะทำให้ตัวเลขในตารางดูเด่นและง่ายแก่การเปรียบเทียบหรือการติดตามของผู้อ่านเพราะไม่มีตัวเลขมากมาย

ข้อเสียของการเสนอตารางแบบนี้ก็คือ อาจจะทำให้ผู้อ่านเกิดความสับสนได้ แต่ถ้าเป็นผู้วิเคราะห์หรือผู้อ่านที่มีประสบการณ์แล้วก็ไม่น่าจะเป็นปัญหาแต่อย่างใด

2. เรื่องโครงสร้างของตาราง

1. รายการ (Category) คือการแบ่งตัวแปรออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น ตัวแปรอิสระซึ่งได้แก่ศาสนา แบ่งออกเป็น 3 รายการ นั่นคือโปรเตสแตนท์ คาทอลิก และยิว

2. ช่อง (Cell) คือจุดที่แต่ละจุดที่ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมาตัดกันภายในตาราง เช่น 37.7 ก็เป็น 1 ช่อง แต่ไม่นับรวมช่องของรายการรวม ในตารางนี้มี 9 ช่อง

3. ช่องรวมย่อย (Margin) คือแต่ละช่องของรายการรวมทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน เช่น 54.2, 47.0 เป็นต้น ในตารางนี้มี 6 ช่อง

ข. การเสนอตารางที่ 5 อีกรูปแบบหนึ่ง

มีบ่อยครั้งที่รายการตัวแปรตัวที่สามมีมากกว่า 2 รายการ เพราะฉะนั้นการวางรายการของตัวแปรที่สามไว้ในแนวดิ่งอาจจะไม่สะดวกเพราะเนื้อที่ไม่เพียงพอ สมมติว่ารายการของชนชั้นทางสังคมมี 3 รายการคือชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ชนชั้นกลาง ชนชั้นสูง ผู้วิเคราะห์สามารถวางรูปตารางได้ ดังต่อไปนี้

การจะลงคะแนนเสียง / ชนชั้นทางสังคม	โปรเตสแตนต์	คาทอลิก	ยิว	รวม
ชนชั้นผู้ใช้แรงงาน				
เดโมแครต				
รีพับลิกัน				
อื่น ๆ				
รวม				
ชนชั้นกลาง				
เดโมแครต				
รีพับลิกัน				
อื่น ๆ				
รวม				
ชนชั้นสูง				
เดโมแครต				
รีพับลิกัน				
อื่น ๆ				
รวม				

การประเมินการฝึกอบรมนำร่องตามโครงการ ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน ของครูประถมศึกษา : อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ*

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

7.2 อภิปรายผลการประเมินและข้อเสนอแนะ

7.2.1 ผลประเมินกระบวนการบริหารงานและจัดการโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตั้งแต่เริ่มต้น วันที่ 1 ตุลาคม 2527 จนถึงการฝึกอบรมนำร่อง พบว่า มีการบริหารงานและจัดการโครงการอย่างมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์กระบวนการบริหารงาน POSDCORB ทั้งนี้เป็นเพราะโครงการนี้ได้มีผู้บริหารโครงการที่ถึงพร้อมด้วยบารมี ทุ่มเทาให้กับโครงการอย่างเต็มที่ เป็นนักวิชาการที่แท้จริง เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย อีกทั้งโครงการนี้มีคณะปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูง แต่ละคนได้ผ่านการคัดเลือกอย่างเข้มงวด และมีหลักเกณฑ์ ยิ่งไปกว่านั้นพบว่าโครงการนี้มีการบริหารที่เป็นระบบเป็นหลักเป็นฐาน มีการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการกำกับติดตามผลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในการประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา :

การฝึกอบรมนำร่องนี้ ได้มีการตั้งคณะกรรมการประเมินโครงการขึ้นโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วยผู้รู้ผู้เล่นทั้งในด้านวิทยุการศึกษา ประเมิน และผู้รอบรู้ในเนื้อหาวิชา ตลอด

จนผู้รู้ที่มาจากคณะปฏิบัติงาน พฤติกรรม เช่นนี้แสดงว่า ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจวางระบบโครงสร้างการบริหารโครงการนี้ได้ ยอมรับว่าการบริหารโครงการวิชาการมี

* รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รัชชพลเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวัสดิ์ ประทุมราช ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรสุตา บุญยไวยโรจน์ นายสุรพล จิตต์อำไพ นายจักรกฤษณ์ สำราญใจ นายพิศิษฐ์ ดันตขวัฒน์

ความจำเป็นต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขา
 อย่างไรก็ดี การบริหารโครงการปรับปรุง
 ประสิทธิภาพ การเรียนการสอนยังประสบ
 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ความผันผวน
 ไม่แน่นอนของงบประมาณ ตัวอย่างเช่น ผู้
 บริหารโครงการต้องดำเนินโครงการล่วงหน้า
 ก่อน 3 เดือน จึงทราบว่างบประมาณที่ได้อนุมัติ
 เป็นเท่าไร ต้องมีการเปลี่ยนแปลงของเงิน
 การประเมินโครงการในระยะนำร่องจากเงินกู้
 ธนาคารโลก มาเป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน
 ตามโครงการอบรมครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน
 เป็นต้น ความไม่แน่นอนของงบประมาณเช่นนี้
 มีผลต่อการดำเนินโครงการเป็นอย่างมาก สาเหตุ
 ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า โครงการนี้เกิดขึ้น โดย
 อาศัยเงินกู้เพื่อพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 ที่
 เหลืออยู่ ซึ่งก็มักจะทราบได้ตอนปลายปีง
 งบประมาณ ตลอดจนการเงินการงบประมาณ
 ต้องดำเนินการขออนุมัติตามระเบียบกระทรวง
 การคลัง ซึ่งมักไม่ใคร่เอื้ออำนวยต่อการบริหาร
 โครงการ โดยเฉพาะโครงการวิชาการ ปัญหา
 อีกประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งก็คือ ความเป็น
 ระบบราชการ ทั้งในด้านการเงินงบประมาณ
 และการปฏิบัติงาน ตามธรรมชาติของการ
 บริหารงาน ประเภทโครงการวิชาการ ที่มี
 ระยะเริ่มต้นและระยะสิ้นสุดที่ชัดเจน การ
 ทำงานต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะ การ
 บริหารโครงการจะมีประสิทธิภาพมาก เมื่อ
 มีกลไกบริหารพิเศษแตกต่างจากระบบราชการ
 ที่เป็นอยู่ที่เต็มไปด้วยขั้นตอนและรายละเอียด
 การบริหารงานประเภทโครงการวิชาการ
 ภายใต้ระบบราชการที่ทุกคนคุ้นเคย จึงเป็น

การยากอย่างยิ่งที่จะบริหารและจัดการโครง
 การได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับที่มุ่งหวัง
 ด้วยสภาพบริบท (context) ด้วยความไม่แน่นอน
 ของงบประมาณ และสภาพของการปฏิบัติ
 ที่ต้องจำยอมปฏิบัติตามระบอบราชการ พอจะ
 กล่าวสรุปได้ว่า ถ้าไม่เปลี่ยนแปลงบริบทแล้ว
 นับว่าโครงการนี้มีการบริหารและการจัดการ
 อย่างดีที่สุดแล้ว อย่างไรก็ตาม คณะผู้ประเมิน
 เห็นว่า ถ้าต้องการประสิทธิภาพของการบรรลุ
 วัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 เป็นโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาการศึกษา มี
 ความจำเป็นต้องทบทวนและปรับปรุงบริบท
 ของการบริหารโครงการใหม่ เพื่อให้การ
 บริหารงานและโครงการมีประสิทธิภาพใน
 ระดับที่คาดหวังคุ้มค่ากับเงินกู้ต่างประเทศที่
 มาใช้ลงทุนในโครงการ

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการลักษณะ
 เดียวกัน เป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ
 มากยิ่งขึ้น มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร
 โครงการดังต่อไปนี้

- 1) เนื่องจากงานโครงการเป็นงานที่มี
 ลักษณะพิเศษต่างไปจากงานราชการประจำ
 ตามปกติ เป็นงานที่ต้องริเริ่ม สร้างสรรค์
 มีการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การดำเนินงานอาจจะ
 ต้องมีเทคนิควิธีที่แตกต่างไปจากงานประจำ
 มีปัญหาอุปสรรคที่แปลกออกไป และบางครั้ง
 จำเป็นจะต้องรีบแก้ไขอย่างรวดเร็วให้ทัน
 เหตุการณ์ จึงไม่สามารถจะใช้วิธีบริหารงาน
 แบบงานราชการตามปกติได้ เพื่อให้การบริหาร
 โครงการดำเนินไปด้วยความคล่องตัวกว่าที่

เป็นอยู่ ควรจะได้มีการดำเนินการขอแก้ไขปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติราชการในการดำเนินงานโครงการในระบบราชการเสียใหม่ ไม่ควรใช้ระเบียบปฏิบัติราชการประจำตามปกติ มาใช้กับงานโครงการ โดยเฉพาะระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน ควรให้มีความคล่องตัวมากขึ้น

2) การจัดโครงสร้างของการบริหารโครงการควรให้เอื้อต่อการทำงานของโครงการ และเอื้อต่อการประสานงานกับฝ่ายหรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้คล่องตัวยิ่งขึ้น ผู้ปฏิบัติงานให้กับโครงการทุกคนควรอยู่ในสายการบังคับบัญชาของหัวหน้าโครงการ หัวหน้าโครงการควรเป็นผู้บังคับบัญชาผู้ปฏิบัติงานในโครงการ ในฐานะผู้บังคับบัญชาตามระบบราชการ

3) คณะผู้ปฏิบัติงานโครงการควรมีอย่างน้อยหนึ่งคน ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ และการเงินให้กับโครงการ ไม่ควรให้ผู้ปฏิบัติ ซึ่งคัดเลือกมาเพื่อทำงานเทคนิคทางวิชาการ มาทำหน้าที่เหล่านี้ เพราะความไม่แม่นยำเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติราชการ ทำให้ทำงานขลุกขลักชักช้าอาจผิดพลาดได้ ทั้งยังเป็นงานที่มาเพิ่มภาระทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทุ่มเทการทำงานให้กับงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของโครงการได้ ผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้จะต้องเข้ามาอยู่ประจำรับผิดชอบเรื่องเกี่ยวกับโครงการนี้โดยเฉพาะเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติคนหนึ่งของโครงการ อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของหัวหน้าโครงการ ซึ่งควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและแม่นยำเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติราชการเป็นอย่างดี และที่เหมาะสมก็ควรเป็น

เจ้าหน้าที่ของ สร. ที่ได้รับมอบหมายให้เข้ามาร่วมทีมคณะผู้ปฏิบัติงานของโครงการ

4) ควรจัดให้มีระบบการเก็บหลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้เป็นระเบียบ ให้ง่ายแก่การเรียกใช้ โดยเฉพาะหลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการใช้งบประมาณของโครงการ ไม่ควรทำแต่เฉพาะหลักฐานการเบิกจ่ายตามระเบียบราชการเท่านั้น ควรทำหลักฐานทางบัญชีว่าได้ใช้จ่ายเงินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะให้ได้ทราบว่า การจัดสรรงบประมาณให้กับกิจกรรมต่าง ๆ มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และทราบว่า การใช้จ่ายงบประมาณต่าง ๆ เป็นไปตามแผนหรือไม่ ซึ่งการจัดระบบข้อมูลของโครงการเหล่านี้ ถ้าโครงการมีเจ้าหน้าที่ประจำโครงการที่แน่นอนตามที่เสนอแนะในข้อ 3 แล้ว งานประเภทนี้ก็จะสามารถจัดทำได้

5) ควรมีการชี้แจงนโยบายของผู้บริหารระดับสูงเกี่ยวกับงานโครงการให้ผู้บริหารระดับรอง และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการได้เข้าใจอย่างชัดเจน และสามารถนำนโยบายเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้ได้ เพื่อให้การสนับสนุนช่วยเหลือ การประสานงานในระดับต่าง ๆ รวดเร็ว มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6) ควรจัดให้มีระบบการให้รางวัลตอบแทนแก่ผู้ที่ทำงานให้โครงการให้เป็นที่น่าพอใจและเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ทำงานตั้งใจทำงานให้กับโครงการมากขึ้น ระบบการให้รางวัลที่น่าจะทำได้ก็คือ จัดให้มีเงินค่าตอบแทนหรือเงินสมนาคุณแก่ผู้ทำงาน

โครงการทุกระดับ เช่นเดียวกับที่ให้กับผู้เชี่ยวชาญหรือหัวหน้าโครงการ โดยให้มีการกำหนดอัตราค่าตอบแทนให้เป็นที่แน่นอนตามภาระหน้าที่ ในโครงการเป็นจำนวนมากน้อยลดหลั่นกันไป สิ่งจูงใจเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจและตั้งใจทำงานให้โครงการมากขึ้น

7) วิธีการในการบริหารงานโครงการนี้ที่ถือได้ว่ามีส่วนช่วยอย่างสำคัญให้โครงการนี้บรรลุจุดมุ่งหมายมากพอสมควร ควรที่จะนำไปใช้ในการบริหารโครงการในลักษณะเดียวกันนี้ได้แก่

ก. การวางแผนงานอย่างละเอียด ชัดเจน โดยเฉพาะการวางแผนปฏิบัติงานในแต่ละกลุ่มกิจกรรม

ข. การคัดเลือกคณะปฏิบัติงานเข้ามาร่วมงานโครงการ ทำอย่างพิถีพิถัน มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน มีกระบวนการเป็นระบบ โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่ที่จะต้องมาทำในโครงการเป็นสำคัญ

ค. การให้อิสระแก่ผู้ปฏิบัติในการคิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ง. การจัดให้มีแผนการติดตามกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีการรายงานการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษรทุกสัปดาห์

จ. การพยายามชักชวน และใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการเฉพาะด้านมาเป็นที่ปรึกษา แนะนำในการดำเนินงานต่าง ๆ อยู่เสมอ เป็นการปฏิบัติงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิชาการอย่างแน่นแฟ้น

7.2.2 ผลการประเมินการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ

พบว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมหลักสูตรนี้ยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ 11 ขั้นตอน กระบวนการจัดการฝึกอบรมดำเนินไปไม่ราบรื่นเท่าที่ควร และผลการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบในบางวัตถุประสงค์ ผู้จัดเองก็ยอมรับว่ายังไม่บรรลุผลในระดับที่พอใจ ในทัศนะของผู้เข้าอบรม แสดงว่าผลที่ได้รับโดยทั่วไปอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก แต่ก็ยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบนี้มิได้ระบุนไว้ในโครงการ จึงมิได้เตรียมบุคลากรไว้ล่วงหน้า อีกทั้งทั้งการประสานงานสนับสนุนการจัดการฝึกอบรมของสำนักโครงการรับความช่วยเหลือของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังไม่อยู่ในสถานะที่จะตอบสนองการจัดโครงการวิชาการได้อย่างทันท่วงที อีกทั้งระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ยิ่งไปกว่านั้นการประชุมครั้งนี้มีผู้รับผิดชอบจัดเพียง 2 คน ทั้ง ๆ ปริมาณงานมีมากมาย ยิ่งไปกว่านั้นผู้จัดคนหนึ่งซึ่งได้เริ่มต้นโครงการก็ไม่อาจดำเนินโครงการต่อไปได้ ทั้งนี้ก็เพราะเกิดขัดข้องในทางระเบียบปฏิบัติ ทำให้ผู้จัดที่มาแทนอาจไม่ทราบความเป็นมาเป็นไปของโครงการดีพอ ยิ่งไปกว่านั้นโครงการนี้เป็นที่ต้องการของผู้เข้ารับการอบรมอย่างมาก แต่ปรากฏว่าผู้เข้ารับการอบรมมิได้มีส่วนร่วมในการวางหลักสูตรเท่าที่ควร นอกจากนี้ผู้เข้ารับการอบรมผู้ดำเนินการฝึก

อบรมต้นแบบก็เป็นคณะปฏิบัติงานของโครงการที่ได้ผ่านการคัดสรรเป็นอย่างดี จึงมีความคาดหวังจากการประชุมในระดับสูงมากเป็นพิเศษ เมื่อผู้จัดประสบปัญหาในด้านบุคลากรสนับสนุนในเชิงบริหารโครงการ และประสบปัญหาจะต้องปรับทีมผู้จัดผนวกกับระยะเวลาเตรียมการมีน้อยมาก จึงทำให้การประสานงานกับวิทยากร และกับผู้เข้ารับการอบรมไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตามก็ดีด้วยความศรัทธา มุ่งมั่น เอาจริงเอาจังของผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ ผนวกกับการทุ่มเทและเอาใจใส่ของ ผู้จัดการฝึกอบรม จึงทำให้เกิดผลที่พึงปรารถนาอยู่ในระดับหนึ่ง ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เข้ารับการอบรมในการเตรียมตัวเป็นผู้ดำเนินการจัดการฝึกอบรมหลักสูตร ผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด และการฝึกอบรมนักร้องสำหรับครูประถมศึกษาในโอกาสต่อไป จากการประเมินการจัดการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ นำไปสู่ข้อเสนอแนะดังนี้

1) หลักสูตรการฝึกอบรมเข้ม สำหรับผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบนี้ มีความจำเป็นมากต่อโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เพราะคณะปฏิบัติงานจะได้ความรู้ ทักษะและกิจกรรมเพื่อวางแผนและจัดกระบวนการฝึกอบรมต่อไปยังผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัดและครูประถมศึกษา นอกจากนี้คณะปฏิบัติงานทั้ง 15 คน ยังได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนด้วย ซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างในการจัดทำโครงการฝึกอบรมในรูปแบบนี้แก่โครงการอื่น ๆ ที่จะ

ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรของโครงการนั้น ๆ ไปพร้อมกับการจัดทำโครงการ

2) ตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ผู้จัดการฝึกอบรมควรมีได้มีแผนงานด้านการสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินระบบฝึกอบรมและการกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน ทั้งนี้เนื่องจากผู้จัดการฝึกอบรมจริง ๆ มีเพียง 2 คน และมีเวลาในการเตรียมหลักสูตรการฝึกอบรมน้อย จึงน่าจะเพิ่มทีมงานผู้จัดการฝึกอบรมให้เหมาะสม

3) สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรค ทำให้การจัดการฝึกอบรมไม่ราบรื่นประการหนึ่ง คือ การประสานงานของสำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือที่ต้องปฏิบัติงานตามระบบราชการ ทำให้ล่าช้า น่าจะมีการปรับปรุงระเบียบบางประการ เพื่อให้เหมาะสมกับงานโครงการ โดยเฉพาะระเบียบเกี่ยวกับงานบริการและงานการเงิน

4) การร่างหลักสูตรการฝึกอบรมที่นำมาฝึกอบรมจริง น่าจะได้มีการสอบถามคณะปฏิบัติงานให้แน่ชัดว่าต้องการอะไรจากการฝึกอบรม เพราะกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ โดยเฉพาะการพูดและการจัดกิจกรรมเพื่อนำไปใช้ในการอบรมต่อ แต่ในการปฏิบัติจริง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนยังขาดทักษะในการดำเนินกิจกรรมเสริมบางประการ เช่น ทักษะการใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เป็นต้น ผู้จัดการฝึกอบรมน่าจะได้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะบรรจุไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมด้วย

7.2.3 ผลการประเมินการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด

ในด้านการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด ปรากฏว่าหลักสูตรนี้คณะปฏิบัติงานได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนข้างจะสมบูรณ์ตามเกณฑ์ 11 ประการของเกณฑ์การประเมินหลักสูตรที่ยอมรับกันในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในแง่ของความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลแล้ว หลักสูตรนี้ก็มีความสอดคล้องครบถ้วนดี

พิจารณาในแง่ความเหมาะสมของหลักสูตรก็จะเห็นได้ว่าหลักสูตรนี้มีได้เป็นหลักสูตรเพื่อฝึกอบรมความรู้และทักษะใหม่ แต่เป็นหลักสูตรที่ให้แนวการดำเนินการสำหรับผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในเรื่องเหล่านี้มาแล้ว เพียงแต่จัดระเบียบและกระบวนการให้เป็นระบบ ซึ่งความสำเร็จของหลักสูตรอยู่ที่การคัดเลือกผู้ดำเนินการที่เข้าฝึกอบรม ในการปฏิบัติจริง การคัดเลือกผู้ดำเนินการฝึกอบรมได้ดำเนินการเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีประสบการณ์เท่าที่จะหาได้จากบุคลากรแต่ละจังหวัดที่มีอยู่แล้ว นับได้ว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ดี จุดเด่นของหลักสูตรประการแรกอยู่ที่ความยืดหยุ่นของกระบวนการดำเนินการที่มีได้กำหนดว่า กระบวนการอบรมจะต้องดำเนินการตามลำดับที่วางได้ แต่อาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์และความจำเป็น แต่ต้องได้มีโอกาสฝึกทักษะและวิธีการต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทั่วถึง

ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม จุดเด่นประการที่สองของหลักสูตร คือ มีการกำหนดให้มีการประเมินผลการอบรมประจำวัน เพื่อให้ผู้ดำเนินการฝึกอบรมได้มีโอกาสประเมินการดำเนินการ เน้นจุดเด่นและแก้ไขจุดอ่อนตลอดจนเป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินการวันต่อไป ซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นของหลักสูตรนี้

จุดด้อยที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่ ระยะเวลาในการฝึกอบรม ซึ่งมีเพียง 4 วัน แต่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรมบรรลุทั้งด้านความรู้ ทักษะในการใช้ชุดฝึกอบรม และสื่อประสม และในการจัดการอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยปรกติน่าจะต้องใช้เวลามากกว่านี้ แต่จุดด้อยนี้อาจขจัดได้ หากข้อตกลงที่คณะผู้ปฏิบัติการคาดไว้ถูกต้อง นั่นก็คือ ชุดฝึกอบรมเหล่านั้นมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ผู้ดำเนินการฝึกอบรมเพียงเป็นผู้นำให้ผู้เข้ารับการอบรมหรือครูได้มีโอกาสสัมผัสและศึกษาชุดเหล่านั้นก็เพียงพอแล้ว ทั้งนี้ก็มีข้อตกลงเพิ่มเติมว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ในเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการเตรียมการสอนอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องการการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัว และตระหนักในภาระหน้าที่ก็เป็นการเพียงพอแล้ว

จุดด้อยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การปลูกฝังทัศนคติตามจุดมุ่งหมายที่แฝงอยู่ของหลักสูตรการฝึกอบรม เพราะระยะเวลาเพียง 4 วัน คงจะไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดทัศนคติตามที่ต้องการได้ นอกจากทัศนคตินั้นจะมีอยู่แล้ว

ในการอภิปรายผลการดำเนินงานและกระบวนการฝึกอบรม จะได้พิจารณาจากผลการประเมินเมื่อสิ้นสุดการอบรมในเดือนพฤษภาคม 2528 และการติดตามผลในเดือนกันยายน 2528 โดยจะพิจารณาแยกเป็นประเด็นที่น่าจะพิจารณาดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของการใช้ชุดฝึกอบรมครู ตามจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมครูที่จะใช้ชุดฝึกอบรม 20 เล่ม เป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูนั้น ผู้เข้ารับการอบรมเพื่อเป็นผู้ดำเนินการระดับจังหวัด ยอมรับในหลักการว่ามีทางเป็นไปได้ เพราะเห็นด้วยว่าครูประถมศึกษา มีความรู้และทักษะแล้ว และพร้อมที่จะรับแนวคิดใหม่ เพียงแต่ขาดการส่งเสริมด้านปฏิบัติ ซึ่งในการนี้ต้องมีการปลูกฝังคุณธรรมในตัวครูเป็นสำคัญ แต่ในขณะที่เดียวกันผู้ดำเนินการระดับจังหวัดบางส่วนได้แสดงความคิดเห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมอาจไม่ได้ผล เพราะกิจกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรมน้อยไป การปลูกฝังคุณธรรมอาจไม่เพียงพอ

2) ระยะเวลาในการฝึกอบรม ผู้ดำเนินการระดับจังหวัดซึ่งได้ทำการอบรมเป็นระยะเวลา 4 วันนั้น เมื่อได้ถามความเห็นว่าจะเพียงพอที่จะทำให้สามารถเป็นผู้ดำเนินการระดับจังหวัดหรือไม่ ส่วนใหญ่ก็เห็นว่าเพียงพอที่จะสามารถเป็นผู้ดำเนินการได้ และสามารถจะอธิบายให้ผู้ร่วมงานเข้าใจวิธีดำเนินงานได้ แต่บางส่วนก็ยังไม่มั่นใจเต็มที่ โดยได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรให้ผู้ที่จะเป็นผู้ดำเนินการอบรมระดับจังหวัดทุกคนได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการ

อบรมนำร่องด้วย

3) ความเห็นในด้านระยะเวลาในการอบรม เพื่อให้คุ้นเคยกับเนื้อหาและหลักการในชุดฝึกอบรม 20 เล่มนั้น ผู้เข้ารับการอบรมให้ความเห็นว่า ระยะเวลาสั้นเกินไป ผู้เข้ารับการอบรมอ่านไม่ทัน ทำให้ไม่แน่ใจว่า ระยะเวลาที่จะให้คุ้นเคยกับชุดฝึกอบรมทั้ง 20 เล่ม ภายในระยะเวลาจำกัดนั้น คงจะไม่บรรลุผลตามที่คาดหวัง

4) กิจกรรมที่ใช้ในระหว่างอบรม ซึ่งมีสลับกันไปพร้อมกับกิจกรรมบนเวทีนั้น เมื่อพิจารณาจากวิธีดำเนินการอบรมก็เห็นว่า เป็นเรื่องที่พอจะดำเนินไปได้เรียบร้อยเหมาะสมดี แต่ก็ได้มีความเห็นจากผู้เข้าอบรมว่า มีกิจกรรมมากเกินไป ควรลดกิจกรรมลงโดยเฉพาะกิจกรรมบนเวที

ในด้านประสิทธิภาพของการฝึกอบรมพบว่าการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัดประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างดี แม้บางจุดฝึกอบรมจะประสบปัญหาในด้านสถานที่และสื่อทัศนิต่าง ๆ แต่ด้วยความสามารถและบุคลิกภาพของผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ และแผนงานที่เตรียมการอย่างดี ทำให้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นกลายเป็นเรื่องเล็กน้อยเท่านั้น

จากผลการประเมินการจัดการฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด พบว่า โดยทั่วไปแล้วมีความเหมาะสมดีแล้ว น่าจะใช้เป็นแผนงานตัวอย่างได้ แต่อย่างไรก็ดีถ้าจะระบุค่าใช้จ่ายและเกณฑ์การประเมินการฝึกอบรม

ในหลักสูตรให้ชัดเจนก็จะดีมาก อีกทั้งถ้าเป็นไปได้ขยายเวลาเพิ่มขึ้น เพิ่มปริมาณผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัดเตรียมสื่อเสริมให้พร้อม ตลอดจนนำข้อเสนอแนะของผู้ดำเนินการฝึกอบรมมาปฏิบัติในการวางแผนและประสานงานโครงการด้วย สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมประสิทธิผลของการฝึกอบรมให้มากยิ่งขึ้น

7.2.4 ผลการประเมินการฝึกอบรมนักร้อง

7.2.4.1 ผลการประเมินกระบวนการพัฒนา

หลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษา พบว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรมมีความสอดคล้องกับความจำเป็นในการฝึกอบรมทุกประการ และการฝึกอบรมนักร้องครั้งนี้ มีกระบวนการจัดเตรียมการฝึกอบรมครบถ้วนตามระบบการฝึกอบรมที่เป็นสากลทั้ง 11 ประการ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ กล่าวได้ว่า การฝึกอบรมนักร้องครั้งนี้ ได้มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษาดีมาก ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเป็นผลของความสามารถในทางวิชาการและความตั้งใจจริงของผู้เชี่ยวชาญหรือหัวหน้าโครงการและคณะปฏิบัติงานของโครงการทั้งหมด สำหรับคณะปฏิบัติงานของโครงการนั้นมีจำนวน 16 ท่าน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการคัดเลือกมา 4 ท่าน และอีก 12 ท่านผู้เชี่ยวชาญและหัวหน้าโครงการเป็นผู้คัดเลือกคณะปฏิบัติงานของโครงการทั้ง 16 ท่าน เป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คณะปฏิบัติงานทุกท่านมี

ความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานและมีความตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง มีการทำงานกันอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้นตอน หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็ปรึกษาหารือกันทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นกันเองกับคณะปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถให้คำปรึกษา ให้ข้อคิดที่ดีแก่คณะปฏิบัติงานในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และตลอดระยะเวลาของการทำงาน ผู้เชี่ยวชาญได้ปลุกเร้าให้คณะปฏิบัติงานมีกำลังใจในการทำงาน มีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อชาติบ้านเมืองและทำงานโดยมีคุณธรรมประจำใจ ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมครูนี้เป็นหัวใจของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ได้มีการระบุไว้ในโครงการอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากการพัฒนาหลักสูตรประกอบ คือ หลักสูตรการอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ และผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด ซึ่งมีได้ระบุอย่างชัดเจนในโครงการ ด้วยความสำคัญของหลักสูตรการฝึกอบรมครูดังกล่าว ประกอบกับความรู้ความสามารถและบุคลิกภาพที่ดีเยี่ยมของผู้เชี่ยวชาญและหัวหน้าโครงการ ตลอดจนคณะปฏิบัติการ จึงทำให้การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษา ได้ดำเนินการสร้างตามหลักเกณฑ์เป็นอย่างดี น่าจะเป็นแบบอย่างของการพัฒนาหลักสูตรของการอบรมต่อไปในอนาคตได้เป็นอย่างดี

7.2.4.2 การประเมินกระบวนการฝึกอบรมที่ใช้ในการฝึกอบรมครูนักร้อง เป็นการ

ประเมินจากข้อมูลที่ได้จากแบบลงเวลาการเข้าฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม แบบสังเกตพฤติกรรมครูผู้เข้ารับการอบรม แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม และรายงานผลการสังเกตการฝึกอบรม ณ จุดฝึกอบรมต่าง ๆ ของผู้สังเกตการณ์ ซึ่งพบว่า การฝึกอบรมของทุกจุดฝึกอบรมปรากฏผลในลักษณะที่เหมือนกันในมิติที่ว่าด้วย การดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรม และสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ส่วนมิติที่ว่าด้วยผู้ดำเนินการฝึกอบรม และบรรยากาศของการฝึกอบรมนั้น ปรากฏผลในลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละจุดฝึกอบรม

1) ผลการฝึกอบรมของทุกจุดฝึกอบรม ปรากฏออกมาในลักษณะที่เหมือนกัน ในมิติ การดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรม และมิติสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม เช่น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมของทุกจุดฝึกอบรม มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดต่อวิธีการฝึก การฝึกอบรม และระดับปานกลางต่อระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม เป็นต้น และผู้สังเกตการณ์ของทุกจุดฝึกอบรมมีความเห็นเหมือนกันว่า กิจกรรมการฝึกอบรมมีความสอดคล้อง ต่อเนื่องและราบรื่นในระดับดี การควบคุมเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามโปรแกรมและความเหมาะสมของเวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรม อยู่ในระดับต้องปรับปรุง เป็นต้น การที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมของทุกจุดฝึกอบรม ต้องใช้สื่อและดำเนินกิจกรรมทุกอย่างตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ในคู่มือผู้ดำเนินการฝึกอบรม โดยที่อาจจะ

ปรับหรือเปลี่ยนแปลงได้บ้างเล็กน้อยตามความเหมาะสม อีกปัจจัยหนึ่งก็คือ คณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมทุกคนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม การดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรมตามคู่มือผู้ดำเนินการฝึกอบรม เพราะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเขียนชุดฝึกอบรมสร้างสื่อประกอบกิจกรรม และเป็นผู้คิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรมด้วย

2) สำหรับผลการฝึกอบรมในมิติผู้ดำเนินการฝึกอบรม และบรรยากาศของการฝึกอบรม ซึ่งปรากฏออกมาในลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละจุดฝึกอบรม เช่น เรื่องผลการปฏิบัติงานของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งพิจารณาทั้งในด้านความสามารถ ความรับผิดชอบส่วนตน การประสานงานกันภายในกลุ่ม การประสานงานกับผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด และการนำข้อมูลจากการประเมินผลประจำวันมาใช้ปรับปรุงการอบรมในวันต่อไป พบว่าอยู่ในระดับดีมาก 4 จังหวัด คือ ชลบุรี อุทยา กาญจนบุรี และพะเยา ส่วนอีก 2 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี และสงขลา อยู่ในระดับดี ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดต่อความเป็นกันเองของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรม จังหวัดชลบุรี อุทยา กาญจนบุรี และอุดรธานี และมีความพึงพอใจระดับมากต่อความเป็นกันเองของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมจังหวัด พะเยา และสงขลา เป็นต้น จะเห็นว่าผลการประเมินการปฏิบัติงานของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมในจังหวัดพะเยานั้นต่างกับเล็กน้อย จากการประเมินของผู้สังเกตการณ์

ให้ระดับดีมาก แต่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลับมีความพึงพอใจ คณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมในระดับมาก การที่เป็นเช่นนี้เพราะห้องประชุมของจุดฝึกอบรมที่จังหวัดพะเยาร้อนอบอ้าว ระบบเสียงก็ไม่ดีนักและเป็นห้องที่ปรับแสงไม่ได้ จึงมีปัญหาในการฉายสไลด์ ต้องไปชมสไลด์ที่ห้องเรียน ซึ่งเป็นห้องเล็กต้องแบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็น 2 กลุ่ม แล้วให้เข้าชมทีละกลุ่ม ซึ่งทำให้ใช้เวลาในการชมสไลด์มากกว่าที่กำหนดไว้ในโปรแกรม ทำให้ผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้องเร่งในเรื่องเวลา ฉะนั้นการพบปะพูดคุยกันนอกเวลาการฝึกอบรมระหว่างผู้ดำเนินการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงแทบไม่มีเลย และการรับประทานอาหารกลางวันและอาหารว่างก็ไม่ได้รับประทานร่วมกัน ผู้ดำเนินการฝึกอบรมจึงไม่มีโอกาสพูดคุยและหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ดำเนินการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีค่อนข้างน้อย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงไม่ประทับใจในคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมเท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นจะเห็นว่าสถานที่ฝึกอบรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของบรรยากาศการฝึกอบรมมีผลกระทบโดยตรงต่อการประเมินการปฏิบัติงานของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรม

นอกจากนี้ ผลการประเมินยังบ่งชี้ว่า จุดฝึกอบรมที่ได้รับการประเมินว่ามีบรรยากาศของการฝึกอบรมในระดับดีมาก ซึ่งได้แก่ จังหวัดชลบุรี อุดรธานี และกาญจนบุรีนั้น ผลการประเมินด้านผลการปฏิบัติงานของคณะ

ผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบการประสานงานระหว่างคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบและผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด และ ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในความเป็นกันเองของผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ ก็อยู่ในระดับดีมากด้วย

จากที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า มิติบรรยากาศของการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย ความเหมาะสมของห้องประชุม ซึ่งได้แก่ ขนาดของห้องระบบแสงสว่างและการถ่ายเทอากาศ และความเหมาะสมของเก้าอี้นั่งประชุม การให้ความร่วมมือของบุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ตลอดจนความกระตือรือร้น การให้ความสนใจและความร่วมมือของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย เป็นมิติที่ส่งผลในทางเดียวกันกับมิติผู้ดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งครอบคลุมในเรื่อง การปฏิบัติงานของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ การประสานงานทั้งภายในกลุ่มผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ และระหว่างกลุ่มผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบกับกลุ่มผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด และความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อความเป็นกันเองของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรม แต่บรรยากาศของการฝึกอบรมเป็นมิติที่มีความจำกัดพอสมควร ที่บางครั้งเราไม่สามารถคัดเลือกให้มีสภาพเท่าเทียมกันในทุกจุดฝึกอบรม ดังนั้นผลการฝึกอบรมของ 2 มิตินี้จึงปรากฏออกมาในลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละจุดฝึกอบรม

อย่างไรก็ตาม บรรยากาศของการฝึกอบรมเป็นมิติที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะ

ในเรื่องความพร้อมของสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรม ความร่วมมือและการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างบุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรม นำร่อง ถ้าจะเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกอบรมนำร่องน่าจะดำเนินการตั้งข้อเสนอต่อไป

1) ควรปรับเปลี่ยนกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม เช่น กิจกรรมการศึกษาชุดฝึกอบรม อาจให้เวลาเพิ่มขึ้น เนื่องจากครูยังมีทักษะในการอ่านและจับใจความไม่ได้ดีนัก และหากเป็นไปได้ควรเพิ่มเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมให้มากขึ้นทั้งช่วงที่ 1 และช่วงที่ 3

2) การจัดฝึกอบรมในวันเสาร์และอาทิตย์ อาจมีปัญหาเพราะครูบางคนต้องไปเรียน อ.ค.ป. ที่วิทยาลัยครู อาจทำให้ครูขาดการฝึกอบรมได้ หากครูมารับการฝึกอบรมได้ไม่ครบทุกวันตามโปรแกรม จะถือว่าผ่านกระบวนการฝึกอบรมหรือไม่ และบรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการฝึกอบรมที่ต้องการอบรมครูทุกคนหรือไม่

3) ควรปรับกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมให้เข้มข้นและปลูกเร้าคุณธรรมของครูมากขึ้น การดำเนินกิจกรรม ควรเน้นกระบวนการของกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสำนึกและสรุปแนวคิดได้ด้วยตนเอง

4) การจัดให้มีการประเมินผลประจำวันนั้นเป็นกิจกรรมที่ดีมาก เพราะจะทำให้ผู้รับผิดชอบได้ทราบปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

อันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานกิจกรรมการอบรมของวันต่อ ๆ ไป เพราะฉะนั้นผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรให้ความสำคัญและนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง และจะให้ประโยชน์มากขึ้นหากมีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ

5) ควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมการทดสอบก่อนฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม โดยคำนึงถึงสถานที่ การจัดโต๊ะเก้าอี้ เช่น ควรมีโต๊ะหรือใช้เก้าอี้ที่มีที่รองเขียน และที่นั่งควรจัดให้มีระเบียบ เป็นต้น

6) กิจกรรมการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่งตัวแทนออกมารายงานผลการปฏิบัตินั้น ผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรให้ข้อคิดชมด้วย และควรหาวิธีตรวจสอบว่าครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลับไปปฏิบัติจริงหรือไม่

7) สื่อเสริมด้านโสตทัศน เช่น สไลด์ และ เทปโทรทัศน์ ควรต้องมีการปรับปรุงทั้งด้านเทคนิคและด้านเนื้อหา อีกทั้งแผ่นใสที่ใช้สรุปเนื้อหา มีข้อความมากเกินไป และตัวอักษรบนแผ่นใสก็ไม่ชัดเจน ควรปรับข้อสรุปให้สั้น เน้นแต่สิ่งที่สำคัญและเขียนตัวอักษรให้โต หนา และด้วยหมึกสีเข้มขึ้น

8) การทำงานของคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรม ควรมีลักษณะที่ประสานงานกันมากกว่าการแบ่งงาน

9) การอบรมวิธีการนี้บรรยากาศเคร่งเครียดมาก โดยเฉพาะในช่วงแรกของการฝึกอบรม ฉะนั้นอาคารสถานที่ โต๊ะเก้าอี้ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ควรอยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยต่อกิจกรรมการฝึกอบรมด้วย

10) ควรมีการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

7.2.4.3 ผลการประเมินพฤติกรรมร่วมกิจกรรมของผู้เข้ารับการอบรมนำร่อง เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมพบว่า เมื่อประเมินจากค่าร้อยละเฉลี่ยของผู้เข้ารับการอบรมในการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม พบว่าในช่วงแรกมีเพียง 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมเทปโทรทัศน์ : สอบเพื่อสอน ที่จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่ำกว่าร้อยละ 90 ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า บางจุดฝึกอบรมไม่มีเวลาจัดกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งในกรณีนี้ จุดฝึกอบรมภาคตะวันตกไม่มีเวลาสำหรับจัดกิจกรรมนันทนาการ และจุดฝึกอบรมภาคเหนือจำเป็นต้องงดกิจกรรม เทปโทรทัศน์ : สอบเพื่อสอน ซึ่งเป็นเหตุสุดวิสัย ในช่วงแรกปรากฏว่าผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี ส่วนในช่วงที่สามปรากฏว่าค่าร้อยละการเข้าร่วมกิจกรรมลดลง ปรากฏว่ามีถึง 5 กิจกรรมใน 22 กิจกรรมที่ค่าร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่ำกว่าร้อยละ 90 กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ เทปโทรทัศน์ กลยุทธ์การสอน สไลด์ : กิจกรรมสนับสนุนการสอน เข้าอบรมเป็นเวลา วันที่ 1 และในวันที่ 2 และกิจกรรมยามเช้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกิดเหตุสุดวิสัยไม่ได้ทำกิจกรรมนั้น ๆ ในบางจุดฝึกอบรม เช่น ไม่ได้จัดกิจกรรมเทปโทรทัศน์ ที่จุดฝึกอบรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และที่จุดฝึกอบรมภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงใต้จัดกิจกรรมฉายสไลด์ : กิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 วัน ผู้

เข้ารับการอบรมมาทันเวลาต่ำกว่าร้อยละ 90 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเหน็ดเหนื่อยจากการฝึกอบรม และการทำงานก็อาจเป็นไปได้ ส่วนในกรณีกิจกรรมยามเช้านั้นมีปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมที่จุดฝึกอบรมภาคใต้ กล่าวคือ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพียงร้อยละ 68.11 เท่านั้น ซึ่งทำให้ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 90 เมื่อทดสอบตามเกณฑ์พบว่า โดยส่วนรวมการจัดกิจกรรมครั้งนี้ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ กิจกรรมการฝึกอบรมที่มีผู้เข้าร่วมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 มีจำนวนกิจกรรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 อย่างมีนัยสำคัญ อันแสดงถึงความสนใจของผู้เข้ารับการอบรม อันเนื่องมาจากคุณภาพของกิจกรรม และความสามารถของวิทยากรต้นแบบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อพิจารณาเป็นรายจุดฝึกอบรมปรากฏว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เข้าอบรม ณ จุดฝึกอบรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์ยกเว้น ผู้เข้าอบรมในภาคเหนือและภาคตะวันออก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เข้ารับการอบรมเข้าอบรมไม่ครบถ้วน มีครูบางคนต้องเดินทางไปรับพระราชทานปริญญาบัตรที่กรุงเทพมหานคร บางคนต้องไปอบรมตามโครงการอื่น และบางคนขาดหายไปโดยไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ได้ให้ครูกลุ่มนี้ชี้แจงเหตุผลที่ไม่เข้ารับการอบรมทุกวัน หรือเข้ารับการอบรมแต่มาสาย หรือเข้ารับการอบรมแต่อยู่ไม่ตลอดวัน ข้อมูลดังกล่าวอาจแสดงถึงความไม่กระตือรือร้นในการรับการอบรมของครู อีกปัจจัยหนึ่งก็อาจเป็นเพราะ

ต้องลดกิจกรรมบางอย่าง เนื่องจากสภาพการณ์ไม่อำนวย เวลาไม่มีพอเพียงที่จะทำกิจกรรม จึงทำให้ค่าร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่ำกว่าเกณฑ์กำหนดในกรณีของผู้เข้ารับการอบรม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิเคราะห์กิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมน้อยกว่าเกณฑ์มักเป็นกิจกรรมที่ต้องร่วมร้องเพลงหรือแสดงท่าทางประกอบ ผู้เข้ารับการอบรมไม่กล้าแสดงออก จึงหลบเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมแบบนี้ นอกจากนี้พบว่า ผู้ที่มาเข้ารับการอบรมสายเพราะบ้านอยู่ไกล ต้องใช้เวลาเดินทางมากจึงทำให้เข้าอบรมไม่ทันเวลา อย่างไรก็ตามก็ดีที่นับว่าการจัดกิจกรรมในการฝึกอบรมนำร่องประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ มีเพียงบางจุดฝึกอบรมเท่านั้นประสบปัญหา ซึ่งในการฝึกอบรมจริงก็น่าจะแก้ไขปัญหาเรื่องสถานที่ฝึกอบรมให้สามารถจัดกิจกรรมได้ครบ ผู้บริหารให้ความสนใจในการอบรมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในจุดฝึกอบรมภาคเหนือ จัดทำสื่อเสริมให้พร้อม ซึ่งจะเรียกร้องความสนใจได้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนปรับปรุงการบริหารเวลาและปรับปรุงกิจกรรมบางกิจกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การปรับปรุงควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการฝึกอบรมในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7.2.4.4 ผลการประเมินประสิทธิผลการฝึกอบรมนำร่อง

1) ประสิทธิภาพการฝึกอบรมนำร่องโดยส่วนรวม ผลการประเมินพบว่า ครูผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจการฝึกอบรมนำร่องเป็นไปตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนน

พัฒนาการความเชื่อในหลักการของโครงการ และผู้ที่มีคะแนนความเชื่อเพิ่มขึ้นเป็นไปตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนพัฒนาการด้านการเรียนรู้ มีผู้ที่ได้คะแนนเพิ่มขึ้นเป็นไปตามเกณฑ์ แต่ค่าเฉลี่ยร้อยละที่เพิ่มขึ้นยังไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 15 ในด้านคะแนนกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรมประมาณ 2 เดือน ปรากฏว่าผลไม่แตกต่างกัน สำหรับในด้านการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการเรียนการสอนพบว่า ครูผู้เข้ารับการอบรมนำความรู้จากการอบรมไปใช้น้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดโดยสรุปการฝึกอบรมนำร่องครั้งนี้ ประสพผลเป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมได้เข้าร่วมกิจกรรมหลักของการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีความเชื่อมั่นในหลักการของโครงการ และมีความรู้เพิ่มขึ้น แต่ยังไม่ถึงขั้นที่น่าพอใจ ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูนั้นพบว่า ข้อมูลติดตามผล 2 เดือน หลังจากการฝึกอบรมแสดงให้เห็นว่าครูยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ตามที่โครงการมุ่งหวัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการฝึกอบรมยังไม่เข้มข้นพอที่ครูจะปรับเปลี่ยนได้ในเวลา 2 เดือน (ซึ่งที่จริงแล้วควรจะต้องใช้เวลา 6 เดือน แต่ด้วยเวลาที่จำกัดจึงจำเป็นต้องติดตามผลเบื้องต้น) เป็นที่น่าสนใจว่าการรายงานพฤติกรรมการสอนของตนเองของครูก่อนอบรม และหลังการอบรม 2 เดือน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการติดตามพฤติกรรมการสอนของครูโดยการสังเกต การสัมภาษณ์และการสอบถามครู พบว่าครูนำความรู้จากการอบรม

ไปจัดการเรียนการสอนน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อีกปัจจัยอาจเป็นไปได้ก็คือ บริบทที่โรงเรียน ทั้งในด้านความพร้อมและความสนใจของผู้บริหาร อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะผลักดันในเรื่องพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนของครู ดังนั้นจากการประเมินพอสรุปได้ว่า การฝึกอบรมนาร่องประสบความสำเร็จในด้านพัฒนา ทักษะ-คติและความรู้ของครู ส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมครู ข้อมูลในปัจจุบันยังไม่สนับสนุนถึงประสิทธิผลในด้านนี้ อย่างไรก็ตามควรจะปรับปรุงการจัดการฝึกอบรมจริงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะคุณภาพของผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัด การเตรียมสื่อหลักและสื่อเสริมให้พร้อม การเลือกสถานที่ที่เหมาะสมและการให้ความสนใจของผู้บริหาร การศึกษาทุกระดับในโครงการนี้ และที่สำคัญยิ่งก็คือ ความสนใจและเอาใจจริงในการสนับสนุนโครงการนี้ ของผู้บริหารระดับโรงเรียน เช่น การปรับปรุงระบบนิเทศภายในในเรื่องการเรียนการสอนตามโครงการอย่างจริงจัง การบูรณาการการสอนตามโครงการนี้ให้เป็น การวิจัยในชั้นเรียนที่ยังประโยชน์ใน ความก้าวหน้าของครูคู่กับความก้าวหน้าของนักเรียน ด้วย การสร้างเงื่อนไขเหล่านี้ทั้งในระดับ กระทรวง ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียน น่าจะเป็นเงื่อนไขที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการสอนของครูที่นำไปสู่คุณภาพ ของการสอน ซึ่งจะประจักษ์อย่างชัดเจนใน การประเมินครูดังกล่าวแล้วว่า ค่าของครู ให้ดูที่ศิษย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของโครงการ ปรับปรุงประสิทธิผลการเรียนการสอนของ

ครูประถมศึกษา ผู้ประเมินข้อเสนอแนะโดยทั่วไปดังนี้

ก. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรจะได้ติดตามประเมินผลการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมนาร่องไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ทราบว่าเมื่อครูได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ครูได้นำความรู้ไปใช้หรือไม่ และถ้าครูกลับไปปฏิบัติงานที่โรงเรียนแล้วครูจะเปลี่ยนแปลงระดับการนำความรู้ไปใช้หรือไม่

ข. ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะดำเนินการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศ ควรจะมีระบบการกำกับและดูแลให้หน่วยงานในสังกัด ซึ่งได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีการติดตามประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดนั้น ๆ ด้วย

ค. เจ้าหน้าที่สำนักโครงการรับความช่วยเหลือสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนและประสานงานการจัดดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ควรสนับสนุนการจัดทำโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบให้ดำเนินไปได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และบังเกิดผลดีแก่การจัดทำโครงการทำนองนี้

ง. ศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรจะได้มีการนิเทศติดตามผลในด้านการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ควร

แนะนำช่วยเหลือครูอย่างใกล้ชิด และผู้บริหาร ควรให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและ บำรุงขวัญและกำลังใจให้แก่ครูโดยการนำ ผลงานในด้านการสอนของครูมาประกอบใน การพิจารณาความดีความชอบด้วย

จ. ควรจะได้มีการติดตามประเมินผล โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน การสอนของครูประถมศึกษา ในส่วนของการ นำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติ งานที่โรงเรียน ภายหลังจากการฝึกอบรม ไปแล้วเป็นเวลา 6 เดือน 1 ปี หรือมากกว่านั้น

ฉ. ควรจะได้นำแนวทางจากการประเมิน โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน การสอนของครูประถมศึกษาไปประเมินโครง การฝึกอบรมครูประถมศึกษาในโครงการ อื่น ๆ ต่อไป

ช. กำหนดเกณฑ์ในการประเมินประ-สิทธิภาพการประถมศึกษาของประเทศเพื่อ จะได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินโครงการ ต่อไป

2) ประสิทธิภาพการฝึกอบรมในภาคเหนือ ซึ่งปรากฏว่าผู้เข้ารับการอบรมพึงพอใจการ ฝึกอบรมต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมี พัฒนาการด้านความเชื่อในหลักของโครงการ เป็นไปตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนน การเรียนรู้เพิ่มขึ้น แต่ยังไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 15 ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนกิจกรรมการเรียน การสอนก่อนอบรมและหลังการอบรม 2 เดือน ไม่แตกต่างกันอีกทั้งผู้เข้ารับการอบรม นำ ความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการเรียน

สอนต่ำกว่าเกณฑ์ สภาพของประสิทธิผล ของการฝึกอบรมนำร่องคล้ายคลึงกับประ-สิทธิภาพการฝึกอบรมนำร่องโดยส่วนรวม แตกต่างกันประเด็นเดียว คือ ผู้เข้ารับการ อบรมนำร่องในภาคเหนือ พึงพอใจต่อการฝึ กอบรมต่ำกว่าเกณฑ์ ในขณะที่โดยส่วนรวม แล้วผู้เข้ารับการอบรมพอใจการฝึกอบรม นำร่องเป็นไปตามเกณฑ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ว่าสถานที่การฝึกอบรมไม่เหมาะสม หอประชุม ที่ใช้อบรมควบคุมแสงไม่ได้ ไม่มีพัดลม ห้อง อบรมดับแคบ นั่งศึกษาอย่างแออัด ทำให้ไม่ สะดวกในการจดบันทึก ผนวกกับมีผู้เข้ารับ การอบรมไม่น้อย ไม่คุ้นเคยกับการอบรมแบบ พึ่งตนเองแบบนี้จึงได้แสดงความเห็นว่าการ อบรมแบบนี้เห็น้อยมาก ไม่ได้พักผ่อนทั้งวัน เสาร์และวันอาทิตย์ หลายคนได้ให้ความเห็น ว่าไม่ชอบกิจกรรมเสริมต่าง ๆ โดยเสนอว่า น่าจะตัดกิจกรรมเสริมออกไปด้วย สถานที่ ไม่เหมาะสมกับการไม่คุ้นเคยกับวิธีการฝึ กอบรมแบบนี้จึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมไม่พึง พอใจการฝึกอบรมตามเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม แม้ จะไม่พึงพอใจในระดับที่เกณฑ์กำหนด แต่ผู้ เข้ารับการอบรมในภาคเหนือก็มีประสิทธิผล ในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างจากผู้เข้ารับการฝึ กอบรมโดยส่วนรวม เพื่อให้การฝึกอบรมใน ภาคเหนือมีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น ผู้ประเมินจึง เสนอแนะ

ก. ผู้เชี่ยวชาญหรือหัวหน้าโครงการปรับ-ปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู ประถมศึกษา ควรจะได้พิจารณาถึงหลักสูตร การฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ

เพราะกิจกรรมการฝึกอบรมบางอย่างไม่สอดคล้องกับการที่จะนำไปใช้กับครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีกิจกรรมการฝึกพูดน้อยไป ทำให้ผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางคนขาดทักษะการพูด สื่อความหมายไม่ชัดเจน ไม่ดึงดูดใจผู้ฟัง และผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ ส่วนใหญ่ที่รับผิดชอบการฝึกอบรมนำร่องในภาคเหนือยังไม่มั่นใจในการจัดกิจกรรมนั้น ทักษะการและกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม

ข. ผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอในภาคเหนือที่จะจัดการฝึกอบรมครูในโอกาสต่อไป ควรจะได้พิจารณาถึง

- วิธีการฝึกอบรม ควรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละวันตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม โดยเพิ่มกิจกรรมนันทนาการให้มากขึ้น เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการศึกษาชุดฝึกอบรมและเพิ่มกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมด้วย

- จัดหาเทปโทรทัศน์ สไลด์ และแผ่นใสให้มีจำนวนเพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยเฉพาะแผ่นใสควรเขียนตัวอักษรให้มีขนาดและสีที่มองเห็นชัดเจน และทำให้เกิดความสนใจ

- ในด้านสถานที่ฝึกอบรม ควรจัดเตรียมสถานที่ที่เหมาะสม โดยเฉพาะสถานที่ที่ใช้ในการฉายสไลด์ จัดเตรียมโต๊ะ เก้าอี้ ให้เพียงพอและถ้าจัดการฝึกอบรมในช่วงที่อากาศร้อนควรจัดเตรียมพัดลมไว้ใช้ด้วย

- ในด้านเวลา ควรเพิ่มระยะเวลาของการฝึกอบรมให้มากขึ้น โดยเฉพาะช่วงแรก

ควรเพิ่มเวลาจาก 3 วันเป็น 4-5 วัน ในช่วงที่สองควรเพิ่มเป็น 1-2 เดือน ส่วนในช่วงที่สามใช้เวลา 2 วันเท่าเดิม และควรจัดการฝึกอบรมเฉพาะในวันธรรมดาค่า เพื่อให้ครูได้หยุดพักผ่อนในวันเสาร์และวันอาทิตย์

- ในด้านการเรียนรู้ ผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรจัดเวลาให้ครูศึกษาชุดฝึกและสื่อเสริมให้เพียงพอ เน้นให้ศึกษากันอย่างจริงจัง ทั้งที่ศึกษาเป็นการบ้านและศึกษา ณ จุดอบรม อภิปรายให้ครูทุกคนเข้าใจเนื้อหาสาระให้ตรงกัน กระตุ้นให้ครูซักถามปัญหาข้อสงสัย เพื่อให้เกิดผลดีด้านการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ค. หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอทุกอำเภอ ควรชี้แจงแนะนำให้ครูเห็นความสำคัญของโครงการ โดยเข้ารับการฝึกอบรมตามกำหนดเวลาให้ครบทุกคน เข้าร่วมทุกกิจกรรมของการฝึกอบรม ถ้าหากใครไม่ปฏิบัติตามก็ควรจะมีมาตรการชี้แจงและให้ผลถึงการพิจารณาความดีความชอบด้วย

ง. หลังการฝึกอบรมเสร็จแล้ว ศึกษา นิเทศก์อำเภอควรจะได้ติดตามผลในการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานกระตุ้น แนะนำให้ครูนำไปใช้และควรนำผลการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในด้านการสอนของครูมาประกอบในการพิจารณาความดีความชอบด้วย

3) ประสิทธิภาพการฝึกอบรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผลการประเมินปรากฏ

ว่า ครูที่เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเป็นไปตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านความเชื่อในหลักการของโครงการเป็นไปตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่ เพียงแต่ค่าเฉลี่ยร้อยละที่เพิ่มขึ้นต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 15 ผู้เข้ารับการอบรมรายงานว่าตนเองจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ดี ผลการติดตามกลุ่มตัวอย่างครู พบว่าครูที่ได้รับการอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์ ประสิทธิภาพของผู้เข้ารับการอบรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างจากโดยส่วนรวมในประเด็นสุดท้ายเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลของกลุ่มตัวอย่างก็เป็นไปได้ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างครูที่เข้าอบรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 ใน 12 คน หรือร้อยละ 66.67 ได้นำกิจกรรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จากที่รับการอบรมไปใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งผลการทดสอบปรากฏว่าไม่แตกต่างจากร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่โดยส่วนรวมกลุ่มตัวอย่างครูที่ติดตามผลทั้งหมด 72 คน ปรากฏว่าครูที่นำกิจกรรมไปใช้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 มีจำนวน 49 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 68.06 และเมื่อทดสอบนัยสำคัญ ปรากฏว่าต่ำกว่าร้อยละ 80 จึงกล่าวได้ว่าประสิทธิผลด้านการนำกิจกรรมที่อบรมไปใช้ถึงเกณฑ์ในกรณีนี้มีผู้เข้ารับการอบรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเหตุเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเกิน

ไปมากกว่าเกิดจากประสิทธิผลแท้จริง อย่างไรก็ตามก็คิดให้บังเกิดประสิทธิผลเพิ่มขึ้น และเป็นไปอย่างแท้จริง ผู้ประเมินข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

ก. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่พึงพอใจเป็นอย่างมากต่อเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมทั้งเวลาขณะดำเนินการฝึกอบรมและเวลาที่นำกิจกรรมฝึกปฏิบัติไปปฏิบัติในการฝึกอบรมช่วงที่สอง ดังนั้นการฝึกอบรมต่อไปต้องเพิ่มเวลาการฝึกอบรม โดยเพิ่มเวลาที่ใช้ในการศึกษาชุดฝึกอบรมแต่ละเล่มและเวลาที่ใช้ฝึกปฏิบัติในการฝึกอบรมช่วงที่สอง

ข. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่พึงพอใจต่อสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรมเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นผลต่อความพึงพอใจกระบวนการฝึกอบรมด้วย ดังนั้นในการฝึกอบรมต่อไป ผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรที่จะเลือกสถานที่ที่เหมาะสม มีบรรยากาศเอื้ออำนวยต่อการอ่านชุดฝึกอบรมให้มากที่สุด

ค. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงความสนใจต่อสื่อเสริมน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการฝึกอบรมนำร่องครั้งนี้ไม่สามารถจัดทำสื่อเสริม คือ เทปโทรทัศน์และสไลด์ได้ทันเวลา จึงใช้เทปโทรทัศน์และสไลด์ที่ขอยืมจากหน่วยงานต่าง ๆ บางเรื่องสั้นมาก และบางเรื่องผู้เข้ารับการฝึกอบรมเคยดูมาก่อนแล้ว การเสนอสื่อเสริมจึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร การจัดการฝึกอบรมต่อไปจึงควรเตรียมการในเรื่องของสื่อเสริมให้พร้อมก่อนดำเนินการฝึกอบรม

ง. จากแบบสอบถามความพึงพอใจปลายเปิด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องการให้เพิ่ม

กิจกรรมให้มากขึ้น ทั้งกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ การฝึกอบรมต่อไปจึงควรที่จะพิจารณากิจกรรมสอดแทรกเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น เพราะช่วยคลายเครียดจากการอ่านและสามารถสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มาก

จ. จากการติดตามประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปแล้วเป็นเวลา 2 เดือน มีครูที่นำกิจกรรมการเรียนการสอนจากชุดฝึกอบรมไปใช้ตามเกณฑ์มีร้อยละ 68 ของจำนวนกิจกรรมทั้งหมด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะช่วงเวลาที่ครูกลับไปทำงานน้อยเกินไป การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในการฝึกอบรมต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงควรวางมาตรการของการติดตามประเมินผลว่าครูได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนไปมากน้อยเพียงใด โดยคำนึงถึงระยะเวลาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4) ประสิทธิภาพการฝึกอบรมในภาคกลาง ปรากฏว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความพอใจต่อการฝึกอบรมตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านความเชื่อในหลักการของโครงการตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ตามเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่ เพียงแต่คะแนนร้อยละที่เพิ่มขึ้นไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 15 ผู้เข้ารับการอบรมได้คะแนนกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งมีผู้ที่ได้คะแนนกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นเกิน

ร้อยละ 50 ยิ่งไปกว่านั้นผลการติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนพบว่า ครูได้นำความรู้ไปใช้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้กล่าวได้ว่าผลการฝึกอบรมในภาคกลางยังเกิดประสิทธิผลทั้งในด้านความรู้ ความเชื่อ ความพึงพอใจ และการเปลี่ยนพฤติกรรมครบถ้วน แม้ในด้านความรู้ยังไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 15 ก็ตาม ซึ่งแสดงว่าการฝึกอบรมนำร่องในภาคกลางประสบผลสำเร็จขั้นต้นเป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสิทธิภาพของการฝึกอบรมผนวกกับคุณลักษณะที่กระตือรือร้นของครูผู้เข้าอบรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูหนุ่มสาว มีพื้นความรู้ดี อีกทั้งสถานที่ฝึกอบรมสะดวกสบาย อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องทางที่จะเพิ่มประสิทธิผลของการฝึกอบรมได้ ผู้ประเมินจึงใคร่เสนอแนะดังนี้

ก. การเลือกสถานที่สำหรับจัดการฝึกอบรมควรเลือกสถานที่ที่สามารถถ่านวยความสะดวกในการจัดการฝึกอบรมและอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่พักของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือมีความสะดวกในการเดินทาง เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ทันตามกำหนดเวลา ซึ่งจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมครบตามกระบวนการฝึกอบรม ถ้าสถานที่จัดการฝึกอบรมอยู่ไกลจากที่พักของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอาจขยายเวลาการมาเข้ารับการฝึกอบรมให้เหมาะสม

ข. ควรปรับปรุงสื่อบางอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรมโดยเฉพาะเทปโทรทัศน์และสไลด์ ควรผลิตเทปโทรทัศน์และสไลด์ที่เป็นสื่อจริง

ตามที่กำหนดไว้ในแผนเพื่อนำไปใช้ในการฝึกอบรม สำหรับแผนในสรุปรูปทเรื่องจำนวน 20 เล่ม ควรปรับปรุงโดยสี่ที่เขียนควรเป็นสีเข้ม เช่น สีดำ สีน้ำเงิน แบบตัวอักษรที่เขียนควรเป็นแบบที่สามารถอ่านในระยะไกลได้ชัดเจน

ค. การฝึกอบรมที่มีการเขียนรายงานการเดินทางเพื่อเบิกค่าเบี้ยเลี้ยงตามระเบียบการเบิกจ่ายเงินของกระทรวงการคลัง ควรจัดเวลาสำหรับการเขียนรายงานหรือใช้เวลาช่วงระหว่างพักการฝึกอบรม และการชี้แจงการเขียนรายงาน เจ้าหน้าที่การเงินควรเขียนรายงานที่เป็นตัวอย่างหลาย ๆ ชุดปิดไว้บริเวณที่ฝึกอบรม เพื่อเป็นแบบให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเขียนรายงาน เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และลดปัญหาการเขียนรายงานการเดินทางเพื่อเบิกจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงไม่ให้เกิดการผิดพลาด

ง. ควรติดตามผลการปฏิบัติงานของครูหลังจากผ่านการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นให้ครูเกิดกำลังใจในการปฏิบัติงานและนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

จ. ผู้มีหน้าที่ในด้านการจัดการฝึกอบรม ถ้าจะจัดการฝึกอบรมที่คล้ายกับการฝึกอบรมในครั้งนี้อาจศึกษารูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมและการเตรียมการฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เพราะการฝึกอบรมตามโครงการดังกล่าวมีกระบวนการ

พัฒนาหลักสูตรและการจัดเตรียมการฝึกอบรมที่มีกระบวนการครบตามระบบการฝึกอบรมที่เป็นสากล ซึ่งมีความเหมาะสมในการดำเนินการฝึกอบรมอย่างยิ่ง

ฉ. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ควรจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ครูได้ร่วมมือปรึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนและแก้ไขการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ

เมื่อปรับปรุงตามที่เสนอแนะดังกล่าวแล้วก็สมควรนำกระบวนการฝึกอบรมไปปฏิบัติจริงได้

5) ประสิทธิผลการฝึกอบรมในภาคตะวันออก ซึ่งปรากฏว่า ผู้เข้ารับการอบรมพอใจในการฝึกอบรมตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีความเชื่อตามหลักการของโครงการตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ตามเกณฑ์ส่วนใหญ่ เพียงแต่คะแนนร้อยละที่เพิ่มขึ้นยังไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 15 ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นไปตามเกณฑ์ ยิ่งไปกว่านั้นครูทั้ง 12 คน ที่ติดตามผลพบว่าได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ตามเกณฑ์ร้อยละ 80 ของกิจกรรมการเรียนการสอน ประสิทธิภาพของการฝึกอบรมในภาคตะวันออก เป็นไปเช่นเดียวกับการฝึกอบรมในภาคกลาง ทั้งนี้อาจมีปัจจัยเรื่องลักษณะของกลุ่มครู ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นครูที่มีประสบการณ์สถานที่ฝึกอบรมดีมาก ยิ่งไปกว่านั้นผลการสอบนักเรียน ๖.๖ ทั่วประเทศปรากฏว่า จังหวัด

ชลบุรี เป็นอันดับ 3 ของประเทศ ทำให้ผู้บริหารการศึกษาของจังหวัดทุกระดับมีกำลังใจเป็นพิเศษ อันอาจเป็นปัจจัยเสริมให้การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพอยู่แล้ว เพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ดี ยังมีแนวทางที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกอบรมได้ชัด ผู้ประเมินจึงใคร่เสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

ก. ผู้เชี่ยวชาญโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ควรจะได้พิจารณาถึงการคัดเลือกคณะปฏิบัติงาน ให้มีทักษะในการพูดและการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม เพราะผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางคนพูดไม่ชัดเจน และไม่เรียกความสนใจผู้เข้ารับการฝึกอบรม และการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมเข้มให้คณะปฏิบัติงาน ควรจะเน้นทางด้านทักษะในการพูด และการจัดกิจกรรมให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินการฝึกอบรม

ข. ในการจัดฝึกอบรมที่จะจัดให้มีขึ้นต่อไป ในปี พ.ศ. 2529 นั้น ผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมในระดับอำเภอที่จะจัดฝึกอบรมครูในฐานะกลุ่มโรงเรียนต่อไปนี้ ควรจะได้พิจารณาถึงสิ่งเหล่านี้คือ

- เวลาในการจัดฝึกอบรม ควรจะขยายเวลาในการฝึกอบรมให้มากขึ้น โดยช่วงที่ 1 ควรขยายเป็น 4-5 วัน และช่วงที่ 2 ควรเพิ่มเป็น 3-4 สัปดาห์ จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเวลาศึกษาชุดฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติอย่างพอเพียง

- สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดฝึกอบรมควรจะจัดหาเทปโทรทัศน์ สไลด์และแผ่นใส ให้พอเพียงและมีคุณภาพ จะช่วยให้การฝึกอบรมดำเนินไปโดยราบรื่น และเกิดผลดีต่อการฝึกอบรม

- การจัดกิจกรรมสลับ ผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรจะจัดกิจกรรมนันทนาการสลับกับกิจกรรมวิชาการให้มากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความเครียด

6) ประสิทธิผลการฝึกอบรมนาร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมนาร่องตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาการด้านความเชื่อในหลักการของโครงการตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ตามเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่ เพียงแต่คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 15 ในกรณีคะแนนกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่าหลังจากการฝึกอบรม 2 เดือน ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนกิจกรรมการเรียนการสอนลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการติดตามผลกลุ่มตัวอย่างครูจำนวน 12 คน ปรากฏว่าครูเหล่านี้ได้นำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยสรุปการฝึกอบรมนาร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบประสิทธิผลเบื้องต้นในการฝึกอบรม เฉพาะความพึงพอใจ ความเชื่อและบางส่วนของการเรียนรู้ยังไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนของครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้เข้ารับการอบรมไม่

คุ้นเคยกับวิธีอบรมแบบนี้ อีกทั้งสถานที่ฝึกอบรมไม่เอื้ออำนวย สื่อเสริมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และจากการสังเกตพบว่า มีครูที่ขาดความกระตือรือร้น และคิดว่าสอนแบบนี้ดีที่สุดแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์เช่นนี้ต้องการนิเทศก์ภายในและการนิเทศก์ภายนอก เพื่อช่วยเหลือแนะนำครูที่มีความเชื่อเช่นนี้เป็นอย่างมาก สำหรับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการฝึกอบรมในภาคตะวันตกมีดังนี้

ก. ในการฝึกอบรมครั้งต่อไปควรมีการดำเนินงานเช่นเดียวกับการฝึกอบรมนำร่องครั้งนี้ ในเรื่องกระบวนการจัดเตรียมการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เทคนิคการจัดกิจกรรมสอดแทรกระหว่างฝึกอบรม รวมทั้งความตั้งใจจริงและความมีมนุษยสัมพันธ์อันดีของผู้ดำเนินการฝึกอบรม

ข. สิ่งที่ต้องปรับปรุงสำหรับการฝึกอบรมครั้งต่อไป ได้แก่ ความพอเพียงและคุณภาพของสื่อเสริม ความมีประสิทธิภาพของเครื่องฉายและระบบเสียง สถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรม และควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรมครั้งที่ 2 เป็น 3 สัปดาห์

ค. การฝึกอบรมครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นการฝึกปฏิบัติที่โรงเรียนนั้น ควรมีการนิเทศภายในทุกวัน และมีการนิเทศภายนอกควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการปฏิบัติมากที่สุด

ง. ภายหลังจากฝึกอบรม ควรมีการนิเทศติดตามผลเป็นช่วง ๆ ทุก ๆ 3 เดือนอย่างจริงจัง เพื่อกระตุ้นครูในการนำความรู้มาใช้ให้เต็มที่ รวมทั้งการใช้สื่อการสอนด้วย เพื่อเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการพิจารณาความดีความชอบ

จ. ในการประเมินครั้งต่อไป ควรมีการติดตามประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานหลังการฝึกอบรมไปแล้วเป็นเวลา 6 เดือน หรือ 1 ปี ทั้งนี้ควรรวมถึงการสังเกตพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูในด้านการสอดแทรกคุณธรรมด้วย

7) ประสิทธิภาพการฝึกอบรมนำร่องในภาคใต้ ผลการประเมินปรากฏว่า ผู้เข้ารับการอบรมพึงพอใจการฝึกอบรมต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการความเชื่อในหลักการของโครงการตามเกณฑ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ตามเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่ เพียงแต่คะแนนร้อยละเพิ่มขึ้นไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 15 กล่าวคือ เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 7.30 ซึ่งต่ำสุดในทุกจุดฝึกอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน แต่จากการติดตามผลครู 12 คนพบว่า ครูที่ได้นำความรู้ไปใช้ตามเกณฑ์มีจำนวน 8 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 66.67 ซึ่งไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นปัญหา เพราะกลุ่มตัวอย่างเล็กจนเกินไป จึงทำให้ผลการทดสอบยากที่จะมีนัยสำคัญโดยสรุปแล้วการฝึกอบรมนำร่องในภาคใต้

ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นจุดฝึกอบรมเดียวที่ความพึงพอใจในการฝึกอบรมไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานที่ฝึกอบรมไม่เหมาะสม ทั้งด้านกายภาพ และความปลอดภัย จึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมไม่มีสมาธิในการอบรมเท่าที่ควร อีกทั้งไม่คุ้นเคยกับวิธีการอบรมเช่นนี้ จึงทำให้ผลการฝึกอบรมยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการใช้สื่อไม่สะดวก ไม่มีเครื่องฉายสไลด์ระบบชิงโครโนส จากการศึกษาภาคสนาม พบว่าครูต้องปฏิบัติหลายโครงการ ทุกโครงการเป็นโครงการเร่งด่วน ครูหลายคนยอมรับว่าตนเองมีภาระหน้าที่มากเกินไป ซึ่งทำให้เหนื่อยล้า และต้องการคำแนะนำช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์อำเภอ มากกว่าการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน ยิ่งไปกว่านั้น พบว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอำเภอสะบ้าย้อย อยู่อันดับสุดท้ายของจังหวัดสงขลา ครูที่อำเภอสะบ้าย้อย จึงต้องทำงานหนักมาก ปัญหาที่สำคัญของครูในอำเภอนี้ก็คือ ครูย้ายออกจากกลุ่มโรงเรียน ครูส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาจากที่อื่น โรงเรียนอยู่ไกลจากตัวเมือง ผู้บริหารก็เพิ่งย้ายมาจากที่อื่น ไม่ได้เข้ารับการอบรมโครงการนี้ จึงมิได้กระตุ้นครูให้ตื่นตัวทำงานด้วยสภาพบริบทดังกล่าว ทำให้การฝึกอบรมยังไม่ได้ประสิทธิผลสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามยังมีช่องทางปรับปรุงให้เกิดประสิทธิผลของการฝึกอบรมได้ดังต่อไปนี้

ก. ในการจัดฝึกอบรมครูประถมศึกษาในภาคใต้ ต่อไปควรจัดหาสถานที่ที่สะดวก

สบายเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมการฝึกอบรมตามโครงการ

ข. ควรเพิ่มเวลาในการฝึกอบรมให้มากขึ้น โดยเพิ่มช่วงที่ 1 จากเดิม 3 วัน ควรเพิ่มเป็น 4-5 วัน ช่วงที่ 2 เดิม 2 สัปดาห์ ควรเพิ่มเป็น 4-5 สัปดาห์ ช่วงที่ 3 ควรเพิ่มเป็น 3 วัน นอกจากนี้ช่วงที่ 2 ควรมีการออกนิเทศติดตามผลในขณะฝึกปฏิบัติที่โรงเรียนด้วย และไม่ควรถูกจัดการฝึกอบรมในวันเสาร์อาทิตย์

ค. หลังจากฝึกอบรมนำร่องเสร็จสิ้นไปแล้ว ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนขาดความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ต้องการคำแนะนำจากศึกษานิเทศก์อำเภอมากกว่านิเทศจากผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ควรประสานงานในการออกนิเทศติดตามผลโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู ประถมศึกษาให้ทั่วถึงทุกโรงเรียน และควรบรรจุไว้ในแผนการปฏิบัติงานตลอดทั้งปี

ง. ควรมีการติดตามผลการนำความรู้ที่ได้จากโครงการนี้ไปใช้หลังจากการฝึกอบรมผ่านไปแล้ว โดยควรแบ่งการติดตามเป็นช่วงระยะเวลา 6 เดือน/1 ปี นอกจากนี้ควรศึกษาพฤติกรรมของครูที่เข้ารับการอบรมในการนำคุณธรรมไปปฏิบัติงาน

จ. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรพิจารณาปัญหาที่จะเกิดจากการใช้สื่อเดิม เพราะสไลด์ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ผลิตขึ้นมาเน้นใช้การอัดเสียงระบบซิงโครไนซ์ (Synchronize) เมื่อส่งไปให้กับจังหวัดต่าง ๆ อาจเกิดปัญหาในการใช้ เพราะบางจังหวัด ไม่มีเครื่องฉายที่ใช้กับระบบนี้

โดยสรุป ผลการประเมินแสดงว่าโครงการอบรมนำร่องตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่เป็นมาตรฐาน เป็นแบบอย่างได้อย่างดี มีการเตรียมการฝึกอบรมนำร่องอย่างดี โดยเฉพาะการเตรียมสื่อหลักในการฝึกอบรม อย่างไรก็ตาม ยังมีส่วนที่ต้องปรับปรุงในกระบวนการฝึกอบรม ดังจะเห็นจากประสิทธิผลของการฝึกอบรมนำร่องบรรลุผลบางส่วนเท่านั้น ถ้ามีการปรับปรุงการบริหารโครงการใน

ส่วนสนับสนุนการฝึกอบรมตามที่เสนอแนะไว้แล้ว มีการเตรียมสื่อให้พร้อมทั้งปริมาณ และคุณภาพ ทั้งสื่อหลักและสื่อเสริม มีการเตรียมผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัดให้พอเพียงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ขยายระยะเวลาในช่วงที่ 2 และ 3 (ถ้าเป็นไปได้) ปรับกระบวนการฝึกอบรมตามข้อเสนอแนะ อีกทั้งสร้างระบบการนิเทศภายในจังหวัด ภายในอำเภอ และภายในโรงเรียนให้เข้มแข็งสอดคล้องกัน มีการประเมินและติดตามผลเป็นระยะอย่างจริงจัง ตลอดจนการบูรณาการการสอนกับการวิจัยในห้องเรียนเพื่อความก้าวหน้าของครูแล้ว ผู้ประเมินเชื่อมั่นเหลือเกินว่าโครงการนี้ เมื่อนำไปปฏิบัติจริงจะบังเกิดประสิทธิผลสมบูรณ์ได้

การประเมินผลทางการศึกษา นอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย : ในทัศนะนักประเมินผลฝรั่ง

อุ้นตา นพคุณ

นายเดวิด เจ. อเล็กซานเดอร์ (David J. Alexander) แห่งคณะศึกษาศาสตร์ Edinburgh University ได้เสนอรายงานเรื่อง “Issues in Evaluating Non-Formal Education in Thailand : The Significance of More Qualitative Approaches” ณ การประชุมครั้งที่ 21 ของสมาคมการศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษาระหว่างประเทศ แห่งประเทศอังกฤษ (British Comparative and International Education Society) ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2529 รายงานของท่านรวบรวมขึ้นจากประสบการณ์ในการจัดการประชุมปฏิบัติการร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่วิทยาลัยครูสุรินทร์ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม 2529 เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ในเรื่อง การประเมินผลทางการศึกษา นอกระบบโรงเรียน

ถึงแม้ว่า รายงานของท่านจะเป็นประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องการศึกษา นอกระบบโรงเรียนในประเทศไทยที่ท่านได้พบได้เห็น ได้ข้อมูล และเข้าไปมีส่วนร่วมในระยะเวลาอันสั้น และเฉพาะบางมิติของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในไทย แต่มีอยู่หลายประเด็นที่ท่านได้หยิบยกขึ้นมาและนำเสนอสำหรับวงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะ

เป็นเรื่องที่บุคลากรของทุกหน่วยงานตระหนักกันดี แต่ยังไม่สามารถจะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ การประเมินผลการศึกษา นอกระบบโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูง เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผนงานการจัดงบประมาณและการพัฒนาโปรแกรม รายงานของท่านแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1-3 : เป็นการปูพื้นเรื่องให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะที่เป็นฝรั่งได้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพความยากจน และรายได้ของประชากรไทยในเขตชนบท และแผนพัฒนาของรัฐบาลที่จะขจัดความยากจน นายอเล็กแซนเดอร์ได้กล่าวถึงแนวโน้มของการพัฒนาที่ไม่สมดุลเลยเขตชนบท และมุ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากกว่าทางสังคม ในตอนที่ 2 ท่านได้บรรยายความเป็นมาบทบาทหน้าที่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่อง การจัดโปรแกรม การประสานการปฏิบัติงานและได้อธิบายถึงโครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาคของกรมฯ ในการให้บริการแก่ประชาชนในการปฏิบัติงาน เรื่องการจัดโครงการที่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้านโดยการประเมินความต้องการ (need assessment) นั้น ปัญหาที่สำคัญ คือ ถึงแม้ว่าหน่วยงานระดับจังหวัดคือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดได้ทำการประเมินความต้องการของประชาชนในท้องที่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ และเป็นข้อมูลจากชาวบ้านโดยตรง แต่เวลาจัดทำโครงการศูนย์ฯ จะยึดข้อมูลที่ได้จากคณะกรรมการท้องถิ่นมากกว่า เช่น คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านนิยมพิจารณาถึงเรื่องความพร้อมและศักยภาพของผู้จัดมากกว่าความต้องการของประชาชน หรืออีกนัยหนึ่งให้ความสำคัญอุปทาน (supply) มากกว่าอุปสงค์ (demand) ในเรื่องการเสนอรายงานหรือการประเมินผลก็มีส่วนมากมีลักษณะเป็นการประเมินผลเชิงปริมาณ (quantitative) เพราะสามารถรวบรวมข้อมูลได้ง่ายรวดเร็วและ

เขียนรายงานได้ง่ายกว่าวิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative) เป็นเหตุให้ข้อมูลขาดความละเอียด ความชัดเจนในบางเรื่อง ส่งผลในทางลบต่อการวางแผนงานการจัดงบประมาณและได้โครงการที่ไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เป็นการทำให้แผนพัฒนาของรัฐบาลไม่บรรลุเป้าหมาย จากปัญหาอันเกิดขึ้นในการประเมินผลและส่งผลกระทบถึงการพัฒนาศึกษานอกระบบโรงเรียนไทย ในตอนที่ 3 ผู้เขียนจึงยกปัญหาการประเมินผลดังกล่าวว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดการประชุมปฏิบัติการเรื่องการประเมินผลทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนขึ้นที่วิทยาลัยครูสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และประสบการณ์ในการนำวิธีการประเมินผลเชิงคุณภาพไปใช้ในโอกาสที่สมควรหรือนำไปใช้ควบคู่อย่างสอดคล้องเกื้อกูลกับการประเมินผลเชิงปริมาณ เพื่อช่วยให้การวางแผนงานการกำหนดนโยบาย การจัดงบประมาณและการจัดโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด

ตอนที่ 4 เป็นการกล่าวถึงขอบเขตทางทฤษฎีของการประชุมปฏิบัติการ วิธีการและกระบวนการฝึกอบรม การฝึกอบรมได้ใช้วิธีการฝึกอบรมแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ให้ความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วม (participatory and open approach) โดยมีโครงสร้างหรือระบบที่ยืดหยุ่นได้ 5 ขั้นตอนตามแนวความคิดและทฤษฎีทางการศึกษา

ผู้ใหญ่คือ ก) ทั้งผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรต่างมีประสบการณ์และความรู้ที่จะเป็นประโยชน์และเกื้อกูลการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ข) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางความไว้วางใจและความเคารพซึ่งกันและกัน ค) การทำความเข้าใจว่า ในกลุ่มผู้ใหญ่ที่มาจากหลายวัฒนธรรม นักประเมินผลเชิงคุณภาพที่ดีจะต้องเข้าใจความนึกคิด และสังคมที่แตกต่างไปจากตนได้ ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้ จะได้รับการส่งเสริมตลอดกระบวนการฝึกอบรม ขั้นตอนการฝึกอบรมแบ่งออกดังนี้คือ :

ขั้นตอนที่ 1 : ชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุมปฏิบัติการ ; วิธีปฏิบัติงาน บริบทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไทย ปฐมนิเทศการประเมินผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การแบ่งกลุ่มเพื่อเตรียมการออกภาคสนาม รวบรวมข้อมูลในหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 2 : วิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบัน เกี่ยวกับการประเมินผลทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในไทย ; การวางแผนเพื่อออกภาคสนามและรวบรวมข้อมูลและเสนอรายงาน วิจัยผลงานกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 : การพัฒนา ปฏิบัติ วิเคราะห์วิธีการและทักษะของการประเมินผลเชิงคุณภาพ ; ให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการและทักษะการวางแผนเพื่อไปหมู่บ้านครั้งที่ 2

ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ และรายงานแบบวิธีการเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 4 : การพัฒนาทักษะและความรู้วิธีการเชิงคุณภาพ ; วิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาและวิธีการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม อุปสงค์ที่พบ และการเสนอแนะเพื่อการฝึกอบรมในครั้งต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 : การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประเมินผลเชิงคุณภาพกับการฝึกอบรม ; นำความรู้วิธีการและทักษะไปใช้ในการประเมินผลการประชุมปฏิบัติการครั้งนี้

ตอนที่ 5 นายอเล็กแซนเดอร์ได้บรรยายถึงการเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้าน ทั้ง 2 ครั้งของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การออกภาคสนามครั้งที่หนึ่งเพราะข้อจำกัดเรื่องเวลา กลุ่มจึงขาดการวางแผนงานที่ดี วัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่มในการไปรวบรวมข้อมูลกว้างและไม่เจาะจง และกลุ่มให้ความสนใจน้อยมากในการคัดเลือกวิธีการที่จะรวบรวมข้อมูล รายงานที่แต่ละกลุ่มเสนอ ผู้เขียนบอกว่า ขาดการตรวจสอบข้อมูลและไม่มีการเสนอความคิดเห็นความต้องการของชาวบ้าน รายงานเหมือนการเขียนรายงานการประชุมคณะกรรมการของหน่วยราชการ ให้ความสำคัญเหนือมากกว่าวิธีการ และไม่ค่อยมีการอภิปรายผลหรือตีความข้อค้นพบ

จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเพิ่มความรู้และทักษะในการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแบบคุณภาพ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้กลับไปในหมู่บ้านเพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นครั้งที่ 2 ในครั้งนี้ กลุ่มได้แบ่งหน้าที่ออกเป็น

(ก) การวางแผนงาน ตั้งวัตถุประสงค์ เน้นปัญหาต่าง ๆ

(ข) เลือกระเบียบวิธีการต่าง ๆ

(ค) รวบรวมและจำแนกข้อมูล ทดสอบตรวจสอบข้อมูล

(ง) วิเคราะห์และอภิปรายผล

(จ) เสนอรายงานและบอกประโยชน์ที่จะได้รับ

ในการลงหมู่บ้านครั้งนี้ ที่ประชุมวางแผนการลงสนามว่าจะให้ความสำคัญเรื่องการรวบรวมข้อมูล โดยการให้ข้อมูลที่นำมาสามารถแสดงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้เองอย่างชัดเจนที่สุด ดังนั้น กลุ่มต่าง ๆ จึงนัดพบกันในระหว่างเก็บข้อมูลเพื่อทดสอบ ตรวจสอบ และบันทึกข้อมูลทันที นอกจากนี้แล้วก็ได้มีการจำแนกข้อมูลเพื่อศึกษาคูณวโน้มความหมายหรือประเด็นต่าง ๆ สามกลุ่มเลือกหมู่บ้านใหม่ แต่อีกกลุ่มหนึ่งย้อนกลับไปหมู่บ้านเดิม ถึงแม้ว่ากลุ่มจะวางแผนงานและใช้ระเบียบวิธีการดีกว่าครั้งแรก แต่วัตถุประสงค์ของกลุ่มยังกว้างเกินไปที่จะปฏิบัติงานได้ เช่น กลุ่มหนึ่งประเมินผลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อีกกลุ่มหนึ่งจะศึกษาผลกระทบของกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ความสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ความ

สำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับแม่บ้านที่ออกจากโรงเรียนก่อนกำหนด และการไม่เข้ามามีส่วนในกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตามในการลงหมู่บ้านครั้งนี้ได้มีการตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างและให้ความสนใจในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 6 เป็นการประเมินผลการประชุม โดยที่วิทยากรให้สมาชิกการประชุมตอบเป็นรายบุคคลและตอบเป็นกลุ่ม คำตอบที่เป็นรายบุคคลนั้น บางส่วนก็แตกต่างกันไปจากการตอบของกลุ่ม แต่ในบางเรื่องก็มีส่วนที่สอดคล้องกัน กลุ่มมีทัศนะว่า มีความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องของความสำคัญและวัตถุประสงค์ที่จะต้องตรวจสอบและทดสอบข้อมูลหลาย ๆ ด้าน กับนักประเมินผลด้วยกัน โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปแต่ศึกษาเรื่องเดียวกัน นอกจากนี้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ทั้งวิธีการเชิงคุณภาพและปริมาณในการรวบรวมข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ กลุ่มเข้าใจความสำคัญและความจำเป็นที่การประเมินผลเชิงคุณภาพจะต้องรับบันทึกข้อสังเกต ข้อมูลทันที เพื่อไม่ให้ความหมายและบริบทในขณะนั้นเปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพไป

กลุ่มมีความเห็นว่า ต้องการความรู้ ความเข้าใจในด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผล และรูปแบบต่าง ๆ มากกว่าที่ได้รับ โดยให้การประชุมปฏิบัติการณ์มีขั้นตอนและโครงสร้างมากกว่าที่เป็นอยู่ ถึงแม้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะเข้าใจและเห็นคุณค่าของการจัดการ

ฝึกอบรมแบบยืดหยุ่นไม่ค่อยมีระบบ แต่กลุ่มมีความคิดเห็นว่า ใช้วิธีการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกมากเกินไป เช่น ควรมีโครงสร้างให้หรือกำหนดหัวข้อในการเขียนรายงาน

ในการตอบข้อสงสัยกลุ่ม คณะวิทยาการ ได้ให้คำอธิบายแก่กลุ่มว่า ที่จริงแล้วหลายคนคิดว่า ควรจะมีการให้ความรู้พื้นฐานในทางทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลเชิงคุณภาพในเรื่องประวัติความเป็นมา สังคมวิทยา ปรัชญา และความรู้การวิเคราะห์สังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสังคมต่างๆ และความรู้ทางมานุษยวิทยา แต่ในที่สุดคณะวิทยาการเห็นว่า การให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และใช้ความรู้เดิมของผู้เข้าร่วมการประชุมจะเป็นวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมมากกว่า เพราะจะได้เรียนรู้ทฤษฎีจากภาคปฏิบัติ การที่ผู้เข้าร่วมประชุมมีความต้องการในเรื่องของทฤษฎี น่าจะเชื่อได้ว่า เท่ากับเป็นการยอมรับว่า ในการประเมินผลใดๆก็ตาม วิธีการอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับค่านิยมและการกระทำของมนุษย์มีความสำคัญยิ่งไปกว่าการเลือกวิธีการและเทคนิคในการรวบรวมข้อมูล ดังนั้น “สิ่งที่สำคัญและต้องย้ำเสมอคือ ความสำคัญของนักประเมินผลในการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ เพราะในการนำวิธีการเชิงคุณภาพไปใช้ ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาย่อมมีความสำคัญมากกว่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเพราะการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปศึกษาและทำความเข้าใจกับมนุษย์ผู้ซึ่งเป็นสิ่งที่มีชีวิตมีความนึกคิด มีเจตนาารมณ์ในการดำเนินและ

กำหนดชีวิตของตนเองนั้น โดยเข้าใจว่า มนุษย์เป็นวัตถุที่ปราศจากชีวิตและความนึกคิดเป็นการกระทำที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ที่สุด การประเมินผลเชิงคุณภาพไม่เพียงแต่ถามว่า “ทำไม” และ “อย่างไร” แต่จะต้องถามว่า “ทำไม” การประเมินผลเชิงคุณภาพนั้น นักประเมินผลไม่ใช่เครื่องมือของการวิจัย แต่เป็นศูนย์กลางของการวิจัย เพราะเป็นผู้ที่ให้ชีวิตแก่ข้อมูลที่รวบรวมได้ และจะไม่ทำให้เกิดความลำเอียง เพราะการวิจัยเชิงปริมาณก็มีอยู่เช่นเดียวกัน ดังนั้น นักประเมินผลเชิงคุณภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างมากในเรื่องทฤษฎี แนวความคิดในศาสตร์ของตน และต้องประกอบด้วยระเบียบวินัย มีจรรยาบรรณความเชื่อถือได้และความถ่อมตัวในอาชีพตนอย่างมาก เพราะถ้าหากงานของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะบรรลุเป้าหมายได้คือ การตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้ยากไร้ ประชาชนควรได้รับบริการจากนักประเมินผลที่มีวิญญูณของนักประเมินผลที่ครบบริบูรณ์เท่านั้น”

ขั้นตอนที่ 7 นายอเล็กแซนเดอร์ ได้กล่าวสรุปและพูดถึงปัญหาว่า สำหรับประเทศไทยเจ้าหน้าที่ของทั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญและมีความรู้ที่ดีในทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติการเกี่ยวกับลักษณะการประเมินผลด้วยวิธีการแบบคุณภาพ แต่ยังไม่ได้จัดโปรแกรมประเมินผลทั่วประเทศที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่องในท้องที่ต่าง ๆ ทั้งนี้ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่า “การประเมินผลทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนขาดบุคลากร

ที่มีความรู้และทักษะ แต่ปัญหาของประเทศ ไทยอยู่ที่หนึ่ง เรื่องของความเชื่อถือในการ ประเมินผลเชิงคุณภาพว่า มีความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นเพียงใด” ถ้าหากจะเปรียบเทียบกับ การประเมินผลเชิงปริมาณ อีกประการหนึ่ง คือ เรื่องของค่าใช้จ่ายและเวลาที่จะต้องใช้ในการ ประเมินผลเชิงคุณภาพทำให้เป็นอุปสรรค เมื่อเลือกวิธีนี้

นายอเล็กแซนเดอร์ ได้เสนอประเด็นให้ พิจารณาว่า ในทัศนะของท่านการประเมินผล เชิงคุณภาพและการวิจัยมีความสำคัญ ไม่ เพียงแต่ในเรื่องการรวบรวมข้อมูล เพื่อเข้าใจ ปรากฏการณ์ทางสังคมและตัวแปรที่เข้ามา สัมพันธ์กับปรากฏการณ์นั้น แต่วิธีการเชิง คุณภาพเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ ฝ่ายกำหนดนโยบาย และฝ่ายวางแผนได้ทบทวน วิธีการและปัญหาในการปฏิบัติงานด้วยสายตา ใหม่ ข้อค้นพบและวิธีการจะช่วยให้ทางเลือก และให้คำตอบซ้ำอีกหลายมิติเกี่ยวกับกระบวนการ และวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ผู้ที่มี ความรู้และเข้าใจในแนวความคิดและระเบียบ วิธีพื้นฐานของวิธีการเชิงคุณภาพ จะไม่ มองข้ามประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนา ที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในฐานะที่เป็น ผู้กระทำการมีความนึกคิดของตนเองมากกว่า เป็นหน่วยหนึ่งที่จะถูกรวบรวมเป็นข้อมูล แต่ การประเมินผลเชิงคุณภาพนั้น ถึงแม้ว่า จะ ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนที่ เป็นหน่วยการวิจัยก็ตาม นายอเล็กแซนเดอร์ ได้เตือนว่า “ระวังเรื่องค่านิยมและบริบทของ การเมือง” เพราะในหลายกรณีการที่ประชาชน

จะให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลที่เป็นความจริง และเชื่อถือได้ อันเป็นเจตนารมณ์ของการ วิจัยเชิงคุณภาพนั้น เขาจะต้องไว้ใจและเชื่อว่า ข้อมูลที่เขาให้แก่นักประเมินผลจะไม่ทำให้เขา ต้องมีปัญหาในภายหลัง ถ้าหากนักประเมินผล ผู้ใดไม่เข้าใจในสถานการณ์ทางการเมือง ของสังคมที่ตนกำลังรวบรวมข้อมูลอยู่ การให้ ข้อมูลบางประเภทอาจเป็นเรื่องความเป็นความ ตายของผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นนอกเหนือจากการมี ความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของสังคมที่นักประเมิน ผลจะเข้าไปปฏิบัติงานแล้ว การพิจารณา อย่างรอบคอบเกี่ยวกับระเบียบวิธีการที่จะ ใช้ในการประเมินผลทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียน จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับความ รับผิดชอบทางการเมืองของผู้ประเมินผลและ จรรยาบรรณของการเป็นนักวิชาการที่เชื่อถือ ได้

รายงานของนายอเล็กแซนเดอร์ ได้ชี้ ประเด็นและเรื่องที่เกี่ยวข้องการศึกษานอกระบบ โรงเรียน และนักประเมินผลไทยหลายท่าน ทราบกันดีอยู่และได้ถกเถียงกันตลอดมา แต่ ยังไม่สามารถแก้ไขหรือหาทางออกที่ดีกว่า ประเด็นเหล่านี้คือ

1. ประเด็นเรื่องการประเมินผล หรือ การประเมินความต้องการของชาวบ้านนั้น หน่วยงานทุกหน่วยที่จัดโปรแกรมทางการ ศึกษาอกระบบโรงเรียนจะต้องมีการวิจัย หรือศึกษาความต้องการของชาวบ้าน แต่ เป็นที่ทราบกันดีว่า โครงการต่าง ๆ นั้น ไม่ ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน ซึ่ง

ในรายงานกรมการศึกษาออกโรงเรียนให้เหตุผลว่าสืบเนื่องจากว่า ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนิยมจัดโครงการตามข้อมูลที่ได้จากคณะกรรมการท้องถิ่นชุดต่าง ๆ นั้น ประเด็นนี้คงเป็นเรื่องที่ป้องกันได้หลายแง่มุม ตามหลักการและแนวความคิดทางการพัฒนาหรือการศึกษานอกระบบ โรงเรียนรัฐบาล (โดยเฉพาะตามแผนพัฒนาประเทศที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบัน) จะให้ความสำคัญในเรื่องขององค์กรท้องถิ่นที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการประสานงานการพัฒนาของหน่วยงานต่าง ๆ เพราะถือว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่รู้ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และเพื่อให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมาย คณะกรรมการท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม (people's participation) ตั้งแต่ขั้นกำหนดความต้องการ ในภาคปฏิบัติปรากฏว่า ผู้นำท้องถิ่นจำนวนน้อยที่เข้าใจหลักการทำงานแบบการมีส่วนร่วมและการเป็นตัวแทนของประชาชน ยังมีผู้นำอีกจำนวนมากที่ยังคงยึดความคิดและวิธีปฏิบัติงานแบบเก่าอยู่ ถ้าหากการพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะก้าวหน้าต่อไป เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลควรจะมีกำลังใจและเชื่อในหลักการว่า ผู้นำท้องถิ่นที่รู้ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเป็นสิ่งที่ฝึกอบรมให้ประสบการณ์กันได้ และเป็นภารกิจที่สำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ถึงแม้ว่า นายอเล็กซานเดอร์ ไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะโดยตรงเกี่ยวกับประเด็นนี้ ใคร่เสนอว่าถ้าหากมีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นให้เข้าใจวิธีการประเมินผลเชิงคุณภาพ โดยใช้ปรัชญา

ของ participatory research แล้วข้อมูลของทั้งหน่วยงานและคณะกรรมการท้องถิ่นย่อมจะสอดคล้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การประเมินผลเชิงคุณภาพมีเป้าประสงค์อะไร มีวิธีการอย่างไรและจะส่งผลประโยชน์ต่อโครงการเพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านนั้น คงจะไม่เป็นเรื่องที่ยากเกินไปสำหรับผู้นำท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ชีวิตสูงจะเข้าใจได้

2. ตามทัศนะของนายอเล็กซานเดอร์ ที่เห็นว่า การประเมินผลเชิงคุณภาพเท่ากับเป็นการช่วยให้นักบริหารฝ่ายนโยบาย วางแผนและฝ่ายปฏิบัติการเกิดความคิดแง่บวกใหม่ ๆ และต้องทบทวนประเด็นต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนา อันจะต้องสนองความต้องการของประชาชนนั้น เป็นประเด็นที่ถูกต้อง แต่ไม่ได้ถูกหมดคือ อาจได้แย้งได้ว่า นายอเล็กซานเดอร์ ให้ความสำคัญวิธีการเชิงคุณภาพสูงมากเปรียบเสมือนยาวิเศษ เพราะอาจจะมึนนักประเมินผลหรือนักวิจัยที่มีพื้นความรู้ในด้านการวิจัยและประเมินผลแม่นยำมีวิจารณ์ญาณที่ดี มีความเข้าใจในเรื่องสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง ก็อาจจะมองมิติต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนาและการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างรอบคอบและตามสภาพความเป็นจริง

3. ประเด็นที่สำคัญมากที่สุด ที่น่าจะพิจารณาจากข้อเสนอแนะของผู้เขียนคือ การที่ท่านพยายามเสนอให้นักประเมินผลเลือกใช้วิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน นายอเล็กซานเดอร์ไม่ได้เสนอบทความในลักษณะที่โจมตีการประเมิน

ผลเชิงปริมาณเช่นนักวิชาการบางกลุ่ม แต่ท่านพยายามชี้ให้เห็นจุดอ่อนบางอย่างซึ่งทุกคนที่ปฏิบัติงานในภาคสนามทราบดีว่า การประเมินผลโดยเฉพาะกระบวนการของกิจกรรมมนุษย์นั้น วิธีเชิงปริมาณแต่วิธีเดียวยังไม่ให้คำตอบหลาย ๆ อย่างแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน แต่การใช้วิธีการเชิงคุณภาพก็มีจุดอ่อนหลาย ๆ อย่างเช่นกัน ซึ่งในสภาพการณ์ใดที่วิธีการแบบใดจะให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการประเมินผล ขึ้นอยู่กับนักประเมินผลผู้นั้น ที่จะมีประสบการณ์รู้จักเลือกเครื่องมือมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป การประเมินผลเชิงคุณภาพเป็นวิธีการในการเชื่อมโยงและอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ยากมาก และไม่ใช่ทุกคนจะมีความถนัดในด้านนี้ เพราะการสังเกตรับรู้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ปรากฏให้สัมพันธ์กับทฤษฎีและตัวแปรต่าง ๆ ในสภาพการณ์ของสังคมได้ สรุปและบรรยายออกมาเพื่อเป็นรายงานที่น่าเชื่อถือนั้น ต้องอาศัยนักประเมินผลที่มีทั้งความตรงและความเที่ยงในตัวเองสูง เพราะนักประเมินผลในกรณีนี้คือ เครื่องมือการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญที่สุด การเตรียมนักประเมินผลเช่นนี้อาจจะต้องอาศัยการฝึกอบรมที่เข้มข้น และใช้ระยะเวลาพอสมควร

บทความของนายอเล็กแซนเดอร์ได้ชี้ให้เห็นสภาพการณ์การประเมินผลทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้วิธีการเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งถ้าหากเราพิจารณาย้อนกลับไปประมาณ 7-8 ปี น่าจะกล่าวได้ว่าวิธีการเชิงคุณภาพได้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นในหมู่นักการศึกษาไทย เป็นที่ยอมรับและมีความเข้าใจในระเบียบวิธีการ แต่ก็ยังมีผู้นำไปใช้น้อยอยู่เพราะข้อจำกัดที่สำคัญข้อหนึ่งคือ นักประเมินผลจะต้องใช้เวลาอยู่ในท้องที่เป็นเดือน ไม่ใช่เข้าไปเก็บข้อมูลเพียง 2-3 วัน และกลับออกมาได้อย่างที่เคยทำอยู่

สำหรับวงการศึกษานอกระบบโรงเรียนไทยในปัจจุบัน ทุกหน่วยงานจะทำการสำรวจชุมชนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อพยายามประเมินความต้องการของประชาชนจากรายงานต่าง ๆ และการที่ทุกหมู่บ้านพยายามสำรวจ จปฐ. เพื่อขานรับนโยบายของรัฐบาลนั้น ปัญหาทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่น่าจะเป็นเรื่องว่า ไม่รู้ว่าชาวบ้านต้องการและมีปัญหาในเรื่องอะไร หรือปัญหาว่าไม่ได้รับการพัฒนาในเรื่องอะไร แต่ปัญหาที่น่าจะวิจัยและประเมินผล คือ โครงสร้าง กลไก และการบริหารทรัพยากรของหน่วยงานในการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะโครงสร้างและการจัดองค์กรที่สอดคล้องและสามารถรองรับเป้าประสงค์ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว

การสุ่มตัวอย่าง

สำหรับการวิจัยแบบสำรวจ

ชุดคู่มือการวิจัยทางสังคมศาสตร์

แนะนำหนังสือ

จักรกฤษณ์ สำราญใจ

ชื่อหนังสือ : การสุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย
แบบสำรวจ

ผู้แต่ง : ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว

ปีที่พิมพ์ : 2529

จำนวนหน้า : 160 หน้า

ราคา : 25 บาท

กลุ่มตัวอย่างนับว่ามีความสำคัญมากในการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพราะการสรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวกับประชากรที่สนใจจะศึกษานั้นจะต้องใช้หลักฐานข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นพื้นฐานในการสรุปอ้างอิง ดังนั้นตำราเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์แทบทุกเล่มจะอุทิศหน้ากระดาษส่วนหนึ่งเพื่ออธิบายถึงเทคนิคการสุ่มตัวอย่างไว้เสมอไม่มากก็น้อย แต่การกล่าวถึงการสุ่มตัวอย่างในตำราเหล่านี้มักจะกล่าวไว้อย่างสั้น ๆ เพียงให้หลักการกว้าง ๆ เสนอแนะเทคนิควิธีอย่างคร่าว ๆ พอเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนเท่านั้น ส่วนเนื้อหาสาระที่เป็นทฤษฎีพื้นฐานของการสุ่มตัวอย่างหรือตรรกะของการสุ่มตัวอย่าง มีตำราน้อยเล่มโดยเฉพาะที่เป็นภาษาไทยจะกล่าวถึงไว้อย่างละเอียดพอให้ผู้อ่านเข้าใจถึงหลักการพื้นฐานของการสุ่มตัวอย่างได้ ถ้าจะมีก็มักจะเป็นตำราว่าด้วยทฤษฎีของการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นเรื่องของสถิติศาสตร์ขั้นสูง เต็มไปด้วยสูตรและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์มากมาย ก่อให้เกิดความท้อแท้แก่นักวิจัยหรือผู้อ่านที่มีความรู้พื้นฐานทางสถิติค่อนข้างน้อย ที่จะทำความเข้าใจเพื่อจะสกัดเอาแนวคิดหลักการไปใช้ปฏิบัติงานในการดำเนินการวิจัยอยู่ไม่น้อย

หนังสือ *การสุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยแบบสำรวจ* ของ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว เป็นผลของความพยายามที่จะลดความยุ่งยากในการอธิบายถึงทฤษฎีเบื้องหลังของการสุ่มตัวอย่าง โดยการใช้ถ้อยคำภาษาที่ง่าย ๆ ยกตัวอย่างที่เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ชัดเจน สามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงหลักตรรกะของการสุ่มตัวอย่าง มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการสุ่มตัวอย่าง โดยไม่ต้องลำบากกับสูตรทางสถิติมากมายนัก เนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น 9 บท มีรายละเอียดและประเด็นที่น่าพิจารณาดังนี้

บทที่ 1 *บทนำ* กล่าวถึงคุณค่าของการศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง และชี้ให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างสามารถใช้ประมาณค่าของประชากรได้อย่างแม่นยำ ถ้านักวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างที่ถูกต้องเหมาะสม โดยยกตัวอย่างการหยั่งเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีในสหรัฐอเมริกามาประกอบการอธิบายอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน

บทที่ 2 *ตรรกะของการสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น* กล่าวถึงลักษณะของประชากรการวิจัยทางสังคมศาสตร์ว่ามักจะมีลักษณะเป็นวิวิธพันธุ์ (heterogeneity) กลุ่มตัวอย่างที่จะนำมาใช้ศึกษาจำเป็นจะต้องมีลักษณะเหมือนกับลักษณะของประชากรให้มากที่สุด และได้กล่าวถึงอคติที่อาจเกิดขึ้นในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะเป็นผลให้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาไม่มีลักษณะความเป็นตัวแทน (representativeness) ประชากรวิจัย และเสนอว่าการ

สุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็นจะช่วยจะช่วยให้ช่วยประกันได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนประชากรวิจัยได้อย่างไร

บทที่ 3 *แนวคิดของการสุ่มตัวอย่างและศัพท์ที่สำคัญ* ได้อธิบายถึงมโนทัศน์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างไว้อย่างกระชับรัดกุม ตรงไปตรงมา ยกเว้นมโนทัศน์เกี่ยวกับ “*ความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม*” และ “*ระดับความเชื่อมั่นและช่วงความเชื่อมั่น*” การอธิบายยังไม่ค่อยกระจ่างเท่าใดนัก ผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับสถิติอ้างอิงคงจะเข้าใจได้ยากสักเล็กน้อย

บทที่ 4 *ทฤษฎีการสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็นและการกระจายของการสุ่ม* กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการสุ่มโดยใช้ความน่าจะเป็น การกระจายของค่าสถิติของกลุ่มตัวอย่างสุ่ม (sampling distribution) และความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม ผู้เขียนได้ใช้วิธีการอธิบายโดยยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องของการกระจายค่าสถิติของกลุ่มตัวอย่างสุ่ม แต่การอธิบายเรื่องของความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม กับ ช่วงความเชื่อมั่นนั้นค่อนข้างจะเข้าใจยากอยู่พอสมควร

บทที่ 5 *ประชากรวิจัยและกรอบการสุ่มตัวอย่าง* ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันระหว่างประชากรวิจัย (population) และกรอบการสุ่มตัวอย่าง (sampling frame) และได้เน้นให้ตระหนักถึง

ความสำคัญของการจัดเตรียมกรอบการสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้สุ่มได้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะความเป็นตัวแทนของประชากรให้ได้มากที่สุด

บทที่ 6 ประเภทของการสุ่มตัวอย่าง กล่าวถึงการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็นแบบต่าง ๆ 4 แบบ คือ การสุ่มแบบธรรมดา (simple random sampling) การสุ่มแบบใช้ระบบ (systematic sampling) การสุ่มแบบใช้ช่วงชั้น (stratified random sampling) และการสุ่มแบบใช้กลุ่มบริเวณ (cluster sampling) ในแต่ละแบบได้อธิบายถึงหลักการเทคนิควิธีการสุ่มไว้ก่อนข้างละเอียดพอที่ผู้อ่านจะดำเนินการตามได้ ในตอนท้ายบทได้อภิปรายถึงโอกาสที่หน่วยข้อมูลจะถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการสุ่มแบบกลุ่มบริเวณไว้ด้วย ในบทนี้ผู้เขียนได้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการสุ่มแบบต่าง ๆ ไว้ก่อนข้างจะสมบูรณ์แล้ว แต่มีประเด็นที่ผู้เขียนน่าจะยกขึ้นมาเสนอให้ชัดเจนมากขึ้นก็คือ เงื่อนไขของการที่จะเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใดจะทำให้เนื้อหาของบทนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และยังเป็นแนวทางให้ผู้อ่านได้ตัดสินใจเลือกเทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์อีกด้วย

บทที่ 7 การสุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้สัดส่วนและแบบถ่วงน้ำหนัก บทนี้ได้กล่าวถึงกรณีที่หน่วยข้อมูลมีโอกาสที่จะถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างไม่เท่ากัน ผู้เขียนได้อธิบายถึงวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ได้สัดส่วนและวิธีการถ่วงน้ำหนักในการประมาณค่าพารามิเตอร์ แต่

การอธิบายในบทนี้ออกจะรวบรัดไม่ชัดเจนนัก การติดตามทำความเข้าใจจึงค่อนข้างจะยาก ต้องใช้ความพยายามมากกว่าบทอื่น ๆ อยู่มาก

บทที่ 8 การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น ได้อภิปรายถึงการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบใช้โควตา (quota sampling) การสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (accidental sampling) และวิธีสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowball sampling) ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายถึงมโนทัศน์ของการสุ่มตัวอย่างแต่ละแบบไว้อย่างง่าย ๆ มีตัวอย่างประกอบที่ชัดเจน

บทที่ 9 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เป็นบทที่มีสัญลักษณ์และสูตรสถิติมากกว่าบทอื่น ๆ อยู่บ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับรกไปด้วยสูตรเหมือนตำราสถิติ ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัย ปัจจัยที่จะเป็นตัวกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง การอธิบายในเรื่องเช่นนี้ย่อมจะหลีกเลี่ยงไม่กล่าวถึงทฤษฎีและสูตรทางสถิติได้ยาก มิฉะนั้นจะทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจเหตุผลของการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะนำไปใช้ได้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนก็พยายามที่จะอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างง่าย ๆ ที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่มโนทัศน์ทางสถิติอ้างอิงบางเรื่องก็ยากที่จะอธิบายให้เข้าใจง่าย ๆ ด้วยภาษาธรรมดา ๆ และในเนื้อที่อันจำกัดได้ การอธิบายเรื่องบางเรื่องในบทนี้จึงยังค่อนข้างจะคลุมเครืออยู่บ้าง เช่น เรื่องของทฤษฎีบท

ว่าด้วยการจำกัดเข้าสู่ส่วนกลาง (หน้า 131) การใช้สูตรหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (หน้า 138) ถ้าผู้อ่านไม่ได้มีพื้นฐานของสถิติอ้างอิงมาก่อนอย่างดีแล้ว คงจะอ่านเข้าใจได้ไม่ถนัดเลย นอกจากนั้นผู้เขียนยังใช้สัญลักษณ์ทางสถิติอย่างไม่ค่อยจะแน่นอนในความหมายนัก เช่น สัญลักษณ์ $S.E.(\bar{x})$ ในตอนแรกผู้เขียนใช้แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (standard error หรือ sampling error) โดยมีสูตร

$$S.E.(\bar{x}) = \sqrt{\frac{S^2}{n}}$$

แต่พอถึงหน้า 139 ผู้เขียนใช้สัญลักษณ์เดียวกัน แต่สูตรต่างกัน คือ

$$S.E.(\bar{x}) = 2 \frac{S}{\sqrt{n}}$$

นั่นคือ $S.E.(\bar{x})$ ในสูตรหลังจะเป็น 2 เท่าของ $S.E.(\bar{x})$ ในสูตรแรก ซึ่งความจริงแล้ว $2 \frac{S}{\sqrt{n}}$ นั้นไม่ใช่ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน แต่เป็นความแตกต่างระหว่างค่า $\bar{x}$ กับค่า μ ซึ่งมักจะเรียกกันว่าความคลาดเคลื่อน ตำราทางสถิติ

ทั่ว ๆ ไปมักจะใช้สัญลักษณ์ E จะหมายถึงความแตกต่างระหว่างค่าสถิติที่ใช้ประมาณค่ากับค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าที่ผู้วิจัยจะยอมให้เกิดขึ้นได้ นอกจากจะสับสนในเรื่องของการใช้สัญลักษณ์แล้ว ความผิดพลาดในการพิมพ์ทำให้การอ่านบทนี้เกิดความงุนงงได้มิใช่น้อย และวิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เสนอมานี้ในบทนี้ก็ดูเหมือนจะไม่ง่ายเท่าที่ควร

เนื้อหาสาระทั้งหมดของหนังสือเล่มนี้สามารถช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงหลักทฤษฎีพื้นฐานของการสุ่มตัวอย่างเป็นอย่างดี แต่ถ้าจะมองในแง่ของการจะใช้เป็น “คู่มือ” ในการปฏิบัติการวิจัยตามที่คุณเขียนตั้งใจอยากให้เป็นนั้น หนังสือเล่มนี้คงช่วยได้ไม่มาก เพราะการเสนอแนวทางขั้นตอนในการปฏิบัติการสุ่มตัวอย่างที่ผู้เขียนให้ไว้ยังไม่กระชับรัดกุม อย่างไรก็ตาม ผู้ที่สนใจในเรื่องนี้ก็น่าที่จะชวนขวายหามาไว้อ่านเป็นพื้นฐานที่จะศึกษาเรื่องนี้ต่ออย่างลึกซึ้งต่อไป

ข่าวสารนำรู้

วันดี จงคงคา

กรุงเทพมหานครวางแผนสร้างนักวิจัยการศึกษาประจำเขต

กรุงเทพมหานครได้แบ่งเขตการศึกษาออกเป็น 24 เขต โดยมุ่งหวังให้เขตทำหน้าที่เป็นศูนย์วิชาการทั้งในด้านการเรียนการสอนและการวิจัยทางการศึกษา เพื่อค้นคว้าพัฒนาวัตกรรมใหม่ในด้านการศึกษาที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง กรุงเทพมหานครได้จัดสรรงบประมาณในการอบรมครูประถมศึกษา ปีละ 30 คน เป็นระยะเวลา 5 ปีติดต่อกัน เพื่อให้ครูที่ผ่านการอบรมหลักสูตรระยะยาว (3 เดือน) ประจำเขตการศึกษาต่าง ๆ ในปีการศึกษา 2530 ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับกรุงเทพมหานครได้จัดการอบรมครูในหลักสูตร วิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา จำนวน 30 คน ซึ่งจะสำเร็จหลักสูตรในวันที่ 30 กรกฎาคม ศกนี้ นับว่าเป็นก้าวใหม่ของ กทม. ในการพัฒนาบุคลากรทางด้านการวิจัยศึกษาที่มีแผนงานระยะยาวและมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนมาก

การวิจัยเพื่อพัฒนาครูประถมศึกษาในด้านการวิจัยในชั้นเรียน

เพื่อให้ครูประถมศึกษามีความก้าวหน้าในวิทยาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าปรับปรุงการเรียนการสอนที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ เป็นประธานกรรมการ กรรมการประกอบด้วย

นักวิจัยจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมการฝึกหัดครู กองวิจัยการศึกษา และ สปช. ร่วมกันดำเนินการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการศึกษาวิจัยในภารกิจที่ตนรับผิดชอบ ขณะนี้คณะกรรมการได้ผลิตเอกสาร จำนวน 11 เล่ม และกำลังทดสอบหลักสูตรกับครูประถมศึกษา จำนวน 38 คน ซึ่งผลการศึกษาจะได้แนวทางในการพัฒนาครูประถมศึกษา โดยเฉพาะครูวิชาการกลุ่ม

โรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถในการวิจัย
ในชั้นเรียนได้ ซึ่งคาดว่า อานิสงส์สำคัญของ
โครงการนี้ก็คือ การช่วยยกคุณภาพของการ
เรียนการสอนในระดับประถมศึกษาได้อย่าง
ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผู้เชี่ยวชาญประจำภาควิชาวิจัยการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ภาค
วิชาวิจัยการศึกษา เชิญผู้เชี่ยวชาญในด้าน
จิตวิทยาการศึกษาและวิธีวิทยาการวิจัย คือ
ศาสตราจารย์ ดร. John E. Stecklein อดีต
ผู้อำนวยการหน่วยวิจัยสถาบันและผู้อำนวยการ
โปรแกรมบัณฑิตศึกษาศาสาจิตวิทยาการ
ศึกษา มหาวิทยาลัยมินิโซต้า สหรัฐอเมริกา
มาช่วยในการปรับปรุงหลักสูตรและจัดสัมมนา
ระดับชาติเรื่อง การวิจัยสถาบันและการวิจัย
เชิงนโยบาย ในราวเดือนตุลาคม 2530 นอกจากนี้
จะมีการวางแผนการวิจัยร่วมกันระหว่าง
คณาจารย์ของภาควิชาวิจัยการศึกษากับคณา-
จารย์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มินิโซต้า ด้วย

แผนการวิจัยทางการศึกษา

การกำหนดแผนการวิจัยทางการศึกษา
ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะ
ที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ใกล้เสร็จสมบูรณ์แล้ว
ขณะนี้อยู่ระหว่างการรอผลการพิจารณาของ
คณะรัฐมนตรีก่อนที่จะนำไปจัดทำเป็นแผนการ
วิจัยทางการศึกษา ที่ใช้ในการกำหนดทิศทาง
และการประสานการวิจัยทางการศึกษาใน
แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 ต่อไป

เนื้อหาสาระที่สำคัญของแผนการวิจัยทาง
การศึกษา ในช่วงแผนฯ 6 (ฉบับร่าง) แบ่ง
ออกเป็น 3 ตอนคือ

บทที่ 1 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย
และมาตรการการวิจัยทางการศึกษาในช่วง
แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ.
2530-2534)

บทที่ 2 เกี่ยวข้องกับขอบเขตเนื้อหาที่
ควรวิจัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

บทที่ 3 เป็นเรื่องของการประสานการ
วิจัยทางการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นเนื้อหาส่วน
ที่สำคัญมากของแผนการวิจัยทางการศึกษา
เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือของหน่วย
งานการศึกษาต่าง ๆ ในการทำการวิจัยและ
กิจกรรมที่เสริมการวิจัยทางการศึกษา

แม้ว่าจะเสนอเนื้อหาแยกไว้ทั้งหมด 3 ตอน
แต่เนื้อหาเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน
ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาสามารถอ่านได้จาก
เอกสารแผนการวิจัยทางการศึกษา ในช่วง
แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ.
2530-2534) ที่จะเสร็จสมบูรณ์ในไม่ช้านี้

ทุนวิจัย

ทุนวิจัยเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน

ฝ่ายวิจัย คณะครุศาสตร์ โดยความเห็น
ชอบของคณะกรรมการประจำคณะครุศาสตร์
ได้กำหนดให้ “การศึกษากับการแก้ปัญหา
สังคมไทย” เป็นหัวข้อวิจัยแม่บท สำหรับ

ทุนวิจัยเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน ปี 2532 ซึ่งจะครอบคลุมรายละเอียดในหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ ความยากไร้ การว่างงาน การด้อยการศึกษา ความไม่สามารถพึ่งตนเองได้ จริยธรรม และอื่น ๆ โดยมีอาจารย์ผู้สนใจส่งโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุนนี้เป็นจำนวนมาก การรับสมัครทุนนี้สิ้นสุดในวันที่ 29 กรกฎาคม 2530

ทุนวิจัยมูลนิธิ เจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน

มูลนิธิ เจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน มอบเงินอุดหนุนการวิจัยการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของไทย ในสาขาต่าง ๆ ให้กับนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาโท ปริญญาเอก อาจารย์ในวิทยาลัยมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่สนใจจะทำการวิจัยในหัวข้อดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขของการรับทุนคือ จะต้องทำการวิจัยให้แล้วเสร็จภายในเวลา 12 เดือนนับแต่วันรับทุน ท่านที่สนใจสมัครขอรับทุนได้ที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว.วุฒิเลิศ เทวกุล สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนอังรีดูนังต์ กทม. 10500 ภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2530

ทุนวิจัยสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์ จะมอบเงินทุนวิจัยให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัยที่สนใจจะทำการวิจัยเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประจำปี 2530 เป็นจำนวนเงิน 100,000 บาท อาจารย์ท่านใดสนใจขอรับทุนนี้ได้ที่เลขานุการมูลนิธิหอวิชาวุฒานุสรณ์ ถนนสามเสนในเขตดุสิต กทม. 10300 ภายในเดือนสิงหาคมนี้

การสัมมนาทางวิชาการ

เรื่องการวิจัยเชิงนโยบาย

สมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมกับภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกันจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “การวิจัยเชิงนโยบาย” ในระหว่างวันที่ 20-21 ตุลาคม 2520 ณ ห้องรางทอง โรงแรมบางกอกพาเลซ โดยมีวิทยากรนำสัมมนา เช่น ศ.ดร.เกษม สุวรรณกุล ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอาด Professor Dr. John E. Stecklein รศ.ดร.อภิชัย พันธเสน รศ.ดร. ธวัชชัย ยงกิตติกุล ดร.นงราม เศรษฐมานิต และอื่น ๆ สนใจเข้าร่วมสัมมนาโปรดแจ้งความจำนงด่วน ที่ ศ.ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ค่าลงทะเบียน (รวมค่าอาหาร) เพียง 600 บาท รับจำนวนจำกัด ภายใน 5 ตุลาคม 2530

วารสาร

วิธีวิทยาการวิจัย

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY

เนื้อเรื่อง

ก้าวหน้าวิชาการ

นักเขียน

ฝีมือได้รับความเชื่อถือ

จุดมุ่งหมาย

เผยแพร่ความรู้ ความก้าวหน้าทางวิธีวิทยาการวิจัยด้านการวิจัย, สถิติ และการวัดและการประเมินค่า

วิธีวิทยาการวิจัย เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสนใจ

เป็นอันมากในปัจจุบัน ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พิจารณาเห็นความสำคัญของศาสตร์แขนงนี้ จึงได้จัดทำวารสารเพื่อเผยแพร่ให้นักวิชาการที่รักความก้าวหน้าได้ติดตามวิชาการด้านนี้อย่างกระชั้นชิด

วารสารวิธีวิทยาการวิจัยก้าวหน้าสู่ปีที่ 2 ด้วยความหวังและด้วยความมั่นใจในคุณภาพของผลงาน ขณะนี้กำลังเริ่มเปิดรับสมัครสมาชิกในปีที่ 2-3 โดยมีรายละเอียดดังนี้

สมัครเป็นสมาชิกปีที่ 2 เพียงปีเดียว

ค่าสมาชิก 65 บาท (3 เล่ม)

สมัครเป็นสมาชิกปีที่ 2-3 สองปีติดต่อกัน

ค่าสมาชิกเพียง 100 บาท (6 เล่ม)

จำหน่ายปลีกเล่มละ 25 บาท

จ่ายเช็ค ธนาคารดี ตัวแลกเงิน สั่งจ่าย ปณ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในนามของ คุณจรรยา กลางณรงค์ ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กทม. 10500

ใบสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิธีวิทยาการวิจัย

เฉพาะปีที่ 2

ปีที่ 2 และ 3

ชื่อ นามสกุล..... โทร.....

ที่อยู่ บ้านเลขที่..... ถนน..... ตำบล.....

เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

ลงชื่อ.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ตัวอย่างบทความ/งานวิจัย

สำหรับวารสารวิธีวิทยาการวิจัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 1-2-3

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ จรัส สุวรรณเวลา : ปรัชญาการวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ : การวิเคราะห์จำแนกระเบียบวิธีวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ นางสาววันดี จงคงคา : ฟังก์ชันของการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน

ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ชูโต : ดัชนีคุณภาพชีวิต

อาจารย์ ดร.ดิเรก ศรีสุโข : การวิเคราะห์จำแนก

อาจารย์ ดร.พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์ : การวิจัยประสิทธิภาพการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ดุลยเกษม : เทคนิคการวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวค์ จันทวานิช : การวิจัยเชิงคุณภาพ

ดร.อำรุง จันทวานิช : เทคนิคการสร้างดัชนีประกอบแต่งทางการศึกษา

อาจารย์ ดร.พิศิษฐ ตัณฑวัฒน์ : การประยุกต์เทคนิคการวิเคราะห์ตามลำดับชั้นเพื่อกำหนดความยาวของแบบสอบถามเชิงคุณภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัฒน์ สุกมลสันต์ : แบบสอบถามและการประยุกต์ใช้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัฒน์ สุกมลสันต์ : แบบสอบถามเชิงคุณภาพและอิงปริเขตกับจุดตัดของคะแนน

นายจักรกฤษณ์ สำราญใจ : การควบคุมตัวแปร

นายคณัย เทียนพุด : เกณฑ์การประเมินการจัดดำเนินโครงการประชุมปฏิบัติการ

อาจารย์ ดร.ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ : การเปรียบเทียบผลจากการใช้รูปแบบการเทียบมาตราต่างกัน เมื่อแบบสอบถามมีความยาวต่างกัน

อาจารย์ นิสา ชูโต : เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล

และ คนอื่น ๆ

ธ.จกม. ๒ ปีที่ ๐

๒ ปีที่ ๒๐๐๐

๒๕๕๓-๒๕๕๔

๒๕๕๕

๒๕๕๖

๒๕๕๗

๒๕๕๘

๒๕๕๙

๒๕๕๙-๒๕๖๐

๒๕๖๑

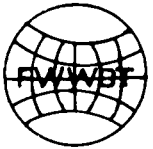
๒๕๖๒

๒๕๖๓

๒๕๖๔

๒๕๖๕

๒๕๖๖

สมาคมส่งเสริมธุรกิจสำหรับสตรีในประเทศไทย (สธส.)

โครงการ สธส. ช่วยเพื่อนสตรีที่ประกอบธุรกิจและอาชีพอิสระ

สธส. คือชื่อย่อของสมาคมส่งเสริมธุรกิจสำหรับสตรีในประเทศไทยเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงผลกำไร ก่อตั้งขึ้นโดยเจตนารมณ์ที่จะให้ความสนับสนุนแก่กุลสตรีด้วยกัน เพื่อให้มีโอกาสลงทุนทำอาชีพอิสระ หรือประกอบธุรกิจของตนเองถึงแม้ว่าจะขาดเงินทุน สธส. ได้ร่วมโครงการกับองค์การสตรีระหว่างประเทศ (Women's World Banking) กับ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด จัดบริการค้ำประกันสินเชื่อเพื่อส่งเสริมสตรีผู้ประกอบธุรกิจและอาชีพอิสระ ตลอดจนช่วยเหลือแนะนำด้านวิชาการ การจัดการผลิต และการตลาด

สธส. บริการสินเชื่อแก่สตรีผู้ประสงค์ประกอบธุรกิจและ/หรือห้างร้านนิติบุคคลที่สตรีมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของดำเนินการไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่ง และการกู้เงินนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นการลงทุนดำเนินธุรกิจที่ประสงค์จะริเริ่ม
2. เป็นการลงทุนเพิ่มเพื่อขยายกิจการ
3. เป็นการซื้ออุปกรณ์ประกอบธุรกิจนั้น ๆ
4. เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินการ

วงเงินที่จะได้รับพิจารณาให้กู้ไม่เกิน 2 แสนบาท ผู้กู้จะต้องผ่อนชำระเงินต้นเป็นรายเดือน หรืองวด ให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี

ท่านจะมีส่วนช่วยพัฒนาสตรีและประเทศได้อย่างไร โดยการเป็นสมาชิกของสมาคมทั้งในนามส่วนตัวของท่านเองหรือในนามบริษัทห้างร้าน สมาคม มูลนิธิและเมื่อสมาชิกรายหนึ่งมาฝากไว้ในโครงการ สธส. ที่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สมาชิกก็จะได้รับดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่ธนาคารพึงจ่ายแก่ผู้ฝากประจำ และด้วยเงินฝากของท่านนั่นเองจะช่วยให้ท่านมีส่วนช่วยเป็น หลักค้ำประกัน ให้แก่สตรีที่ประกอบธุรกิจซึ่งมารับบริการของ สธส. โดยที่ท่านก็ได้รับดอกเบี้ยจากธนาคารตลอดระยะเวลาที่ท่านฝากเงินไว้กับธนาคาร นอกจากนี้ท่านยังได้รับสิทธิแนะนำเพื่อนสตรีที่มีความสามารถประกอบธุรกิจ แต่ขาดเงินทุนมารับบริการขอสินเชื่อของ สธส. ได้ในวงเงินสองเท่าที่ท่านฝาก

ขอเชิญร่วมโครงการ สธส. เพื่อพัฒนาสตรีไทยและชาติไทยให้รุ่งเรืองวัฒนา
สนใจสอบถามรายละเอียดได้ที่ สธส. อาคารธนาคารกรุงเทพ ห้อง 1509/1 ชั้น
ที่ 15 เลขที่ 333 ถนนสีลม กรุงเทพฯ 10500 โทรศัพท์ 2350692

